

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Spolupráce orgánů sociálně-právní ochrany dětí
Jihočeského kraje a Intervenčního centra České
Budějovice při řešení případů domácího násilí**

diplomová práce

Autor práce: Bc. Alena Janů
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Rehabilitační-psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory
Vedoucí práce: JUDr. Martin Šimák, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 20. 5. 2013

Abstrakt

Domácí násilí se v posledním desetiletí vyzdvihuje jako významný společenský problém, představuje častý a zároveň nejméně kontrolovaný druh násilí, který v sobě zahrnuje všechny projevy psychického, fyzického a sexuálního násilí páchaného mezi blízkými osobami. Domácí násilí představuje formu násilí, která je rozšířená mezi lidmi celého světa, ve všech kulturách, objevuje se mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci či etnické příslušnosti. Oběťmi domácího násilí jsou převážně ženy, a to až v 98 %. Je nutné poukázat na skutečnost, že v rodinách s domácím násilím žijí nezletilé děti, které se tak stávají rovněž oběťmi, i pokud násilí mezi rodiči nebo jeho následkům pouze přihlížejí. Podle dostupných výzkumů se odehrává v přítomnosti dětí domácí násilí v téměř 90 % rodin s výskytem tohoto jevu. Pro dítě samotné je rodinné prostředí zasažené domácím násilím pro jeho zdravý vývoj velice ohrožující.

Práce je rozdělena na teoretickou část a část praktickou. V teoretické části práce je cílem vysvětlit základní pojmy v oblasti problematiky domácího násilí, je vysvětlena definice pojmu domácí násilí, jeho klíčové znaky, druhy i formy násilí. Jsou vyjmenovány možné skupiny obětí domácího násilí. U dětí, obětí domácího násilí, je popsán dopad domácího násilí v rodině na psychický i sociální vývoj dítěte. V práci jsou rovněž shrnuty možnosti právní ochrany ohrožených osob domácím násilím. Jsou charakterizovány hlavní instituce podílející se na řešení problematiky domácího násilí, včetně intervence a pomoci obětem ze strany jednotlivých zúčastněných aktérů. Od 1. ledna 2007 působí v České republice intervenční centra, která poskytují krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím a zároveň koordinují interdisciplinární spolupráci mezi dalšími navazujícími službami. V případech vykazání násilné osoby z domácnosti spolupracují s Policií České republiky, v případě, že v rodině s domácím násilím žijí nezletilé děti, zapojuje se do procesu pomoci orgán sociálně-právní ochrany dětí, neboť dítě, které žije v rodině s domácím násilím, lze označit jako dítě ohrožené.

Cílem praktické části práce je zjistit, jak funguje spolupráce mezi Intervenčním centrem České Budějovice a orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje při řešení případů domácího násilí. Dalším cílem je zjistit pohled na problematiku ze strany orgánů sociálně-právní ochrany dětí a intervenčního centra, zmapovat odlišnosti specifické intervence a odborné péče věnované obětem domácího násilí se zaměřením na nezletilé děti přítomné násilí v rodinách. Výzkum je metodologicky kvalitativně uchopen pomocí metod dotazování a analýzy dokumentů. Hlavními technikami sběru dat jsou s ohledem na cíl práce polostrukturované rozhovory s otevřenými otázkami s pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí vybraných obecních úřadů s rozšířenou působností a pracovníky Intervenčního centra České Budějovice, uskutečněné při osobním kontaktu. Další použitou metodou je sekundární obsahová analýza dat vytvořená na základě studia dokumentů případů současně řešených orgánem sociálně-právní ochrany dětí a Intervenčním centrem.

Na základě otázek byl zjištěn pohled na problematiku jednotlivých institucí a průběh spolupráce. Prostřednictvím vybraných případových studií dětí přítomných domácímu násilí a analýzou rozhovorů je zmapováno fungování spolupráce mezi Intervenčním centrem a orgány sociálně-právní ochrany dětí, popsán průběh a specifika práce, získány informace o pohledu na problematiku domácího násilí v rodinách s nezletilými dětmi a specifické intervence zúčastněných aktérů pomoci a jejich následné porovnání. V analýze výsledků lze nalézt odpovědi na hlavní i dílčí výzkumné otázky, které byly položeny v počátku výzkumu. Na jejich základě jsou formulovány hypotézy.

Domácí násilí je komplexní problém s mnohými specifiky, která by měl brát v úvahu i systém pomoci ohroženým osobám i nepřímým obětem. Spolupráce subjektů, které do průběhu intervence a pomoci obětem domácího násilí vstupují, je velmi důležitá, zvyšuje se tak efektivita celého procesu. Na základě sebraných údajů bylo poukázáno na hlavní význam interdisciplinárního týmu, ale i problémy spolupráce s návrhy možných řešení, jak je vnímají pracovníci oslovených institucí.

Klíčová slova: Domácí násilí, Intervence, Krizová intervence, Orgán sociálně-právní ochrany dětí, Intervenční centrum, Interdisciplinární spolupráce

Abstract

Domestic violence in the last decade highlights as a significant social problem, it introduces frequent and least controlled form of violence, which includes all manifestations of psychological, physical and sexual violence among close people. Domestic violence is a form of violence that is widespread among people throughout the world, in all cultures, appears among people of all social levels, regardless of education, economic situation or ethnicity. Victims of domestic violence are predominantly women, and in up to 98%. It should be pointed out that in families with domestic violence living minor children, so that they are also victims, even if the violence between the parents or the consequences only look on. According to available research domestic violence takes place in the presence of children in nearly 90% of families with the occurrence of this phenomenon. The child itself is a family environment affected by domestic violence for the healthy development very threatening.

The thesis is divided into a theoretical part and a practical part. The theory explains the basic concepts in the field of domestic violence, is explained by the definition of domestic violence, its key features, types and forms of violence. It's identified potential groups of victims of domestic violence. By children, victims of domestic violence, it is described the impact of domestic violence in the family on the mental and social development of the child. The thesis also summarizes the possibilities of legal protection for persons at risk of domestic violence. They are characterized major institutions involved in solving the problem of domestic violence, including intervention and assistance to victims of the various actors involved. From 1 January 2007 operates in the Czech Republic interventional centres that provide emergency assistance to victims of domestic violence and at the same time coordinate interdisciplinary collaboration between other related services. In cases reporting a violent person out of household cooperate with the Police of the Czech Republic, in the event that in the family with domestic violence are living minor children involved in the process of help

the social and legal protection of children, because a child who lives in a family with domestic violence can be described as a threatened child.

The objective of the practical part of the thesis is to determine how cooperation works between the Interventional Centre České Budějovice and the authorities for social and legal protection of children in South Bohemia cases of domestic violence. Another objective is to find out the view of the issues on the part of social and legal protection of children and intervention center, to map the differences between specific interventions and professional care dedicated to victims of domestic violence with a view to the minor children present violence in families. The research is methodologically gripped qualitatively using the method of questioning and analysis of documents. The main techniques of data collection are, with regard to the objective of the thesis, semi-structured interviews with open questions with the staff of the authorities for social and legal protection of children selected municipal authorities of municipalities with extended powers and personnel Interventional Centre České Budějovice, made with a face to face meeting. Another method used is content analysis of secondary data generated by studying the documents of cases currently handled by the authorities for social and legal protection of children and Interventional Centre.

On the basis of the questions was found perspective on the issue of individual institutions and the course of cooperation. Through selected case studies of children attending domestic violence and analysis is found functioning cooperation between the intervention center and the authorities for social and legal protection of children, described the process and specifics of the work, it is obtained information by looking at the issue of domestic violence in families with minor children, and specific interventions of stakeholders assistance and their subsequent comparison. The analysis results can find answers to major and minor research questions that were asked in the beginning of the research. On the basis are the hypotheses formulated.

Domestic violence is a complex issue with many specifics, which should take into account the system of assistance to vulnerable persons and indirect victims. Cooperation of bodies in the course of the intervention and assistance to victims of domestic violence are entering, is very important, it's increase the efficiency of the process.

Based on the collected data was pointed out the major importance of the interdisciplinary team, as well as cooperation with problems and possible solutions, as perceived by the workers surveyed institutions.

Keywords: Domestic Violence, Intervention, Crisis intervention, The Authority for social and legal protection of children, Interventional Centre, Interdisciplinary cooperation

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 20. května 2013

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především JUDr. Martinu Šimákovi, Ph.D. za metodické vedení, ochotu a pomoc, a poskytnutí cenných rad při vypracování mé diplomové práce. Dále směřuji poděkování k Mgr. Petru Studenovskému, vedoucímu odboru sociálních věcí a zdravotnictví Krajského úřadu Jihočeského kraje, za neocenitelnou podporu po celou dobu mého studia.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala všem osloveným pracovníkům za jejich vstřícnost, čas a poskytnutí podkladů ke zpracování této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	11
Úvod	12
1. Současný stav	14
1.1 Domácí násilí	14
1.1.1 Co je násilí	14
1.1.2 Domácí násilí	14
1.1.3 Znaky domácího násilí	15
1.1.4 Příčiny domácího násilí	16
1.1.5 Cyklus násilí	17
1.1.6 Formy domácího násilí	19
1.1.6.1 Fyzické násilí - tělesné týrání	19
1.1.6.2 Psychické a emocionální násilí	20
1.1.6.3 Sociální násilí	21
1.1.6.4 Ekonomické násilí	21
1.1.6.5 Sexuální násilí	22
1.2 Oběti domácího násilí	22
1.2.1 Násilí na ženách	22
1.2.2 Násilí na mužích	23
1.2.3 Násilí na seniorech	24
1.2.4 Zdravotně postižení	24
1.2.5 Děti - oběti domácího násilí	24
1.3 Vliv domácího násilí v rodině na vývoj a chování dítěte	25
1.3.1 Dopad na dětskou psychiku	27
1.3.1.1 Akutní reakce na stres	28
1.3.1.2 Posttraumatická stresová porucha	28
1.3.1.3 Deprese	29
1.3.2 Ohrožení psychosociálního vývoje	29
1.3.3 Přejímání nežádoucích vzorců chování	30
1.4 Právní rámec ochrany před domácím násilím	31
1.4.1 Legislativní nástroje v České republice	31
1.4.1.1 Zákon na ochranu před domácím násilím	32
1.4.1.2 Zákon o Policii ČR	32
1.4.1.3 Trestně-právní úprava	33
1.4.1.4 Zákon o přestupcích	34

1.4.1.5	<i>Občanské soudní řízení</i>	34
1.4.1.6	<i>Zákon č. 108/2006 Sb.</i>	35
1.4.2	Právní ochrana dětí	35
1.4.2.1	<i>Úmluva o právech dítěte</i>	35
1.4.2.2	<i>Listina základních práv a svobod</i>	36
1.4.2.3	<i>Zákon o rodině</i>	36
1.4.2.4	<i>Zákon o sociálně-právní ochraně dětí</i>	37
1.5	Spolupráce subjektů podílejících se na problematice domácího násilí	37
1.5.1	Policie	38
1.5.2	Orgány sociálně-právní ochrany dětí	39
1.5.3	Intervenční centra	41
1.5.4	Soud	43
1.5.5	Azylové domy	44
1.5.6	Neziskové organizace	44
1.5.6.1	<i>Bílý kruh bezpečí</i>	45
1.5.6.2	<i>Linky důvěry</i>	45
1.5.6.3	<i>Krizová centra</i>	46
1.6	Možnosti pomoci obětem domácího násilí	46
1.6.1	Vykázání	47
1.6.2	Sociální poradenství	48
1.6.3	Krizová intervence	49
1.6.4	Psychologická pomoc	50
1.7	Přístup k ohroženým dětem	51
2.	Cíl práce a výzkumné otázky	54
2.1	Cíl práce	54
2.2	Výzkumné otázky	54
3.	Metodika práce	55
3.1	Metodika výzkumu	55
3.2	Výběrový soubor	56
4.	Výsledky	57
4.1	Rozhovory s pracovníky OSPOD	57
4.2	Rozhovory s pracovníky intervenčního centra	68
4.3	Vybrané případové kazuistiky	77
	Diskuze	104
	Závěr	118
	Seznam informačních zdrojů	121
	Přílohy	129

Seznam použitých zkratk

CAN	-	Child Abuse and Neglect (syndrom týraného a zanedbávaného dítěte)
IC	-	intervenční centrum
KC	-	krizové centrum
MPSV	-	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	-	nestátní nezisková organizace
OSPOD	-	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PČR	-	Policie České republiky
PMS	-	Probační a mediační služba
SARA DN	-	Spousal Assault Risk Assessment (vyhodnocení rizika manželského nebo partnerského napadení)
SPOD	-	sociálně-právní ochrana dětí

Úvod

Domácí násilí je rozšířeno po celém světě, vyskytovalo se vždy ve všech kulturách i sociálních vrstvách, ovšem často bylo tabuizováno. V posledních desetiletích se problém domácího násilí dostává do povědomí široké i odborné veřejnosti jako závažné téma. Představuje častý a zároveň nejméně kontrolovaný druh násilí, který v sobě zahrnuje všechny projevy psychického i fyzického násilí páchaného v rámci rodiny, tzn. mezi blízkými osobami. Objevuje se mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci či etnické příslušnosti.

Oběťmi domácího násilí jsou převážně ženy, v menší míře rovněž muži a senioři. Nepřímými oběťmi násilí v rodině jsou označeny hlavně děti. Tématem domácího násilí jsem se zabývala již ve své bakalářské práci, v níž bylo cílem zjistit, zda se v Jihočeském kraji odehrává domácí násilí převážně v rodinách s dětmi a dále jaký vliv má přítomnost domácího násilí na psychický vývoj dětí. Na základě poskytnutých údajů bylo zjištěno, že v 60 – 70 % rodin s výskytem domácího násilí byly přítomny nezletilé děti. Dle dostupných výzkumů zahrnujících celou ČR se udává, že až v 90 % domácností, kde dochází k domácímu násilí, vyrůstají děti. Děti se stávají často i přímými svědky, přibližně 12 % dětí se dokonce stává přímými oběťmi domácího násilí. Domácí násilí neohrožuje jen samotné oběti, proti kterým je primárně namířeno, ale prokazatelně právě i děti, které vnímají násilné jednání, a to i přes zavřené dveře. Dopad domácího násilí na děti spočívá především ve výskytu psychosomatických obtíží, výchovných problémů, tendenci postupného přejímání nežádoucích vzorů chování od blízkých osob. Dítě není v žádném případě žádným nezaujatým pozorovatelem, kterého se domácí násilí netýká, v každém případě je ze situace dlouhodobě traumatizováno.

Od 1. ledna 2007 působí v České republice intervenční centra, která poskytují krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím a zároveň by měla dle zákona koordinovat interdisciplinární spolupráci mezi dalšími navazujícími službami. V případech vykazání spolupracují s Policií České republiky, v případě, že v rodině s domácím násilím žijí nezletilé děti, se zapojuje do procesu pomoci orgán sociálně-

právní ochrany dětí. Děti, kterých se (i nepřímo) domácí násilí týká, patří do okruhu ohrožených osob, na které je sociálně-právní ochrana dětí zaměřena.

Cílem diplomové práce je zjistit, jak funguje spolupráce mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje a Intervenčního centra České Budějovice co se týče výměny informací o případech, ve kterých jsou v domácnosti jako svědci přítomny násilnému jednání mezi dospělými nezletilé děti. Dalším cílem je zjistit pohled na problematiku ze strany uvedených subjektů, zmapovat odlišnosti specifické intervence a odborné péče věnované obětem domácího násilí se zaměřením především na nezletilé děti. Dílčím cílem je vysvětlit základní pojmy související s danou oblastí a charakteristika jednotlivých subjektů, které se na intervencích a dostupné pomoci obětem v oblasti domácího násilí podílejí.

1. Současný stav

1.1 Domácí násilí

1.1.1 Co je násilí

V posledních letech jsme svědky nebývalého vzestupu nejrůznějších forem násilí. Ve společnosti se projevy násilí objevovaly vždycky, jejich výskyt však různou měrou kolísal.¹ Definice násilí zahrnuje rozsáhlou škálu fyzického jednání, které se obecně považuje za násilné. Násilí zahrnuje rovněž další jednání agresora, jehož cílem je získat moc nad obětí a ovládat ji.² Projevy násilí se liší od sebe způsobem provedení, aktéry i oběťmi, příčinami vzniku, následky pro účastníky, délkou trvání, očekávaností či neočekávaností vzniku apod. Radíme sem všechny aktivity, pomocí nichž si jedinec či skupina vytváří a reguluje vztahy vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní či manipulativní.³

Nejobecněji definovala násilí Světová zdravotnická organizace v roce 1996 jako „úmyslné použití či hrozbu použití fyzické síly nebo moci proti sobě, jiné osobě, proti skupině či komunitě, a to síly, která má, nebo s vysokou pravděpodobností bude mít, za následek poranění, smrt, psychickou újmu, poruchu vývoje či osobnosti“.⁴

1.1.2 Domácí násilí

Domácí násilí je ve společnosti velmi rozšířené a zasahuje všechny společenské vrstvy bez ohledu na jejich sociální status, vzdělání, ekonomické postavení, náboženství, národnost a kulturu.⁵

¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 5, 11.

² CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 14, 15.

³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí*. 1996. s. 7.

⁴ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 13.

⁵ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Domácí násilí. In: *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. 2009. s. 510.

Definice pojmu domácího násilí je velmi mnoho, ve všech případech je míněno násilí v rodině a domácnosti. Za domácí násilí je často považováno především násilí mezi dospělými partnery, v laické veřejnosti téměř vždy asociuje násilí mužů na ženách. V modernějším pojetí je tento model považován za přežitý a pojem domácí násilí je stále častěji nahrazován pojmem „násilí v rodině“.⁶ Domácí násilí partnerské, kterým se rozumí násilí v intimním vztahu a mezigenerační násilí - násilí rodičů vůči dětem nebo naopak.⁷

Při definování domácího násilí je možné vycházet z trestního zákona, ve kterém byl poprvé v roce 2004 zapracován pojem „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě nebo osoby blízké“. Osobou blízkou se rozumí příbuzní v přímé linii, zpravidla manžel, manželka, sourozenci nebo jiné osoby v poměru rodinném nebo jemu podobném (partnerský vztah druha a družky). V tomto smyslu je pak za násilí v rodině považováno jakékoli jednání či opomenutí, které negativně ovlivňuje nebo poškozuje oběť, narušuje její psychickou stabilitu a integritu, poškozuje rozvoj její osobnosti nebo omezuje svobodu.⁸

1.1.3 Znaky domácího násilí

Domácí násilí představuje diverzifikovaný, širokospektrální a mnohvrstevný jev, který může nabývat různé skutkové podoby i různé stupně intenzity, a to v různých kombinacích.⁹ Odborníci se shodují na jeho určujících, klíčových znacích. Patří mezi ně následující skutečnosti:

- **Blízký intimní vztah mezi agresorem a obětí** (manželé, partneři, rodiče a děti apod.)
- **Vzájemné propojení agresora a oběti** (společné bydlení, majetek, okruh přátel, děti)

⁶ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 165.

⁷ MARVANOVÁ -VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a kol. *Partnerské násilí*. 2008. s. 9.

⁸ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 6.

⁹ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 166.

- **Opakování a dlouhodobost** (z jediného útoku ještě nelze určit, zda jde o domácí násilí, může to být ale jeho začátek)
- **Eskalace** (stupňuje se od urážek a psychickému snižování lidské důstojnosti až k fyzickým útokům a závažným trestným činům ohrožujícím zdraví a život)
- **Jasně a nezpochybnitelné rozdělení rolí na osobu ohroženou a osobu násilnou** (domácí násilí není vzájemné napadání, hádky, spory nebo rvačky, kde se role střídají)
- **Neveřejnost** (probíhá za zavřenými dveřmi bytu, stranou společenské kontroly)
- **Složitý, ambivalentní postoj oběti k pachateli** (oběť domácího násilí se chová jinak než oběti poškozené cizím pachatelem, ochota k potrestání pachatele je kolísavá).¹⁰

Dalšími výraznými znaky jsou přílišná ochota vyhovět druhým (oběť souhlasí bezvýhradně se vším, co je jí navrhováno) a naučená bezmoc (oběť komentuje navrhovaná opatření s tím, že stejně nic nemá cenu a nic se nezmění). Neustálým přizpůsobováním se aktuální situaci, kdy se oběť svým chováním snaží nevyvolat výbuch zlosti a nové násilí, platí tu nejdražší daň za soužití s násilnou osobou.¹¹

1.1.4 Příčiny domácího násilí

Otázka po příčinách domácího násilí je stále otevřená. V poslední době se objevují názory, že různé podoby domácího násilí mohou mít různé příčiny.¹² Stanovit příčinu domácího násilí není snadné, protože nevzniká jako přímý důsledek určité situace či jednání. Jeho vznik je podmíněn mnoha faktory, které se vzájemně prolínají, proto nelze jednoznačně určit, který z nich zapříčinil rozvoj násilí v rodině. Můžeme hovořit pouze

¹⁰ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 39.

¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 2007. s. 110.

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 2008. s. 40.

o určitých faktorech, které vznik domácího násilí ovlivňují. Faktory můžeme začlenit do několika oblastí:¹³

- **Společenské** – postoj společnosti vůči násilí v rodině, jeho tabuizování a bagatelizování, patriarchální rozdělení rolí v rodině
- **Rodinné** – výchovné modely v rodině, rodinné normy, zafixované rolové chování, identifikace s násilným nebo submisivním modelem chování apod.
- **Osobnostní** - charakteristiky týkající se násilného partnera i oběti (zvýšená pohotovost k agresi, neschopnost zvládat své emoce, závislosti na návykových látkách, hraniční poruchy osobnosti; u oběti emocionální zralost, submisivita, neschopnost sebeprosazení)
- **Situační** – sociální situace, které násilná osoba subjektivně prožívá jako obtížné a stresující (ztráta zaměstnání, nedostatek finančních prostředků, onemocnění nebo smrt v rodině, vysoké dluhy, narození dítěte apod.)

Praxe ukazuje, že na rozvoj násilného chování má vliv orientační rodina, do které se dítě narodí a ve které získává základní sociální zkušenost. Blízké osoby, které jsou pro dítě emocionálně významné, ovlivňují proces identifikace a sociálního učení dítěte. Pokud dítě žije v rodině, kde zažívá domácí násilí, přijímá ho jako normu. Pokud se identifikuje s násilnou osobou, je vysoká pravděpodobnost, že násilný model chování bude opakovat v dospělosti ve své vlastní rodině. Pokud se identifikuje s osobou ohroženou, často si ve vztahu nechá narušovat své hranice.¹⁴

1.1.5 Cyklus násilí

Domácí násilí nebývá jednorázovým aktem. Násilí se objevuje ve fázích, které se opakují. Tyto období bývají díky cyklické podobě označovány za „kruh domácího násilí“ nebo také „spirála násilí“. V tomto názvu je zohledněna vzrůstající agresivita a brutalita útoků.¹⁵

¹³ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Domácí násilí. In: *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. 2009. s. 513.

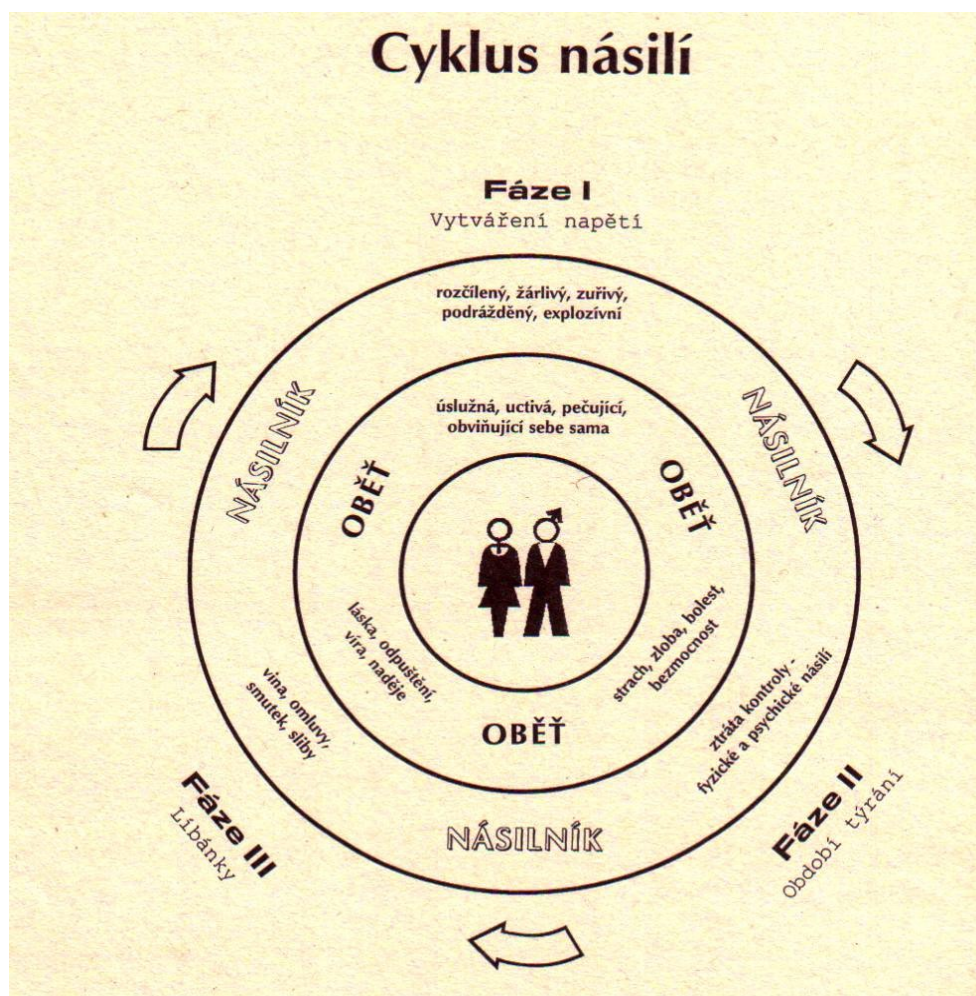
¹⁴ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Domácí násilí. In: *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. 2009. s. 514.

¹⁵ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 16.

Cykly násilí by se daly rozdělit do tří stupňů:¹⁶

- Fáze 1 : Stupňování napětí (hádky, agrese, verbální útok)
- Fáze 2: Exploze (týrání, útok)
- Fáze 3: Líbáňky (omluvy, klid, uvědomění, usmíření)

Obr. č. 1 – Cyklus násilí z hlediska násilné a ohrožené osoby

Zdroj: Bednářová Zdeňka, 2003.

¹⁶ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 164, 165.

Epizoda násilí je obvykle následována obdobím pokání. Agresor svých činů lituje a slibuje, že se změní. Časem se ale napětí začne opět stupňovat, vyvrcholí dalším násilným incidentem a cyklus se opakuje.¹⁷ Jediné, co se mění je intenzita týrání, které se zvětšuje, a poměr délky trvání jednotlivých fází. Většinou se zkracuje fáze „líbánek“ a prodlužuje fáze týrání a vytváření napětí.¹⁸

1.1.6 Formy domácího násilí

Existuje mnoho druhů agresivního chování, avšak z hlediska osoby ohrožené se jednotlivé druhy násilí prolínají a zpravidla se nedějí izolovaně.¹⁹ Domácí násilí je způsob jednání s obětí, celý způsob života. Formy domácího násilí se slévají do spletité sítě týrání, ovládnutí a nadvlády, ve které je oběť polapena.²⁰

1.1.6.1 Fyzické násilí - tělesné týrání

Je definováno jako ublížení tělesné nebo nezabránění ublížení či utrpení. Tělesné týrání bývá aktivní nebo pasivní povahy. Aktivní zahrnuje všechny akty fyzického násilí, tzn. tělesné týrání s následným poraněním. Týrání pasivní lze vyznačit jako nedostatečné uspokojení nejdůležitějších tělesných potřeb.²¹

- je na první pohled viditelné (zanechává stopy v podobě modřin, jizev, popálenin, zlomenin apod.)
- nese s sebou riziko poškození zdraví, v extrémních případech může násilí vyústit v přímé ohrožení života
- tělesné bolestivé útoky, použití zbraní, bití, píchání ostrými předměty, řezání, pálení, svazování, trhání vlasů, škrábání, ohrožování předměty, kroucení rukou, odpírání jídla či spánku²²

¹⁷ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 61.

¹⁸ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 16.

¹⁹ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 8.

²⁰ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 28.

²¹ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 2003. s. 20-21.

²² Druhy domácího násilí. [online]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/informace-o-domacim-nasili.html>.

Dítě, které je vystavené domácímu násilí, je často také tělesně trestáno. Dle Výboru OSN pro práva dítěte je každý tělesný trest dítěte násilím. Tělesný trest je jakýkoli trest s použitím tělesné síly, s cílem způsobit určitý stupeň bolesti.²³

1.1.6.2 Psychické a emocionální násilí

Psychické násilí je rovněž označováno jako emocionální újma. Může mít rozmanité formy, které je obtížné odhalit zejména proto, že je pachatelé pečlivě volí s ohledem na citlivá místa oběti.²⁴

- souvisí s násilím fyzickým nebo se může odehrávat samostatně
- zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí fyzického
- zahrnuje soustavné ponižování, hrubé nadávání, urážení, zesměšňování na veřejnosti, vyhrožování, zastrasování, snižování osobních kvalit, znevažování schopností ohrožené osoby, využívání mocenských privilegií²⁵

Psychické týrání nastává ve 100 % případech domácího násilí, protože každé domácí násilí zasahuje oběť rovněž po psychické stránce. Oběť se totiž musí vyrovnávat s faktem, že jí ubližuje blízká osoba, což vždy přináší psychickou destabilizaci, či přímo traumatizaci.²⁶

Psychické násilí páchané na dětech lze popsat jako takové chování, které má negativní vliv na psychický a sociální vývoj a chování dítěte. Může mít podobu verbálních útoků na sebevědomí dítěte, vystavování dítěte násilí, násilná izolace, omezování a vyvolávání situací, které navozují pocit strachu nebo dlouhodobé životní nejistoty.²⁷

²³ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. 2009. s. 8.

²⁴ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 22.

²⁵ Druhy domácího násilí. [online]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/informace-o-domacim-nasili.html>.

²⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 2008. s. 20.

²⁷ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. 2009. s. 10.

1.1.6.3 Sociální násilí

Sociální násilí má za cíl oběť izolovat od okolí. Pachatel jednostranně rozhoduje ve všech oblastech společného života, využívá děti nebo jiných osob jako prostředku nátlaku na oběť, znemožňuje oběti v sociálním prostředí. Působení izolace je zvláště zhoubné, pokud je kombinována s citovým týráním.²⁸

- zaměřuje se na sociální postavení a prostředí oběti
- zahrnuje izolování ohrožené osoby od ostatních lidí, zablokování telefonu, zákaz vycházení z bytu, kontrola času a sociálních kontaktů apod.
- v případě, že ohrožená osoba ztratí kontakt s vnějším světem, dochází u ní k deformaci vnímání reality²⁹

1.1.6.4 Ekonomické násilí

Ekonomickým násilím se stává především materiální a finanční týráním. Jde o omezování přístupu k penězům, neposkytování prostředků na společnou domácnost případně i na děti. Pachatel má absolutní kontrolu nad příjmy a výdaji oběti, zatajuje ekonomickou situaci svoji i rodiny.³⁰

- dotýká se základních potřeb ohrožené osoby (jídlo, bydlení, ošacení atd.)
- zahrnuje zákaz docházení do zaměstnání, nechávání se doprošovat o peníze, kontrolu vydávání peněz a požadování vyúčtování i nepatrných částek, odmítání platit nájem, odebírání peněz, znemožnění disponovat společným účtem apod.³¹

²⁸ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 20.

²⁹ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 9.

³⁰ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 8.

³¹ Druhy domácího násilí. [online]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/informace-o-domacim-nasilii.html>.

1.1.6.5 Sexuální násilí

Sexuální násilí je páčáno především na ženách, dále pak na dětech a mladistvých (pedofilie). Konkrétní formy sexuálního násilí jsou pestré, rozlišujeme sexuální zneužívání, sexuální obtěžování, znásilnění a obchod se ženami.³²

- je hůře rozpoznatelné a dokazatelné, protože zpravidla nezanechává stopy a odehrává se v intimním prostředí bez svědků (v některých vyhrocených případech jsou svědky děti)
- zahrnuje znásilnění, vynucování si sexuálního styku nebo sexuálních praktik proti vůli ohrožené osoby, sexuální napadání nebo napadání erotických částí těla, jednání s ohroženou osobou pouze jako se sexuálním objektem atd.³³

1.2 Oběti domácího násilí

Domácí násilí vytváří jednoznačně asymetrický vztah a vede ke stabilnímu rozdělení rolí na násilnou a ohroženou osobu.³⁴ Oběti násilí v blízkých vztazích zdaleka nemusí být jen ženy, ale mohou jimi být i muži, děti a násilí může mít rovněž mezigenerační charakter.³⁵

1.2.1 Násilí na ženách

Oběťmi domácího násilí jsou především ženy. Výzkumy uvádějí, že ženy jsou oběťmi domácího násilí až z 98 %.³⁶ Fyzické formě domácího násilí je vystaveno 13 až 16 % českých žen. Pokud jsou uvažovány i další formy násilí, zejména psychické násilí, pak dospějeme až k číslu 35 %.³⁷ Odhaduje se ovšem, že množství nehlášených případů

³² HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 23.

³³ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 10.

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 2008. s. 9.

³⁵ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 166.

³⁶ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 6.

³⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 42.

týrání ženy je mnohem vyšší než počet případů řešených intervencí mimorodinného činitele.³⁸

Velmi častým spouštěcím momentem pro eskalaci domácího násilí v rodině bývá těhotenství nebo porod dítěte. Dítě je tak od narození, často již v prenatálním stadiu vystavené traumatizujícím vlivům násilí v rodině. Rodičovská role matky, oběti domácího násilí, je situací v rodině často deformována, matka nemůže dobře plnit svou roli, byť má k tomu všechny osobnostní předpoklady.³⁹

Násilí páchané na ženách jejich sexuálními partnery, současnými nebo bývalými manželi nebo milenci, je epidemií celosvětových rozměrů, která má zničující fyzický, emocionální, finanční a sociální dopad na ženy, děti, rodiny a komunity po celém světě.⁴⁰

1.2.2 Násilí na mužích

Tato cílová skupina není velká, přesto je však velmi latentní. Podle dostupných statistik se muži nacházejí v postavení obětí domácího násilí velmi zřídka, přibližně ve 2 – 5 % případů.⁴¹ Málokterý muž veřejně přizná, že je svojí ženou týrán. Obraz muže jako oběti nepatří do mužské rolové charakteristiky, je společensky nepřijatelný, vzbuzuje posměch, proto muži málokdy násilí zveřejní.⁴² Nejde ale jen o účelové popírání fyzických útoků partnerky. Vedle vědomého skrývání či utajování násilí, které se odehrává doma, se u mužských obětí nápadně často lze setkat s tím, že muži se jako oběti domácího násilí necítí.⁴³ Násilí páchané na mužích může být specifické právě tím, že na jedné straně není patrná tak výrazná převaha síly na straně pachatele, na druhé straně může být přítomen silný potenciál manipulace nebo moci spíše symbolické povahy.⁴⁴

³⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2003. s. 115.

³⁹ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 28.

⁴⁰ Domestic Violence. [online]. Dostupné z: http://stopvaw.org/Domestic_Violence2.html.

⁴¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 47.

⁴² ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 7.

⁴³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Muži jako oběti domácího násilí. In *Právo a rodina*. 2010, roč. 12, č. 7.

⁴⁴ BURIÁNEK, Jiří, Jiří KOVÁŘÍK a kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. 2006. s. 29.

Tendence přehlížet a bagatelizovat problém fyzického násilí žen na mužích je zřejmě zvláště silná. Tento druh násilí jde totiž proti historicky a kulturně vytvořené představě mocenského rozdílu mezi muži a ženami. Z hlediska tradičního stereotypu role ženy a role muže je představa tohoto druhu násilí zvláště nepřijatelná.⁴⁵

1.2.3 Násilí na seniorech

Tato oblast domácího násilí je u nás téměř neznámá a její rozsah můžeme jen tušit. Mezi seniory ve věku nad 65 let trpí domácím násilím 3 – 5 % osob. Setkáváme se s rozličnými formami násilí, specificky u seniorů také s majetkovým a finančním vykořisťováním, zanedbáváním péče a s neuspokojováním základních biologických a psychosociálních potřeb. Převažují pachatelé z okruhu rodiny, avšak lze se setkat i s násilím v rámci seniorských aktivit.⁴⁶ Senioři na agresorech bývají často závislí. V jejich vnímání situace je velmi často fyzické násilí od rodinných příslušníků přijímáno mnohem snáz než ztráta pečovatele z rodiny a nutnost využít služeb profesionálů.⁴⁷

1.2.4 Zdravotně postižení

Tato skupina jako obětí je téměř neznámá. Násilí páchané na postižených je skryté, neexistují žádné statistické údaje o jeho výskytu. Zdravotně postižení jsou velmi zranitelnou skupinou, protože jsou mnohdy odkázány na péči násilníka, a vzhledem ke svému handicapu se ne vždy dokážou účinně bránit.⁴⁸

1.2.5 Děti - oběti domácího násilí

Děti jsou spolu s ženami nejčastější skupinou, která se stává obětmi násilí v rámci rodiny. Statistické výstupy ukazují, že děti jsou přítomny až v 90 % případů, kde se

⁴⁵ GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 2000. s. 75.

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 2007. s. 61.

⁴⁷ BURIÁNEK, Jiří, Jiří KOVÁŘÍK a kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. 2006. s. 88.

⁴⁸ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 7.

v rodinách odehrává domácí násilí.⁴⁹ Děti jsou svědky domácího násilí ve všech jeho formách a podobách a to i tehdy, odehrává-li se za zavřenými dveřmi nebo jedná-li se o eskalaci rozvodové situace a porozvodového uspořádání péče o dítě.⁵⁰

Přítomnost domácího násilí je považována za vysoce rizikovou s ohledem na přímé i nepřímé ohrožení dítěte.⁵¹ Nezletilé dítě se může stát obětí domácího násilí dvěma způsoby. Prvním je přímý a zamýšlený útok na jeho osobu s úmyslem mu ublížit. Přímé ohrožení znamená, že dítě je napadáno spolu s matkou nebo v situacích kdy se ji snaží bránit nebo z důvodu vyvinutí nátlaku na ženu, donucení ji k poslušnosti prostřednictvím týrání dítěte. Nepřímé ohrožení zahrnuje zejména dopady na psychiku dítěte při pravidelném sledování násilí páchaném na matce.⁵²

I když dítě samo není vystaveno fyzickému násilí, může být svědkem násilného chování rodičů nebo být permanentně postihováno jejich extrémní hrubostí.⁵³ Podle Světové zdravotnické organizace lze takové dítě oprávněně považovat za týrané. Je nepochybné, že život v rodině, kde se násilí stalo normou, negativně poznamenává jeho psychosociální vývoj. Je tedy na místě mluvit o dětech jako o obětech domácího násilí, nejenom jako o pouhých svědcích.⁵⁴

1.3 Vliv domácího násilí v rodině na vývoj a chování dítěte

Vývoj jedince má velký vliv na jeho budoucí fungování v sociálním prostředí a utváření mezilidských vztahů. Velkou roli při formování osobnosti hraje orientační rodina, kde vyrůstá, a rovněž vztahy mezi jejími jednotlivými členy. Chování dospělých v rodině pak zásadním způsobem ovlivňuje vývoj lidské osobnosti v celém jejím spektru.⁵⁵

⁴⁹ LEVOVÁ, Jana. Intervenční centra - o službě určené osobám ohroženým domácím násilím. *Sociální služby*. 2012. s. 28-29.

⁵⁰ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. 2009. s. 17.

⁵¹ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 165.

⁵² BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Problematika domácího násilí. *Prevence*, 2005, 2, 9, s. 12-13.

⁵³ TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 2001. s. 45.

⁵⁴ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 35.

⁵⁵ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 15.

Zájem o situaci dětí žijících uprostřed násilných vztahů roste. Momentálně jsou však k dispozici převážně obecné poznatky o důsledcích, které má násilí mezi rodiči na děti, výzkumy na toto téma chybí.⁵⁶ V této souvislosti se poukazuje na nebezpečí, která vyplývají nejen ze samotného aktu násilí, jenž nemusí být primárně namířeno na dítě, ale na souvislosti a důsledky, které má život v chronicky násilném vztahu na psychický stav matky dítěte. V důsledku přítomnosti domácího násilí v rodině může docházet k selhávání péče o dítě nebo neschopnosti ochránit dítě před různými riziky a ohrožením.⁵⁷

Násilí se na obětech odráží do osobní, citové a sociální sféry života. Pokud se dítě potýká s domácím násilím po delší časové období, existuje zde relativně velká pravděpodobnost, že se na něm celá tato situace podepíše velmi negativním způsobem.⁵⁸ V důsledku domácího násilí mohou děti vykazovat známky deprese, úzkosti, agrese a jiné emocionální a behaviorální problémy. Když se domov stává nebezpečným prostředím pro děti, cítí se bezmocné a nejisté.⁵⁹

Dětský vývoj prochází různými vývojovými etapami, v každé z nich je dítě citlivé na naplňování rozdílných potřeb a zdolává různé vývojové úkoly. Stejná událost může mít v rozdílných životních obdobích dítěte různé dopady na jeho prožívání, chování i vývoj. Jak zásadně domácí násilí poškodí vývoj dítěte v jednotlivých vývojových obdobích, mají vliv především tyto okolnosti:

- **Vrozené dispozice dítěte** – temperament, labilita versus stabilita, frustrační tolerance
- **Pohlaví dítěte** – na dívky má domácí násilí ničivější dopad než na chlapce díky jejich větší citlivosti na interpersonální konflikty a převažující tendenci identifikovat se s obětí
- **Existence pozitivního vzoru pro dítě a bezpečného místa v okolí** – pozitivní vzory v širší rodině
- **Věk dítěte a intenzita násilí** – doba trvání a intenzita domácího násilí.⁶⁰

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 2008. s. 42, 43.

⁵⁷ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 166.

⁵⁸ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 77, 90.

⁵⁹ KENNEY, Karen Latchana. *Domestic violence*. 2012. s. 12.

⁶⁰ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 38.

1.3.1 Dopad na dětskou psychiku

Strach a úzkost u dětí vyvolávají jednorázové negativní zkušenosti, které mohou dlouhodobě nebo i trvale ovlivnit jejich vývoj. Říkáme jim traumatické zážitky a patří mezi ně i těžký konflikt rodičů v přítomnosti dítěte.⁶¹

Dětská svědectví domácího násilí mívají za následky:

- Psychické a emocionální problémy (agrese, nepřátelství, úzkost, sociální odstup)
- Kognitivní funkční problémy (špatná verbální obratnost a rozvoj postojů podporujících užití násilí)
- Dlouhodobé problémy (deprese, traumatické symptomy).⁶²

Způsob reagování dětí je velmi rozmanitý podle toho, jak mysl dítěte takové násilí akceptuje, věku dítěte, poměru dítěte k pachateli, druhu násilí, míry a doby trvání násilí, reakcí lidí z okolí a pomoci, které se dítěti a rodině po takové události dostane.⁶³ Děti si své nezpracované konflikty a úzkosti ve větší míře než dospělí somatizují. Často se proto u dětí vyrůstajících v rodinách s výskytem domácím násilím lze setkat s celou řadou nemocí a příznaků vznikajících na psychosomatickém základě.⁶⁴ Chlapci vykazují spíše problémy, které se kategorizují jako vnější – nepřátelství a agrese. Dívky vykazují spíše vnitřní problémy – deprese a somatické potíže. Může to ale být i naopak. Děti mohou být neklidnější, plačtivější, úzkostnější, trpí malou sebeúctou, depresemi, jsou zlostné, mají potíže se sebekontrolou, objevují se u nich poruchy příjmu potravy (např. anorexie), pokusy o sebevraždu, sebepoškozování, v případě starších dětí dochází k užívání drog a alkoholu, útekům z domova.⁶⁵

⁶¹ VYMĚTAL, Jan. *Úzkost a strach u dětí: jak jim předcházet a jak je překonávat*. 2004. s. 38.

⁶² HRONOVÁ, Martina a Marie VAVROŇOVÁ. Vliv domácího násilí na zdraví žen a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině. [online]. Dostupné z: http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/Statistika_za_2010_Studie_Zdravotni_dopady_nasilii_ROSA_.pdf.

⁶³ ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 2000. s. 75.

⁶⁴ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 35.

⁶⁵ HRONOVÁ, Martina a Marie VAVROŇOVÁ. Vliv domácího násilí na zdraví žen a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině. [online]. Dostupné z: http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/Statistika_za_2010_Studie_Zdravotni_dopady_nasilii_ROSA_.pdf.

1.3.1.1 Akutní reakce na stres

Akutní reakce na stres je pouze přechodná porucha, je to odpověď na vnější fyzickou nebo duševní zátěž jinak zdravé osoby. Dochází k ní obvykle v průběhu minut po dopadu stresového podnětu nebo události a příznaky mizí během 2- 3 dnů, často i během několika hodin.⁶⁶ Stresorem může být zdrcující traumatický zážitek, zahrnující vážné ohrožení bezpečnosti nebo somatické integrity jedince nebo blízkých osob.⁶⁷

1.3.1.2 Posttraumatická stresová porucha

Náhlé traumatické události do života člověka často hluboce zasahují. Traumatická událost mění osobnost člověka i jeho pohled na svět kolem. Traumatickou však událost nemusí být jen pro oběti, ale často také pro svědky podobných událostí.⁶⁸

Posttraumatická stresová porucha je dle Mezinárodní klasifikace nemocí řazena pod kapitolu „Reakce na závažný stres a poruchy přizpůsobení“. Na rozdíl od akutní reakce na stres vzniká jako zpožděná nebo protražovaná reakce. Trauma nebo stresová událost jsou kauzálním faktorem. Je to jedna z mála psychiatrických poruch, kde je známa etiologie. U dětí jsou časté dva typy zraňujících událostí: náhlý, nepředvídatelný traumatický zážitek nebo predikovatelné, opakované, očekávané trauma. Tento typ traumatu je častý v rodině nebo tam, kde se vyvinul specifický vztah k agresorovi. Jedná se tedy např. o násilí v rodině, kterému bylo dítě opakovaně přítomno.⁶⁹

Komplex symptomů, které vyžadují léčení, se však nerozvine u všech traumatem zasažených osob. Podporu rozvinutí posttraumatické stresové poruchy ovlivňují určité faktory. Riziko rozvinutí posttraumatické poruchy roste v případě, pokud bezprostředně po události chybí postižené osobě podpora, oběť je v špatném fyzickém stavu, sociální prostředí oběti je nepříznivé nebo se traumatizace objevila již v minulosti.⁷⁰

Následky takového traumatu se projevují ve vývoji dítěte různým způsobem. Reakce dítěte je spolupodmiňována věkem, fází vývoje, předchozími zkušenostmi, jeho

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 2007. s. 53 -54.

⁶⁷ MALÁ, Eva a kol. *Dítě a stres*. 2007. s. 135.

⁶⁸ PRAŠKO, Ján a kol. *Stop traumatickým vzpomínkám. Jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. 2003. s. 11, 23.

⁶⁹ MALÁ, Eva a kol. *Dítě a stres*. 2007. s. 105.

⁷⁰ Posttraumatická stresová porucha. [online]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/posttraumaticka-stres.-porucha/zakladni-informace.html>.

adaptačními a obrannými mechanismy, které ke zvládnutí psychického traumatu používá.⁷¹

1.3.1.3 Deprese

Deprese vzniká nejčastěji jako přímá reakce na prožité události nebo se může rozvinout v důsledku dlouhodobého nepřiměřeného stresu a neřešených vnitřních psychických konfliktů.⁷²

U dětí, které vyrůstaly v rodinách s domácím násilím nebo byly v dětství zneužívány, se může deprese vyvinout. Depresí postižený jedinec ztrácí schopnost prožívat radost, je úzkostný a pesimistický. Základními projevy deprese stejně u dětí jako u dospělých jsou dle Krejčířové tyto:⁷³

- smutná nálada, ztráta zájmu a radosti z běžných činností
- pocit smutku a beznaděje
- podrážděnost
- poruchy spánku
- poruchy jídla
- pohybový útlum nebo agitovanost
- apatie, únava, ztráta energie, tendence k izolaci
- ztráta pocitu vlastní hodnoty nebo nepřiměřené pocity viny

Deprese deformuje a tlumí psychické projevy a emoční prožívání, odráží se ale i v tělesných a fyziologických procesech.⁷⁴

1.3.2 Ohrožení psychosociálního vývoje

Agresivní chování, napjatá atmosféra či fyzické útoky na matku dětem odebírají pocit emocionální jistoty a vnitřního bezpečí.⁷⁵ Dochází k tomu jednak vlivem toho, že

⁷¹ GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 2000. s. 22.

⁷² BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 32.

⁷³ ŘÍČAN, Pavel, Dana KREJČÍŘOVÁ a kol. *Dětská klinická psychologie*. 2006. s. 234.

⁷⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2002. s. 194-195.

⁷⁵ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 89.

dítě násilí přihlíží nebo je jeho obětí, ale i tím, že taková rodinná atmosféra neumožňuje řádnou rodičovskou péči.⁷⁶ V takové rodinné atmosféře jsou děti častěji vývojově opožděné a ve větší míře se u nich objevují poruchy chování. Vyrůstání v nevhodném nebo nepodnětném rodinném prostředí představuje riziko ve smyslu rozvoje nežádoucích způsobů chování, nebo dokonce nežádoucích osobnostních charakteristik.⁷⁷ Ve všech případech jde o vážné ohrožení vývoje a budoucích vztahů dítěte. U dětí je jak riziko přímých traumatických reakcí, tak se také učí agresivním způsobům chování, snížení zábran, získávají zkreslený pohled na řešení problémů a ztrácejí citlivost vůči násilí.⁷⁸

U dětí - svědků či obětí domácího násilí, mohou vznikat vývojové poruchy, nepřiměřené reakce a snahy o únik z této situace. Ty mohou vést dokonce až k sebevražedným myšlenkám či pokusům. Je důležité si uvědomit, že pro dítě je velmi obtížné se v nastalé situaci vyznat a zorientovat. Nerozumí tomu, co se doma děje, cítí bezradnost a opuštěnost. Stejně jako dospělý má potřebu přebírat odpovědnost či vinu za vzniklou situaci na sebe a snaží se hledat řešení.⁷⁹

1.3.3 Přijímání nežádoucích vzorců chování

Přítomnost dítěte při násilném chování svých rodičů je bezpochyby významným rizikovým faktorem při predikci násilného chování v budoucím partnerském životě.⁸⁰ Děti vyrůstající v prostředí ponižování a agrese si odnášejí do svého budoucího života zavrženíhodné modely chování, nejsou schopny sociální komunikace a případné nezdary nebo konflikty řeší tak, jak to viděly v rodině poznamenané domácím násilím, agresí proti lidem nebo věcem.⁸¹

Mezigenerační přenos násilí je považován za jeden z nejdůležitějších faktorů, který ovlivňuje vznik násilí v rodinách. Čím většího násilí se dopouští rodiče vůči svým dětem, tím jsou děti hrubější k sourozencům, spolužákům a v budoucnu ke svým

⁷⁶ ELLIOTT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v neshodách. Prevence, příčiny, terapie*. 2002. s. 94.

⁷⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2002. s. 276.

⁷⁸ GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie. Systemické a narativní přístupy*. 2009. s. 246, 247.

⁷⁹ Ohrožené osoby. Děti. [online]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/ohrozene-osoby/deti/r87>.

⁸⁰ GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 2000. s. 76.

⁸¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008.

dětem.⁸² Děti vyrůstající od útlého dětství v rodině s domácím násilím, přijmou agresivní chování jako normu, protože nemají srovnání, jiný způsob jednání, než jakým se projevují jejich hlavní identifikační vzory, neznají. Získávají tak pokřivenou představu o tom, jak se k sobě dospělé osoby mohou chovat, jakým způsobem řeší konflikty, jak probíhá vzájemná interakce.⁸³ Děti mají sklony mnoho situací interpretovat negativně a nepřátelsky. Velmi rychle se začínají cítit ohroženy a snadněji se dostávají do konfliktních situací, které řeší právě agresí, protože se od nikoho nenaučily řešit problémy i jinou, klidnější a přátelštější cestou.⁸⁴

Stará zkušenost říká, že násilí plodí násilí. Násilí uvnitř rodin se týká všech zúčastněných, nejen obětí. Děti vystavené násilí ve vlastních rodinách se naučí zpracovávat podněty ze zevního prostředí jinak, než je zpracovávají děti, které násilí vystaveny nebyly. Trvalým typem reagování se pak často stává u některých jedinců naučená útočnost, u jiných naučená bezmoc.⁸⁵

1.4 Právní rámec ochrany před domácím násilím

1.4.1 Legislativní nástroje v České republice

Ochrana obětí domácího násilí je uplatňována obecně v rámci občanského práva, rodinného práva, práva přestupkového a policejního. Osobám ohroženým domácím násilím je zaručena ochrana také v úpravě trestního práva, tj. v úpravě trestní odpovědnost za trestné činy a v úpravě trestního řízení.⁸⁶

⁸² SCHMIDOVÁ, Kateřina. Týrané a zneužívané děti a dospívající. In: *Děti a jejich problémy III*. 2010. s. 141.

⁸³ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 30, 77.

⁸⁴ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 70.

⁸⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 2007. s. 51.

⁸⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008.

1.4.1.1 Zákon na ochranu před domácím násilím

Zákon na ochranu před domácím násilím, který nabyl účinnosti 1. 1. 2007, představoval velký průlom v oblasti ochrany obětí domácího násilí.⁸⁷ Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, obsahuje prakticky jen paragrafy, kterými se mění jiné zákony: zákon o Policii ČR, občanský soudní řád a trestní zákon.⁸⁸ Na základě zákona č. 135/2006 Sb. lze od 1. ledna 2007 požádat Policii České republiky o vykázaní násilné osoby. V České republice jde o zcela nový právní institut a jeho užití je významným zásahem do ústavně zaručených práv a svobod násilné osoby, zejména jejího práva na nedotknutelnost obydlí a ochranu vlastnického práva.⁸⁹

Zákon je neutrální, bez ohledu na to, kdo je původcem násilí a kdo jeho obětí. Vychází přitom z obecných znaků domácího násilí – opakování a stupňování závažnosti násilného jednání, které směřuje proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti ve společném obydlí násilné a ohrožené osoby. Výrazným rysem zákona je důraz na preventivní řešení domácího násilí.⁹⁰

1.4.1.2 Zákon o Policii ČR

Právní úprava do konce roku 2006 byla v oblasti nabízených prostředků a možností ochrany před domácím násilím zcela neúčinná. Problematika domácího násilí byla podle této právní úpravy postižitelná až v jeho rozvinutém stadiu, že se takové jednání považovalo za trestný čin. Od přijetí zákona na ochranu před domácím násilím představuje Policie České republiky významný článek řetězce subjektů zúčastněných na řešení problému domácího násilí. Změny se staly součástí nového zákona o policii účinného od 1. 1. 2009.⁹¹ Vykázaní v České republice je upraveno v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, konkrétně v § 44 až 47 „Oprávnění vykázat z bytu nebo

⁸⁷ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 37.

⁸⁸ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 78.

⁸⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 2007. s. 114.

⁹⁰ Zákon na ochranu před domácím násilím. [online]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/nova-legislativa/zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>.

⁹¹ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 34, 40-1.

domu i z jeho bezprostředního okolí“. Metodika postupu policistů je upravena v Závazném pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykazání.⁹²

1.4.1.3 Trestně-právní úprava

V roce 2008 byl Parlamentem ČR projednán a schválen nový trestní zákoník. Zákon č. 40/2009 Sb. nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010. Zásadním přínosem nového trestního zákoníku je důraz na trestněprávní ochranu práv a svobod člověka, jeho života, zdraví, lidské důstojnosti, na ochranu fungující rodiny, nezletilých dětí a bezmocných rodinných příslušníků.⁹³

Definice domácího násilí je velmi složitou oblastí, kde se vždy prolíná několik paragrafů trestných činů a to na základě toho, zda je oběť domácího násilí týrána psychicky nebo fyzicky.⁹⁴ Problematika domácího násilí je v novém trestním zákoníku upravena ve zvláštní části v hlavě čtvrté, pod názvem trestné činy proti rodině a dětem, ve znění § 199 „Týrání osoby žijící ve společném obydlí“. ⁹⁵ Jednání pachatele, který se dopouští domácího násilí, může být dle zákona posuzováno jako naplnění skutkové podstaty dalších trestných činů: ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví, vražda, omezování osobní svobody, vydírání, útisk, znásilnění, sexuální nátlak, neoprávněné používání cizí věci, neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, nebezpečné vyhrožování, nebezpečné pronásledování.⁹⁶ Zavedena byla též speciální skutková podstata trestného činu Zabití - § 141 trestního zákoníku, umožňující zohlednit zvláštní okolnosti případu vraždy násilné osoby osobou týranou po dlouhotrvajícím domácím násilí, kdy lze na rozdíl od trestného činu Vraždy (§ 140) uložit mírnější trest.⁹⁷

Konkrétní trestněprávní ochranu nezletilých dětí zajišťuje § 198 „Týrání svěřené osoby“. Za týrání se považuje jednání, kdy pachatel nepříznivě působí na tělesnou nebo

⁹² Metodické doporučení č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf.

⁹³ VOŇKOVÁ, Jiřina. *Vaše právo - První právní pomoc ženám obětem domácího násilí*. 2010. s. 20.

⁹⁴ ČECH, Ondřej. Legislativa. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 89.

⁹⁵ Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2010-2014. [online]. Dostupné z: <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/60-narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2010-2014.html>.

⁹⁶ Metodické doporučení č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf.

⁹⁷ Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2010-2014. [online]. Dostupné z: <http://www.koordona.cz/domaci-nasili/legislativa/60-narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2010-2014.html>.

psychickou stránku svěřené osoby. Pachatel svým nakládáním projevuje hrubý stupeň necitelnosti a bezohlednosti vůči dítěti, které není ojedinělé a vykazuje znaky trvalosti.⁹⁸ Trestný čin „Ohrožování výchovy dítěte“ je v situacích domácího násilí přehlížen. Přitom je zde naplněn znak skutkové podstaty trestného činu – vydání nebezpečí zpustnutí, protože dítě si osvojí jiné škodlivé návyky, zájmy nebo sklony.⁹⁹

Ve vztahu k domácímu násilí je třeba zmínit trestné činy „Nepřekážení trestného činu“ a „Neoznámení trestného činu“ podle § 367 a § 368. V rámci trestního zákoníku je upraven v § 337 trestný čin „Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání“, naplnění znaků skutkové podstaty spočívá v nesplnění povinností uložených jednak policejním orgánem při vykázání násilné osoby, tak i soudem v rámci předběžného opatření. Tato úprava si klade za cíl generálně preventivně působit na potencionální pachatele.¹⁰⁰

1.4.1.4 Zákon o přestupcích

Většina incidentů, které se odehrávají za zavřenými dveřmi domácností s charakterem domácího násilí, je policisty kvalifikována jako přestupek. Dle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, přestupek je skutek, který se vyznačuje nižší společenskou nebezpečností protiprávního jednání a může být spáchán jak z nedbalosti, tak úmyslně. Jednání agresora, kterému je oběť domácího násilí vystavena, je pak nejčastěji kvalifikována jako přestupek proti občanskému soužití.¹⁰¹ Přestupky projednávají obce v místě, kde byl přestupek spáchán. Při projednávání přestupku, který můžeme označit za domácí násilí, pachatel dokáže jednat racionálně a zkreslováním skutečnosti znehodnotit tvrzení oběti.¹⁰²

1.4.1.5 Občanské soudní řízení

Dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, je pro ochranu oběti domácího násilí upraveno speciální předběžné opatření soudu. Na základě doplněného § 76b odst.

⁹⁸ CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 2002. s. 36.

⁹⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008.

¹⁰⁰ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 39.

¹⁰¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka., Kateřina Macková a Hana PROKEŠOVÁ. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*. 2006. s. 90 - 91.

¹⁰² VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008. s. 95.

l je soud oprávněn nařídit předběžné opatření na ochranu osoby (oběti domácího násilí), jejíž život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost jsou vážným způsobem ohroženy jednáním jiné osoby (pachatele domácího násilí).¹⁰³

1.4.1.6 Zákon č. 108/2006 Sb.

Podle zákona o sociálních službách jsou na pomoc obětem domácího násilí zaměřeny vybrané sociální služby. Specializovaná zařízení sociálních služeb pro osoby ohrožené domácím násilím jsou Intervenční centra. V souvislosti s řešením případů domácího násilí mohou být poskytovány rovněž další typy služeb, zejména Odborné sociální poradenství, Telefonická krizová pomoc, Azylové domy, Krizová pomoc a Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.¹⁰⁴

1.4.2 Právní ochrana dětí

Ochrana dětí zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dětí, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly.¹⁰⁵ Stát svými zákony deklaruje svůj závazek zabezpečit dítěti takovou ochranu, která je nezbytná pro jeho blaho, přičemž bere ohled na práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření.¹⁰⁶

1.4.2.1 Úmluva o právech dítěte

Dokument byl přijat v New Yorku dne 20. 11. 1989 a do českého právního řádu převzat v roce 1991 (zákon č. 104/1991 Sb.). Tento dokument lze považovat za nejvýznamnější právní dokument v oblasti ochrany dětských práv. Úmluva výrazně

¹⁰³ Metodické doporučení č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf.

¹⁰⁴ Metodické doporučení č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf.

¹⁰⁵ Koncepce v oblasti rodinné politiky a sociálně-právní ochrany dětí na území Jihočeského kraje na období 2010 – 2015. [online]. Dostupné z: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1218&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1218&par[lang]=CS).

¹⁰⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008. s. 135.

posiluje postavení dítěte ve společnosti a zdůrazňuje potřebu jeho ochrany.¹⁰⁷ V čl. 3 je smluvním státům uložena povinnost zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho. V čl. 19 je upravena povinnost smluvních stran „činit všechna potřebná zákonodárná správní sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoliv tělesným, duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbávání nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním.“¹⁰⁸

Úmluva o právech dítěte plně začlenila významné poznatky o dítěti a jeho vývoji, hlavní principy péče o dítě do komplexní péče o ně, i do jeho postavení ve společnosti jako jejího plnoprávního člena. Děti mají zvláště právo na ochranu, pomoc a podporu, dostávají-li se z jakýchkoli důvodů do nějaké tísně a jsou-li jakkoli ohrožovány, poškozovány či již poškozeny. Tyto děti se výstižně označují jako děti žijící ve zvlášť nepříznivých podmínkách či situacích.¹⁰⁹

1.4.2.2 Listina základních práv a svobod

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. je součástí ústavního pořádku České republiky. Základní lidská práva jsou uvedena v hlavě druhé oddílu prvním, ve vztahu k ohroženým dětem je nejvýznamnější čl. 32 v hlavě čtvrté, který se věnuje ochraně rodiny a rodičovství. Zároveň zdůrazňuje potřebu poskytnout zvláštní ochranu dětem a mladistvým.¹¹⁰ Dle odst. 1 jsou „rodičovství a rodina pod ochranou zákona, přičemž zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena“.¹¹¹

1.4.2.3 Zákon o rodině

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, stanoví, že „rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o osobu dítěte, o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“¹¹² Při výkonu rodičovské

¹⁰⁷ BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. 2008. s. 45.

¹⁰⁸ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 2003. s. 29.

¹⁰⁹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. 2005. s. 11.

¹¹⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 2003. s. 28, 29.

¹¹¹ Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Čl. 32, odst. 1.

¹¹² Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. § 31 odst. 1

zodpovědnosti jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje.¹¹³

1.4.2.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Sociálně-právní ochrana dětí je v České republice zaručena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Zákon byl několikrát novelizován. V roce 2006 byly provedeny nejobsáhlejší změny, a to novelou č. 134/2006 Sb., změny se dotkly téměř všech ustanovení v zákoně o SPOD. Smyslem zákona o SPOD je zajistit právo na zdravý a příznivý vývoj, právo vyrůstat v prostředí a podmínkách, kde se jim daří dobře, vymezit působnost orgánů sociálně-právní ochrany a upravit povinnosti dalších institucí v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany.¹¹⁴

Sociálně-právní ochrana dítěte je definována v ustanovení § 1 zákona a zahrnuje „zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnově narušených funkcí rodiny.“ Z tohoto vymezení bezprostředně vyplývá ochrana dítěte před jakýmkoliv fyzickým nebo psychickým týráním, zneužíváním či zanedbáváním.¹¹⁵

1.5 Spolupráce subjektů podílejících se na problematice domácího násilí

V řešení případů domácího násilí je obzvláště důležité klást důraz na mezioborovou spolupráci. Pro spolupráci odborníků nebo subjektů z různých odvětví se v České republice vžil termín interdisciplinární spolupráce, z něhož jasně vyplývá, že „odborníci a subjekty by měli pracovat spolu, tedy nikoli nezávisle na sobě, vedle sebe, ale ve vzájemné spolupráci a kooperaci.“¹¹⁶

Interdisciplinární spolupráci je možné rozlišit na tři úrovně:

¹¹³ CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 2002. s. 35.

¹¹⁴ Koncepce v oblasti rodinné politiky a sociálně-právní ochrany dětí na území Jihočeského kraje na období 2010 – 2015. [online]. Dostupné z: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1218&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1218&par[lang]=CS).

¹¹⁵ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 2003. s. 32.

¹¹⁶ HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ *Interdisciplinární spolupráce*. 2006. s. 14, 6.

1. zvýšení povědomí o nutnosti spolupráce - získání informací o různých resortech
2. výměna informací mezi profesionály - vymezení místa pro předávání informací, společné hledání řešení, interpretace různých odborníků
3. spolupráce při určitém konkrétním problému.¹¹⁷

Efektivní postup všech subjektů v souladu s přijatým zákonem č. 135/2006 Sb., zákon o domácím násilí, předpokládá vzájemnou součinnost, spolupráci a informovanost. Jednou ze základních zásad, bez nichž by poskytovaná pomoc obětem nebyla funkční, je nezbytnost výměny informací mezi subjekty zúčastněnými na pomoci osobám ohroženým domácím násilím.¹¹⁸

Interdisciplinární tým je složen ze zástupců spolupracujících subjektů, tj. organizací a institucí státní správy, samosprávy a neziskového sektoru, jehož posláním je zejména koordinace a monitorování situace na místní úrovni, řešení konkrétních případů, iniciování primární prevence, osvěty a navrhování nových opatření pro minimalizaci příčin domácího násilí. Veškeré informace směřují od Policie ČR, která provedla vykazání násilné osoby, k dalším institucím. Intervenční centrum je informováno o vykazání, stejně tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, žije-li v daném prostředí nezletilá osoba.¹¹⁹ Nezastupitelnou úlohu v boji proti domácímu násilí sehrává systém pomoci poskytovaný obětem domácího násilí (včetně jejich dětí) prostřednictvím nejrůznějších specializovaných poradenských center, azylových domů a následné terapeutické péče.¹²⁰

1.5.1 Policie

Policisté představují významný článek řetězu osob podílejících se na intervenci, pomoci a řešení případů domácího násilí. Spolu s lékaři a sociálními pracovníky tvoří

¹¹⁷ HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce*. 2006. s. 14, 6.

¹¹⁸ ŠEDIVÁ, Marie a kol. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 2007. s. 7.

¹¹⁹ STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 11, 44.

¹²⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008. s. 175.

jakousi vstupní bránu, kterou prostupují na veřejnost informace o jednotlivých případech, do té doby skrytých v soukromí.¹²¹

Pokud je policie přivolána na místo činu, v tomto případě na místo akutního případu fyzického napadení, má vyhrazené právo ke vstupu do konkrétního bytu i bez povolení majitele či oficiálního nájemce.¹²² Pro policejní orientaci v situaci na místě je nutné identifikovat alespoň předběžně pachatele. Pachatelem je osoba, z níž aktuálně vychází nebezpečné násilí a která nejvíce ohrožuje chráněné hodnoty. Obětí je osoba, která je aktuálně nejvíce ohrožena násilím. V duchu tohoto pojetí je podle policejních zkušeností pachatelem nejčastěji muž. Rychlá a účinná reakce policie může být v případech domácího násilí životně důležitá. Bezprostředním úkolem policie je uklidnit nebo izolovat agresora a urovnat napjatou, výbušnou či nebezpečnou situaci.¹²³

Policie České republiky poskytuje okamžitou pomoc, zejména přerušit bezprostřední fyzické násilí, za splnění zákonných podmínek může krátkodobě omezit násilnou osobu na svobodě, přijme oznámení a provede vlastní šetření, v případě trestného činu zahájí trestní stíhání, v případě přestupku informuje přestupkovou komisi.¹²⁴

1.5.2 Orgány sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně právní ochranu dítěte zabezpečují orgány sociálně-právní ochrany. V první řadě ji zajišťují obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Jsou hlavním článkem systému ochrany dětí v rámci sociálně-právní ochrany. Tyto orgány mohou bezprostředně sledovat ochranu práv dětí a včas přijímat potřebná opatření se znalostí problému a místních podmínek, proto jim zákon ukládá nejvíce povinností v ochraně dětí a pomoci rodičům a dalším osobám, které jsou odpovědné za výchovu dětí.¹²⁵

¹²¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008. s. 89.

¹²² BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 101.

¹²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2000. s. 175, 176.

¹²⁴ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 26, 27.

¹²⁵ KAHOUN, Vilém a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci. Sociální práce II*. 2007. s. 20.

V Jihočeském kraji je 17 obecních úřadů s rozšířenou působností s cca 95 pracovníky sociálně-právní ochrany dětí.¹²⁶ Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou dále kraje, Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Sociálně-právní ochranu dětí dále zajišťují komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby (nadace, občanská sdružení, církve aj.), a to na základě pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí s přesně definovaným okruhem činností a služeb, které může pověřená osoba poskytovat.¹²⁷

Orgán sociálně-právní ochrany dítěte poskytuje pomoc dětem v případech ohrožení života, zdraví či nepříznivého vývoje, kterým je nejen přímo páchané násilí na dítěti, ale též jeho přítomnost při násilí mezi jinými.¹²⁸

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v § 6 odst. 1 vymezuje okruh dětí, na které se sociálně právní ochrana zaměřuje především. Jde o děti:

- jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti nebo vykonávají či zneužívají práva plynoucí z této zodpovědnosti,
- které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče,
- které vedou zahálčivý, nemravný život, které se opakovaně dopouštějí útěku od rodičů nebo jiných osob zodpovědných za jejich vývoj,
- které se opakovaně dopouští útěku od rodičů nebo jiných osob zodpovědných za jejich vývoj,
- na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, jmění a tyto skutečnosti nepříznivě ovlivňují vývoj dětí.¹²⁹

Na orgán sociálně právní ochrany se obracejí oběti domácího násilí s prosbou o pomoc v situacích ohrožení dítěte násilím v rodině, oběti s dětmi, které chtějí násilnický vztah ukončit nebo žádají o úpravu poměrů k nezletilým dětem.¹³⁰

¹²⁶ Koncepce v oblasti rodinné politiky a sociálně-právní ochrany dětí na území Jihočeského kraje na období 2010 – 2015. [online]. Dostupné z: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1218&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1218&par[lang]=CS).

¹²⁷ KAHOUN, Vilém a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci. Sociální práce II.* 2007. s. 20.

¹²⁸ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím.* 2009. s. 27.

¹²⁹ BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny.* 2008. s. 46.

V první řadě jsou orgány SPOD povinny děti ohrožené domácím násilím vyhledávat a vést je ve své evidenci. Příslušným orgánem SPOD je obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu dítěte. Posouzení situace ohroženého dítěte je záležitost složitá a náročná. Jedná se o komplexní problematiku, při jejímž řešení se sociální pracovník neobejde bez spolupráce a pomoci dalších odborníků.¹³¹

1.5.3 Intervenční centra

Intervenční centra jsou nejmladší sociální službou. Podle zákona o sociálních službách patří do skupiny krizových služeb, definovaná jsou v § 60a zákona č. 108/2006 Sb.¹³² Zákon č. 135/2006 Sb. zřídil v České republice od 1. ledna 2007 na úrovni krajů intervenční centra, která mají mít klíčovou roli v systému řešení domácího násilí. Jejich úkolem je poskytovat fundovanou sociální, psychologickou a právní pomoc konkrétním osobám, které jsou ohroženy domácím násilím. Kromě toho mají intervenční centra plnit i informační a koordinační úkoly ve vztazích mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí, zdravotnickými zařízeními, policií a soudy a vyhodnocovat vzájemnou spolupráci.¹³³

Pomoc ohroženým osobám je poskytována převážně na základě podnětu doručeného Policií České republiky podle zákona o ochraně před domácím násilím. Tímto podnětem je opis rozhodnutí o vykázání nebo zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených úkonech. Pomoc IC může být poskytnuta na základě žádosti ohrožených osob i bez takového podnětu. V České republice je policie povinna předat hlášení o domácím násilí intervenčnímu centru ve svém kraji do 24 hodin od okamžiku vykázání či zákazu vstupu, přičemž není nutný souhlas ohrožené osoby.¹³⁴ Dle § 74b zákona 135/2006 Sb. je Intervenční centrum povinno kontaktovat osobu, která byla v rozhodnutí o vykázání ze společného obydlí

¹³⁰ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 30.

¹³¹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. s. 203.

¹³² LEVOVÁ, Jana. Intervenční centra - o službě určené osobám ohroženým domácím násilím. *Sociální služby*. 2012. s. 28 - 29.

¹³³ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 90.

¹³⁴ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 112, 115.

označena za osobu ohroženou násilným chováním, a to ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu, jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním.¹³⁵

Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím, Diecézní charita České Budějovice, poskytuje radu či pomoc v oblasti domácího násilí a následného pronásledování. Je specializovaným sociálním zařízením, jehož činnost je zaměřena na přechodnou odbornou pomoc a nehmotnou podporu osobám ohroženým domácím násilím. Intervenční centrum usiluje o zajištění bezpečí, řešení krizových situací ohrožených osob vzniklých na základě domácího násilí a o navrácení osob do běžného života. Služba je určena osobám ohroženým domácím násilím v souvislosti s vykázáním násilné osoby ze společného obydlí v rámci celého Jihočeského kraje, osobám ohroženým domácím násilím bez vykázání násilné osoby ze společné domácnosti a lidem z okolí ohrožené osoby, kterým záleží na jejím bezpečí a chtějí se poradit o možnostech řešení situace.¹³⁶

V rámci řešení případů výskytu domácího násilí je nezbytná zejména součinnost a vzájemná výměna informací mezi intervenčními centry a orgány sociálně-právní ochrany dětí. Role orgánů sociálně-právní ochrany dětí je v případech domácího násilí v rodině s nezletilým dítětem nepopiratelná a nepřenositelná vzhledem ke skutečnosti, že dítě jako přímá oběť domácího násilí i dítě svědek domácího násilí je vždy ohroženým dítětem.¹³⁷

Z těchto údajů vyplývá, že spolupráce IC s OSPOD je velmi potřebná. Vedle policie jsou OSPOD a IC nejbližšími spolupracovníky. Obecně lze říci, že vzájemná spolupráce s co nejširším spektrem institucí je jedním z hlavních pilířů úspěšné činnosti IC.¹³⁸

¹³⁵ Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. § 74b, odst. 2.

¹³⁶ Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím. [online]. Dostupné z: <http://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum/zakladni-informace/>.

¹³⁷ Metodické doporučení č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf.

¹³⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a kol. *Metodický rámeček: práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. 2007. s. 39, 41.

1.5.4 Soud

Ohrožená osoba je povinně informována o možnostech podat návrh na předběžné opatření civilnímu soudu. Postup je základem pomoci ohrožené osobě, ale pouze tato opatření nejsou k vytvoření optimálního prostřední ochrany dostačující.¹³⁹ V soudním řízení může soud rozhodnout o vydání předběžného opatření v podobě vykázání nebo zákazu vstupu či zákazu kontaktování ohrožené osoby poté, co již bylo ve věci rozhodnuto policejním orgánem nebo zcela samostatně. K aktivaci systému soudní ochrany je zapotřebí projev konkrétní vůle ohrožené osoby, tj. návrh, znamená to, že soud o stanovení či případném prodloužení vykázání nerozhoduje automaticky z úřední povinnosti.¹⁴⁰ Pro rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření je příslušný okresní soud. O předběžném opatření musí být rozhodnuto bezodkladně, nejpozději do 48 hodin, co byl podán. Předběžné opatření trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti, soud však může tuto lhůtu prodloužit a to až o další jeden měsíc. Nejpozději uplynutím jednoho roku od okamžiku jeho nařízení však platnost předběžného opatření zanikne.¹⁴¹

Podle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, může být v případech vážného ohrožení života, zdraví nebo výchovy dítěte rozhodnutím soudu nařízeno předběžné opatření o odejmutí dítěte z péče rodičů. Toto opatření trvá 1 měsíc. Lze jej opakovaně prodlužovat nejvýše 3 měsíce.¹⁴² Ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, soud předběžným opatřením nařídí, aby bylo na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí a to nejpozději do 24 hodin od zjištění výše uvedených skutečností. Vhodným prostředím se rozumí výchovné prostředí u osoby nebo zařízení způsobilého zajistit nezletilému dítěti řádnou péči s ohledem na jeho fyzický a duševní stav, jakož i rozumovou vyspělost a umožnit realizaci případných jiných opatření stanovených předběžným opatřením.¹⁴³

¹³⁹ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 45.

¹⁴⁰ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 98.

¹⁴¹ VOŇKOVÁ, Jiřina. *Vaše právo - První právní pomoc ženám obětem domácího násilí*. 2010. s. 16.

¹⁴² BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. 2008. s. 116.

¹⁴³ Zákon č. 99/1963 Sb., *občanský soudní řád*, v platném znění. §76a, odst. 1.

1.5.5 Azylové domy

Azylová zařízení slouží osobám ohroženým domácím násilím bez věkového omezení a zajišťují bezpečné prostředí formou ubytování s komplexním pobytovým programem, nezbytnou materiální pomoc, doprovod na úřad, soudy atd. a podporu sebevědomí a samostatnosti.¹⁴⁴

Azylové domy sloužící ženám jako obětem domácího násilí jsou jedním z opatření, které pomáhá zmírňovat trauma oběti tím, že alespoň na přechodnou dobu poskytne bezpečné bydlení.¹⁴⁵ Azylový dům je především bezpečné místo, kam se může týraná žena uchýlit před násilím, ať už dočasně nebo ho využít jako odrazový můstek po opuštění vztahu pro vybudování nového života. Azylové domy mohou být zřízeny nezávisle některou charitativní organizací.¹⁴⁶

1.5.6 Neziskové organizace

Nevládní neziskové organizace jsou určitou alternativou a doplněním práce státních orgánů. Jsou spojovacím článkem. V tomto směru je důležitá spolupráce mezi NNO a státními orgány, do jejichž kompetence pomoc obětem domácího násilí patří.¹⁴⁷ V České republice je registrováno mnoho občanských sdružení, které se soustředí na pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Neziskový sektor se zaměřuje zejména na terapeutickou a dlouhodobou práci s klienty. Jednotlivé organizace se zaměřují buď na práci s obětí, nebo agresorem. Úzce spolupracují s policií a státními orgány. Zainteresované subjekty si vyměňují potřebné informace.¹⁴⁸

Mezi nejznámější organizace, které jsou zaměřeny na partnerské násilí a násilí na ženách patří ROSA, Acorus, proFem, Elektra. Specialistou na pomoc obětem trestných činů a tedy i obětem domácího násilí je Bílý kruh bezpečí. Ve své činnosti se zaměřují na přímou komplexní pomoc obětem domácího násilí a jejich dětem a na prevenci

¹⁴⁴ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 26.

¹⁴⁵ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2011. s. 117.

¹⁴⁶ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 90.

¹⁴⁷ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 31.

¹⁴⁸ Služby pro rodiny s dětmi. In: *Služby pro rodinu a děti*. 2011. s. 44.

tohoto jevu. Součástí bývá odborné specializované právní poradenství a komplexní pomoc, mezi níž patří krizová intervence, sociálně-terapeutické poradenství, vytvoření bezpečnostního plánu, poskytování utajeného azylového bydlení pro ženy, telefonická krizová pomoc, rovněž internetové poradenství.¹⁴⁹

1.5.6.1 Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí poskytuje prostřednictvím svých 12 pracovišť v 9 krajích České republiky komplexní viktimologickou intervenci obětem a svědkům trestných činů. Pomoc je určena obětem, pozůstalým po obětech a svědkům trestné činnosti, je dostupná i obětem neoznámené trestné činnosti, je individuální vždy s přihlédnutím k osobnosti oběti. Ročně všechny poradny a pracoviště Bílého kruhu bezpečí evidují 10 000 kontaktů. Pobočky Bílého kruhu bezpečí sídlí v Brně, Českých Budějovicích, Jihlavě, Liberci, Olomouci, Ostravě, Pardubicích, Plzni a v Praze.¹⁵⁰

1.5.6.2 Linky důvěry

V České republice v současnosti existuje cca 40 linek důvěry, které umožňují anonymní telefonický kontakt za účelem rozhovoru o aktuálních problémech neodkladného nebo naléhavého charakteru. Kromě pomoci při zvládnání různých krizových stavů poskytují také informace o službách a kontaktech vhodných navazujících zařízení. Předností služeb linek důvěry je jejich anonymita, odborná způsobilost, dobrá dostupnost a provázanost s dalšími službami.¹⁵¹

Linka pomoci osobám ohroženým domácím násilím – DONA linka, je první službou tohoto druhu fungující celostátně na území České republiky. Zahájení jejího nepřetržitého provozu 11. 9. 2001 je považováno za první krok při vytváření systému adekvátní reakce na tak závažný jev, jakým domácí násilí bezesporu je. Průměrně 60 % volání přímo souvisí s problémem a řešením incidentů s charakterem domácího násilí. Linka poskytuje okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační pomoc a

¹⁴⁹ Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb. 2011. s. 118.

¹⁵⁰ Pomoc obětem trestných činů. [online]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>.

¹⁵¹ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 162.

morální podporu, předá rady a informace o možných sociálně-právních a trestněprávních opatřeních.¹⁵²

1.5.6.3 Krizová centra

Krizová centra nabízí s cílem získání psychické stability pomoc osobám v krizi bez ohledu na věk a místo bydliště bezplatně krizovou intervenci v oblastech rodinných a osobních formou psychologických a psychiatrických služeb, poradenství a zprostředkování dalších služeb, pomoc při sestavení krizového plánu či možnost krátkodobého využití krizového lůžka.¹⁵³

1.6 Možnosti pomoci obětem domácího násilí

Dlouhodobé domácí násilí má tendenci ke zvyšování četnosti a intenzity. Prvořadou snahou by měla být ochrana oběti domácího násilí před opakováním útoků.¹⁵⁴ Bezpečí oběti domácího násilí je základním předpokladem řešení problému a to u všech vzorců domácího násilí. Dvojnásobně to platí pro ohrožené osoby, které ze vztahu odcházejí, ale samozřejmě i pro ženy, které ve vztahu zůstávají.¹⁵⁵

Pokud ženě hrozí bezprostřední ohrožení, je třeba především zajistit pro ni a pro děti bezpečí a zároveň jí poskytnout legální a sociální poradu. Zásadní význam má rozdělení funkcí v rámci soustavy jednotlivců a institucí, která se utváří kolem rodiny v krizi v rámci řešení problému. Jsou dány odlišnou statutární funkcí zúčastněných osob.¹⁵⁶ Jako první bývají po napadení v kontaktu s obětí lékaři a policisté. Obě profesní skupiny mají význam při identifikaci domácího násilí, zejména v případech, kdy oběť popírá násilné napadení i příčiny viditelných zranění.¹⁵⁷

S případem domácího násilí se můžeme setkat v jakémkoliv stadiu jeho rozvoje. Riziko náhlé eskalace může být kdekoliv na škále od minima po maximum. Existují

¹⁵² Projekt Domácí násilí. [online]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/dona-linka/projekt-domaci-nasili/>.

¹⁵³ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 26.

¹⁵⁴ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 27.

¹⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 2008. s. 17.

¹⁵⁶ GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 2000. s. 81, 90.

¹⁵⁷ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Domácí násilí. In: *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. 2009. s. 528.

proto diagnostické metody a orientační vodítka, která pomáhajícím profesionálům mohou pomoci riziko ohrožení odhadnout. Jedním z nich je diagnostická metoda SARA DN. Základem je baterie patnácti otázek, které jsou zaměřeny do tří směrů. Zjišťují u násilné osoby její chování v soukromí a na veřejnosti, u ohrožené osoby zjišťují její zranitelnost.¹⁵⁸

Účinná pomoc obětem partnerského násilí by měla zahrnovat následující kroky:¹⁵⁹

1. Identifikaci rizikových faktorů (pojmenování problému)
2. Vypracování bezpečnostního plánu
3. Aktualizaci bezpečnostního plánu
4. Následnou dlouhodobou práci s obětí zaměřenou na překonání traumatu

První tři kroky směřující k zajištění bezpečnosti oběti by měly zabezpečovat všechny organizace, na které se ohrožená osoba obrátí. Dlouhodobou pomocí ohrožené osobě se zbývají organizace specializované na práci s oběťmi domácího násilí. Ve všech případech řešení domácího násilí je důležité:¹⁶⁰

- sjednotit postup všech subjektů (policie, IC, justice, OSPOD, specializovaných zařízení pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím, lékařů apod.)
- nepodceňovat případy domácího násilí, nevyhodnocovat je automaticky jako přestupek
- nekriminalizovat pachatele, ale snažit se zajistit mu speciální terapeutický program
- ohrožené osobě nabídnout specializovanou komplexní pomoc

1.6.1 Vykázání

Významnou změnou posilující ochranu obětí domácího násilí je zavedení institutu vykázání z domácnosti osoby, která činí společné soužití s blízkou osobou

¹⁵⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 2007. s. 111

¹⁵⁹ MARVANOVÁ -VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a kol. *Partnerské násilí*. 2008.

¹⁶⁰ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Domácí násilí. In: *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. 2009. s. 530.

nesnesitelným tím, že ji tělesně napadá, vyhrožuje tím nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízké osoby.¹⁶¹

Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na přecházející útoky, které mohou být fyzické, ale i verbální, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou, jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které předá proti podpisu. Policista je oprávněn osobu vykázat i v její nepřítomnosti. Jedná se o opatření, které je povinen přímo ze zákona učinit stát, nikoliv ohrožená osoba. Opačný princip by přispíval ke zvýšení traumatizace osoby ohrožené domácím násilím.¹⁶²

V roce 2012 eviduje 15 intervenčních center sdružených v Asociaci Intervenčních center v České republice celkem 1 407 policejních vykázání, v Jihočeském kraji bylo 64 vykázání. V České republice bylo v období od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2012 realizováno dle evidence celkem 6 212 vykázání násilné osoby, z toho v Jihočeském kraji za stejné období 342 vykázání.¹⁶³

Je zřejmé, že vykázání z hlediska účinné pomoci ohrožené osobě nepostačuje a je nutné na něj navázat dalšími kroky, které mají svůj základ v provázaném systému spolupráce mezi pomáhajícími institucemi.¹⁶⁴

1.6.2 Sociální poradenství

Poskytování informací je první a nejjednodušší cestou k psychické stabilizaci obětí. Oběť by měla být ujištěna, že se kdykoli může obrátit na odborníky, kteří jí pomohou.

¹⁶¹ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 2003. s. 56.

¹⁶² STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 2009. s. 41,42.

¹⁶³ Statistiky. Přehled o vykázání v ČR – rok 2012. [online]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>.

¹⁶⁴ ŠEDIVÁ, Marie a kol. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 2007. s. 13.

Vzhledem ke snížené kognitivní kapacitě oběti se doporučuje poskytovat základní informace také písemnou formou – předem připravené stručné informační letáčky.¹⁶⁵

Sociální poradenství se dělí na dva typy: základní a odborné. Základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka. Součástí základního poradenství je i zprostředkování další potřebné odborné pomoci. Odborné sociální poradenství poskytuje přímou pomoc lidem při řešení jejich sociálních problémů. Jde zejména o problémy v manželském nebo mezigeneračním soužitím, v péči o děti, apod. Odborná pomoc je zaměřena na konkrétní pomoc a praktické řešení obtížné situace.¹⁶⁶ Například jakými prostředky lze chránit sebe a své děti, jaké chování je v situacích bezprostřední konfrontace s domácím násilím smysluplné a které nikoli, jaké jsou možnosti v rámci pomoci právní, finanční, psychologické, sociální či terapeutické.¹⁶⁷

Dostupnost poradenství pro oběť domácího násilí neznamena jen objektivní možnosti přístupu k sociálním službám, tj. zda oběť může či nemůže vyhledat a čerpat pomoc, hrají zde roli i subjektivní postoje a očekávání, která má oběť vůči nabízené a poskytované pomoci.¹⁶⁸

1.6.3 Krizová intervence

Krizová intervence je zásah v době krize, který se snaží minimalizovat ohrožení klienta, objevit a posílit jeho schopnost vyrovnat se se zátěží tak, aby jeho adaptace posílila jeho růst a integritu a aby se pokud možno předešlo negativním, destruktivním způsobům řešení situace. Od klasické psychoterapie se krizová intervence liší v mnoha ohledech. Bývá kratší, někdy se omezí na jeden kontakt, většinou nepřesahuje šest setkání, je zaměřena na zvládnutí akutního problému, snaží se postihnout biopsychosociální vazby a intervenovat v několika rovinách, proto se na řešení často podílí více odborníků.¹⁶⁹

¹⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 2007. s. 132.

¹⁶⁶ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. s. 84.

¹⁶⁷ BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 2008. s. 115.

¹⁶⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 2008. s. 18.

¹⁶⁹ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. s. 130.

Krizová intervence by měla přinést oběti úlevu a pomoci najít nejbližší kroky, které jsou pro ni přijatelné a které povedou ke zmírnění následků domácího násilí nebo k jeho řešení.¹⁷⁰

Specifické znaky krizové intervence jsou:¹⁷¹

- Okamžitá pomoc
- Redukce ohrožení
- Koncentrace na problém „tady a teď“
- Časové ohraničení
- Intenzivní kontakt
- Strukturovaný, aktivní přístup (někdy až direktivní)
- Individuální přístup

Intervence by měla být naplánována ve spolupráci s poškozeným dospělým a měla by řešit v první řadě bezprostřední bezpečnostní situaci. Zásadní informace, které mohou být zahrnuty v intervenčním plánu, jsou:

- Určení, na koho se obrátit v ohrožující situaci, seznam osob nebo agentur, které mohou poskytnout bezpečí a útočiště
- Úspora peněz a pořízení kopií důležitých dokumentů v případě potřeby nutného okamžitého útěku
- Domluva s dětmi na tom, co se od nich očekává, pokud by došlo k ohrožující situaci a zajištění, aby děti věděly, kam jít a jak volat o pomoc při případném násilném útoku¹⁷²

1.6.4 Psychologická pomoc

Krizovou intervenci by měla zastřešovat vhodná psychoterapie pro oběti domácího násilí, ať už se bude jednat o terapii individuální, skupinovou či o účast ve

¹⁷⁰ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí*. 2009. s. 49.

¹⁷¹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2011. s. 15, 16.

¹⁷² PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 168, 169.

svépomocných skupinách. Cílem komplexní péče o oběti domácího násilí by mělo být znovunabytí ztraceného sebevědomí, samostatnost ve všech oblastech života, duševní vyrovnanost a klid a nabytí nových vzorců ve výběru partnera.¹⁷³ Mezi speciální formy práce patří především psychologická diagnostika, individuální, párová, rodinná terapie, skupinová psychoterapie a trénink asertivity. Možnosti pomoci pro dvojici, kde dochází k násilí, záleží mimo jiné na intenzitě a trvání násilí. Párová terapie může být účinná pouze v některých případech.¹⁷⁴

Psychoterapie je srovnatelně účinná s farmakoterapií v léčbě akutních stavů, po ukončení léčby je však její efekt trvalejší. Psychoterapeutický přístup poskytuje bezpečný prostor, ve kterém se úzkostný člověk může projevit a vyjádřit všechno, co ho trápí. Opakovanou konfrontací s traumatickou událostí se postižený postupně učí přijmout trauma jako součást své minulosti a tím ho trauma přestává ovlivňovat v současném životě. Dalším krokem psychoterapie je zmírnění pocitu viny, trapnosti a studu.¹⁷⁵

1.7 Přístup k ohroženým dětem

Děti rovněž potřebují pomoc, aby překonaly domácí násilí. Mohou mít své vlastní problémy a těžko se vyrovnávají s následky týrání. Ti, kdo se starají o jejich matky, je často nepovažují za oběť a nemusí se jim proto dostat pomoci. Děti nejsou schopny formulovat své pocity a mohou se zdráhat o svých zkušenostech hovořit z mnoha důvodů. Přesto však bude většina dětí, které žily v domácnosti, kde docházelo k domácímu násilím trpět pocity, se kterými se jen těžko vyrovná. Pociťují strach, vztek, vinu, zmatek, hrůzu, osamělost, smutek, štěstí, úlevu atd. S takovými smíšenými pocity se těžko vyrovnává i dospělý. Pro dítě, které ještě nemá plně rozvinuté mechanismy pochopení a vyrovnání se, to je dvojnásob těžké.¹⁷⁶

¹⁷³ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2011. s. 120.

¹⁷⁴ GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 2000. s. 81, 82.

¹⁷⁵ PRAŠKO, Ján a kol. *Stop traumatickým vzpomínkám. Jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. 2003. s. 73.

¹⁷⁶ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 116.

Jako první v ČR provedla ROSA občanské sdružení nabízející komplexní pomoc ženám – obětem domácího násilí sociologické sondy, které prokázaly, že domácí násilí u nás nejen existuje, ale vyskytuje se v alarmujícím množství a děti jsou ve více jak v 90-ti % svědky domácího násilí.¹⁷⁷

DÍTĚ – SVĚDEK DOMÁCÍHO NÁSILÍ = OBĚŤ = OHROŽENÉ DÍTĚ

Po zjištění, že jde o ohrožení dítěte domácím násilím, musí příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí situaci v rodině blíže prověřit a posoudit, která další opatření na ochranu dítěte je žádoucí podniknout, poskytnout či zprostředkovat odbornou poradenskou pomoc rodičům a dítěti podle konkrétních potřeb.¹⁷⁸ Během krizové intervence v případě násilí páchaného na dětech, je třeba zjistit a shromáždit všechny dostupné informace, které mohou pomoci při hodnocení situace a nasměrovat klienty do specializované instituce zaměřené na psychologickou pomoc.¹⁷⁹

Význam intervence nespočívá pouze v jejím účinku na bezprostřední poruchy a potíže, ale v tom, že snižuje pravděpodobnost, že v budoucím životě bude mít dítě velké problémy. Pomoc dětem, které vyrůstaly v rodině, kde se projevovalo násilí, a intervence se zaměřuje na tři oblasti:

1. **Rodina** (porozumět fungování jednotlivých členů rodiny, znát jejich vlastní osobní historii, názory, pocity a chování vůči dítěti)
2. **Práce s dítětem** (začíná, až když je dítě již mimo akutní ohrožení, jde o kladení otázek a zkoumání jeho názorů)
3. **Prostředí, v němž dítě žije** (nutnost odstranění zdroje dalšího násilí, vytvoření pozitivních vztahů)¹⁸⁰

¹⁷⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008.

¹⁷⁸ Metodické doporučení č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. [online]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf.

¹⁷⁹ ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2011. s. 128.

¹⁸⁰ ELLIOTT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích. Prevence, příčiny, terapie*. 2002. s. 95, 96.

Mezi cíle léčby patří i úprava nejbližšího sociálního prostředí a rodičovských postojů, případně vyřešení napětí mezi rodiči.¹⁸¹ Rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokážou sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje, jsou doporučeny sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.¹⁸²

Pokud je rodina doporučena k rodinné terapii institucí, je třeba vyjasnit očekávání doporučující instituce a dohodnout se, zda je terapeuti mohou přijmout, nebo je třeba původní objednávku pozměnit. Ochrana dítěte je prioritou, jde nejen o zajištění bezpečí ze strany násilné osoby, ale také o ochranu před druhotnou traumatizací.¹⁸³

Nejvýznamnější terapeutickou aktivitou se stává psychoterapie a socioterapie, zaměřená na hlavní problémy dítěte i jeho rodiny. Trvání je různě dlouhé, o jejím ukončení rozhoduje úspěch základních opatření, intervencí. I v případě kladného výsledku je třeba se k takovému dítěti a jeho rodině vracet a zjišťovat možné riziko opakování nepříznivé situace či nezhojení všech následků násilí.¹⁸⁴

Následky domácího násilí není možné podceňovat. Oběti mají právo na dostatek času, aby se přes tuto zkušenost přenesly. Zaslouží si dlouhodobé pochopení a podporu bez časového omezení.¹⁸⁵

Následky jakékoliv formy týrání a zneužívání mohou být u každého jedince různé. Mírnější fyzické důsledky domácího násilí se zhojí rychle. Následky násilí, které pociťujeme v podobě traumatizujících zkušeností, přetrvávajícího strachu a obav, pocitů nekompetentnosti apod., jsou často trvalé.¹⁸⁶ Obecně je možno uvést v platnost, že čím dřív je násilí rozpoznáno, identifikováno, diagnostikováno a léčeno, tím lépe. Oběť je v každém případě stigmatizována.¹⁸⁷

¹⁸¹ VYMĚTAL, Jan. *Úzkost a strach u dětí: jak jim předcházet a jak je překonávat*. 2004. s. 175, 180.

¹⁸² BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. 2008. s. 33.

¹⁸³ GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie. Systemické a narativní přístupy*. 2009. s. 242, 243.

¹⁸⁴ DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH, Zdeněk MATĚJČEK a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1995. s. 218.

¹⁸⁵ CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 2007. s. 118.

¹⁸⁶ SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí*. 1996. s. 8.

¹⁸⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 78.

2. Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Hlavními cíli diplomové práce jsou:

1. Zjistit, jak funguje spolupráce mezi aktéry vstupujícími do procesu řešení problematiky domácího násilí - orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje a Intervenčního centra České Budějovice.
2. Zmapovat odlišnosti specifické intervence a odborné péče věnované obětem domácího násilí se zaměřením na nezletilé děti přítomné násilí v rodinách.

Dílčím cílem je vysvětlení základních pojmů souvisejících se zkoumanou oblastí a charakteristika jednotlivých subjektů, které se na intervencích v oblasti domácího násilí podílejí.

2.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumné otázky:

„Jak funguje spolupráce mezi Intervenčním centrem České Budějovice a orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje?“

„Jakým způsobem probíhá specifická intervence a odborná péče věnovaná přímým i nepřímým obětem domácího násilí?“

Dílčí otázky:

„Jak vnímají zúčastnění aktéři specifika domácího násilí?“

„Jaké jsou cíle pomoci a intervence při řešení problematiky domácího násilí?“

„Jakým způsobem jsou předávány informace o případech, jsou-li v rodině nezletilé děti?“

„Jsou naplněny předpoklady k fungování interdisciplinárního týmu?“

3. Metodika práce

3.1 Metodika výzkumu

V diplomové práci je použita strategie kvalitativního výzkumu pomocí metod dotazování a analýzy dokumentů. Hlavními technikami sběru dat jsou s ohledem na cíl práce polostrukturované rozhovory s otevřenými otázkami s pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí a intervenčního centra, uskutečněné při osobním kontaktu. Rozhovor je taková technika terénního sběru informací, při které jsou potřebné informace od zkoumaných osob získávány prostřednictvím záměrně cílených otázek kladených respondentovi v rozhovoru vedeném tváří v tvář nebo telefonicky. Získané informace směřují ke zjištění skutečností, vztahujících se ke zkoumané společenské realitě.¹⁸⁸ Pracovníci byli seznámeni s obsahem rozhovoru, byl jim vysvětlen záměr rozhovoru a jeho předpokládaný cíl. Rozhovor představoval seznam otázek, které bylo nutné v rámci interview probrat. Délky rozhovorů se pohybovaly od 45 do 90 minut. Pracovníkům OSPOD bylo položeno celkem 13 otázek, pracovníkům intervenčního centra 11 otázek. Otázky k rozhovorům jsou uvedeny v příloze č. 1.

Další použitou technikou je obsahová analýza vytvořená na základě studia dokumentů případů současně řešených orgánem sociálně-právní ochrany dětí a intervenčním centrem. Obsahová analýza se formou případové studie zaměřuje na podrobný popis a rozbor jednoho nebo několika málo případů.¹⁸⁹ Studium dokumentů proběhlo na uvedených pracovištích, vzhledem k ochraně citlivých osobních údajů. Rozhovory a studium dokumentů probíhaly během měsíců února a března 2013.

Prostřednictvím vybraných případových studií dětí přítomných domácímu násilí a analýzou rozhovorů bude popsán průběh, specifika práce a intervence uvedených subjektů, které se na pomoci obětem domácího násilí podílejí, a jejich následné porovnání.

¹⁸⁸ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 2007. s. 124, 301.

¹⁸⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 2005. s. 103.

3.2 Výběrový soubor

Vzhledem k cílům výzkumu byli zvoleni záměrně pracovníci institucí, které jsou nejvíce zapojeny do řešení případů domácího násilí - Intervenční centrum České Budějovice a vybrané orgány sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností Jihočeského kraje, a to oddělení sociálně právní ochrany Magistrátu České Budějovice, Městského úřadu Jindřichův Hradec a Městského úřadu Prachatic. Záměrný výběr je potřebný proto, aby vybrané osoby byly vhodné, tj. aby měly potřebné vědomosti a zkušenosti z daného prostředí. Jen tak mohou podat informačně bohatý a pravdivý obraz o něm.¹⁹⁰

S žádostí o spolupráci byli kontaktováni předem telefonicky vedoucí pracovníci uvedených institucí, popř. příslušných oddělení, rovněž jim byly předem poslány otázky k rozhovorům. Na základě domluvy byly předány kontakty na odpovědné pracovníky, kteří byli určeni a ochotni dané informace poskytnout. Rozhovory byly vedeny s celkem 5 pracovníky OSPOD, z toho s třemi vedoucími pracovníky, a s vedoucí pracovnící intervenčního centra.

¹⁹⁰ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2000. s. 144.

4. Výsledky

4.1 Rozhovory s pracovníky OSPOD

Jakým způsobem nejčastěji získáváte oznámení o nezletilém dítěti ohroženém domácím násilím v rodině?

Všichni oslovení pracovníci příslušných oddělení sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností uvedli, že mezi nejčastější způsoby oznámení takového případu patří oznámení od Policie České republiky a městské nebo obecní policie. O každém zásahu policistů v rodině, kde dle zjištění žije nezletilé dítě nebo dokonce zásahu bylo přítomno, je vyrozuměn OSPOD. Policie zasílá „Vyrozumění o incidentu v rodině“, „Vyrozumění (oznámení) o přestupku se znaky domácího násilí nebo „Oznámení o události s účastí dítěte“. Rovněž, pokud dojde k vykázaní násilné osoby, zasahující policista je ze zákona povinen do 24 hodin poslat kopii úředního záznamu místně příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí na základě zjištění, že ve společném obydlí žije nezletilé dítě. Dítě je uvedeno v záznamu jako ohrožená osoba, pokud policie vyhodnotí situaci jako nebezpečnou pro dítě, tzn., útoky by směřovaly i na něj. V závažných případech se stává, že jsou k provedení vykázaní příbrání také pracovníci sociálně-právní ochrany dětí.

Dalším způsobem oznámení případu je od institucí, které mají ze zákona oznamovací povinnost. Jedná se tedy o školská zařízení nebo praktického lékaře pro děti a dorost, a to pokud mají pracovníci podezření, že by na základě určitých indicií v rodině mohlo docházet k domácímu násilí, ohlásí tuto skutečnost na oddělení sociálně právní ochrany dětí v příslušném obvodu, kde má dítě trvalé bydliště. Pochybnosti o rodinné situaci mohou nastat v případě, že dítě samo ve škole naznačí, že doma něco není v pořádku, popřípadě se dostane pracovníkům taková informace od blízkého okolí dítěte, od kamarádů, známých rodiny apod. Dětský lékař se může tuto skutečnost dozvědět i od samotné matky, pokud zjišťuje rodinnou anamnézu např. při předání dítěte k specialistovi (logoped, psycholog, pedagogická poradna). Z praxe vyplývá, že

oznámení rovněž může učinit obecní úřad, většinou se jedná o menší obec, kde není velká anonymita a o vztazích v rodinách je známo širokému okolí. V zájmu samotné rodiny i potažmo celé obce vyrozumí pracovníci obecního úřadu příslušný OSPOD o situaci v rodině s žádostí o pomoc v řešení. Pracovníci OSPOD dále dostávají takové oznámení od sousedů nebo rodinných příslušníků osob žijících v rodině s domácím násilím, a to jak oběti, tak agresora.

Vzácnějším případem prvotního oznámení domácího násilí v rodině na oddělení sociálně-právní ochrany dětí bývá od samotné matky. Je to většinou v případech, když je již matka ohrožená na zdraví či životě a obrátí se na sociální pracovníky z obavy i o další vývoj svého dítěte, které je domácím násilím rovněž zasaženo, nebo se ho přímo týká. Na jednom z uvedených pracovišť SPOD znají ze své praxe případ, kdy se s žádostí o pomoc obrátilo samo nezletilé dítě. Jednalo se o dítě staršího školního věku, které už dále nemohlo snášet v rodině násilné jednání jednoho rodiče vůči druhému.

V neposlední řadě oznámení o tom, že v určité rodině probíhá domácí násilí, může být podáno i anonymně. V tomto případě pracovníci OSPOD nezjišťují, kdo podání učinil, ale většinou jde o osoby z blízkého okolí rodiny, spolupracovníky oběti i agresora, kteří mají vážnou starost o situaci v rodině právě z důvodu blízkých vztahů a zároveň nechtějí být poznáni z důvodu obavy z pomsty útočnicka, pokud by vyšlo najevo, že oznámení učinili.

Jak hodnotíte spolupráci s intervenčním centrem ohledně předávání informací o nezletilých dětech v rodině s domácím násilím?

Všichni pracovníci orgánů sociálně-právní ochrany dětí hodnotí spolupráci s intervenčním centrem jako dobrou, dva pracovníci ze všech oslovených dokonce na úrovni osobní znalosti. Spolupráce s IC probíhá i v případech, když nedojde k vykazání násilné osoby, ale i tak OSPOD dostávají informace o případech týraných žen, které vyhledaly samy pomoc intervenčního centra a v rodině mají nezletilé dítě. Informace o nezletilých dětech v rodině s domácím násilím jsou často předávány v případech, kdy intervenční centrum dojedná ženě s dítětem utajené bydlení a OSPOD pak ve spolupráci

s IC a soudem pomohou ženě podat návrh na předběžné opatření k svěřeni dítěte do péče před opuštěním domova.

Na druhé straně OSPOD doporučuje týrané ženě, která se sama na pracovníky obrátila, navštívit intervenční centrum, které jí může poskytnout poradenství, co se týče samotného domácího násilí, a doporučit možnosti účinné obrany, zatímco OSPOD zaměří intervenci v zájmu dítěte na zlepšení rodinného prostředí.

Intervenční centrum slouží dobře rovněž jako zprostředkovatel zpětné vazby.

Jak lze podle Vás nejvýznamněji specifikovat domácí násilí?

Tři pracovníci se shodli, že specifika nejvýznamněji charakterizuje SARA DN, návod, dle kterého postupují hlavně policisté. Ostatní pracovníci uvedli, že pokud není domácí násilí již vyhodnoceno Policií ČR při zásahu, na jehož základě byl agresor vykázán, specifikuje se poměrně těžko. Prokázání přítomnosti domácího násilí je jednoznačné u fyzického napadení, neboť následky bývají zjevné. Pokud v rodině probíhá dlouhodobější psychické násilí, toto prokáže nejlépe psychologický posudek, ze kterého vyplyne, že byla osoba dlouhodobě pod psychickým tlakem. Specifikovat domácí násilí lze následně přes dlouhodobější nebo zhoršující se psychické problémy u dítěte, kdy v podrobném zkoumání je zjištěna jako příčina psychický tlak a násilí v rodině.

Jedna oslovená pracovnice uvedla ze své praxe fakt, že často dochází ke zneužívání domácího násilí hlavně během rozvodových pří. V těchto případech by mělo být důrazně vyšetřeno, zda se jedná opravdu o domácí násilí nebo napadení vyvolané vyprovokováním „oběti“, právě za účelem následného udání partnera za domácí násilí. Vyšetření případu spadá do kompetence PČR, ve sporných případech musí být vyžádán znalecký posudek.

Jaké jsou cíle pomoci a intervence dítěti ohroženému domácím násilím ze strany OSPOD?

Cíle pomoci vyplývají z vlastní sociální práce s ohroženým dítětem a celou rodinou. Prioritou všech oslovených pracovníků OSPOD je ochránit dítě tak, aby mělo

pocit bezpečí a zázemí. OSPOD se snaží vždy zachovat rodinu, jde o to uklidnit situaci v rodině, stabilizovat ji. Dále vyhodnotit, jak dalece jsou ohroženy všechny osoby v rodině žijící. Pokud je násilí namířeno vůči dítěti, podává OSPOD na PČR podnět k prošetření na podezření ze spáchání trestného činu vůči dítěti. Vyhodnotí-li pracovníci situaci jako vážnou pro matku, vznesou dotaz, zda má matka možnost úniku. Jestliže není v jejích silách situaci řešit za pomoci např. příbuzných, doporučí matce obrátit se na Intervenční centrum nebo požádat Policii ČR o ochranu.

Neboť agresoři jsou výbornými manipulátory, před dětmi vždy své jednání nějakým způsobem odůvodňují, děti tak získají na celou záležitost jiný pohled. Často se pak stává, že jsou na straně násilného rodiče a jeho jednání omlouvají. Jedná se o případy, kdy samotné dítě není přímo domácím násilím ohroženo a agresor své jednání na oběti kompenzuje dítěti, tj. hodně se mu věnuje, finančně a materiálně ho podporuje, nemá na něj přehnané požadavky ohledně výsledků ve škole nebo volnočasových aktivit. V očích dítěte je nejlepším rodičem. V případě pomoci (i tak) ohroženému dítěti se často dobrý úmysl může minout účinkem a být v neprospěch dítěte, neboť dítě se jako ohrožené necítí a nechce podnikat kroky proti rodiči označenému jako agresor domácího násilí.

OSPOD vždy jedná v zájmu dítěte, proto se snaží pomoc poskytnout i jeho matce tak, aby zvládala péči a výchovu v prospěch dítěte. Hlavním cílem pomoci je působit na dítě takovým způsobem, aby se zmírnily dopady domácího násilí. Takovému jednání nemusí být ani přítomno, jen vidí jeho následky na týraném rodiči.

Otázka se dá shrnout jednoduše jako pomoc - ochrana dětí žijících v rodině s domácím násilím před závažnými psychickými traumaty a jejich následky.

Provádíte sociální šetření v rodině s domácím násilím?

Všech pět oslovených pracovníků uvedlo, že šetření v rodině provádí vždy na základě oznámení Policie ČR, a to nejenom v případě vykazání násilné osoby z domácnosti, ale pokaždé, kdy jsou přítomny incidentu nezletilé děti. V ostatních případech, kdy se pracovníci OSPOD dozví o domácím násilí v rodině, se vždy musí důkladně promyslet další kroky, samozřejmě s ohledem na závažnost situace a

nebezpečí z ní vyplývající vůči nezletilému dítěti. Řeší se individuálně případ od případu. Nejprve je vhodné zjistit si co nejvíce informací o rodině z jiných zdrojů, tzn. ze školy, kterou dítě navštěvuje, zjistit pohled učitelů, zda nemají nějaké pochybnosti o patologickém chování v rodině, dále ze zaměstnání matky, ze sousedství, popř. pokud se získají některé kontakty na přátele či blízké známé rodiny.

Šetření v rodině v takových případech vždy provádí dle rozhovorů pracovníci na dvou oslovených pracovištích. Než se provede samotné sociální šetření, musí si být sociální pracovníci jisti, že v rodině k domácímu násilí nebo chování blížícímu se takovému jednání dochází. Pak se snaží nejprve kontaktovat matku – domnělou oběť násilí. I tento kontakt musí probíhat velice opatrně a taktně, aby pro oběť nebyla situace nakonec ještě horší. Jistá opatrnost musí být dodržena v případech, kdy je matka agresorem sledována, její každodenní chování je monitorováno, s kým se stýká, kam chodí apod. V tomto případě je vhodné kontaktovat matku přes zaměstnavatele a domluvit kontakt na pracovišti.

Z praxe jednotlivých oddělení SPOD obecních úřadů s rozšířenou působností vyplývá, že samotnému sociálnímu šetření přímo v rodinném prostředí předchází osobní kontakt s rodiči. Rodiče jsou pozváni, na základě individuálního posouzení samostatně či dohromady, je s nimi veden podrobný pohovor, v rámci kterého je nabídnuto poradenství a další kroky v řešení situace. Pracovníci se snaží působit na rodiče v tom smyslu, že jde hlavně o vývoj jejich dětí, a že není v zájmu dítěte, aby řešili své konflikty takovým způsobem. Pokud rodiče nechtějí spolupracovat, ani se dostavit na OSPOD, provede se většinou šetření v místě.

Dle shodných odpovědí všech oslovených pracovníků šetření v rodinách s domácím násilím probíhá rovněž na základě vznesené žádosti na OSPOD pro potřeby soudu.

Co se sleduje takovým šetřením v rodině?

Šetřením v rodině se všichni pracovníci shodli na jasném cíli – zmapovat situaci v rodině, rodinné prostředí, vhodné výchovné podmínky pro děti, jak matka (nebo oba rodiče) zvládá péči o děti, jak jsou naplňovány základní potřeby dítěte. Šetřením se dále zjišťuje do jaké míry je problém domácího násilí závažný a jak ohrožuje dítě. Pokud je

podezření, že je domácím násilím ohroženo i dítě, zjišťují pracovníci OSPOD, zda nemá nějakou fyzickou, psychickou újmu nebo újmu na zdraví. V těchto případech dochází i k opakovaným šetřením. V případech zjištění nepříznivé sociální situace podá OSPOD podnět na dohled sociálního kurátora.

Šetřením mnohdy vyjde najevo postoj oběti (ve valné většině matky) k celé situaci. Bývá to pro ni první kontakt s nezúčastněnou osobou, s kterou o své nelehké situaci hovoří, a velice často se stává, že oběť vše popírá, o ničem mluvit nechce, vše tzv. zametá pod koberec. Při šetření nebo prvním kontaktu je důležité zjistit, zda je matka otevřená jakémukoliv hovoru, zda je ochotna spolupracovat s oddělením SPOD příslušného obecního úřadu s rozšířenou působností. V této fázi šetření a s cílem následné spolupráce s ohroženou rodinou je důležité získat důvěru matky, potažmo celé rodiny.

Jaký je nejčastější věk dítěte v rodinách s výskytem domácího násilí (dle vaší evidence)?

Domácí násilí je dlouhodobý proces, ve většině případů není oznámeno po prvním útoku agresora na oběť. Domácí násilí je spojeno s krizemi v rodině, které se projevují v určitých intervalech. Mnohdy začíná násilí v rodině ještě před narozením dětí, ve většině případů až po určité době, přičemž spouštěcím mechanismem může být cokoliv, nepříznivá situace (nezaměstnanost, alkoholismus, psychické poruchy), která nastala náhle během trvání vztahu. Do evidence ohrožených dětí OSPOD se tak většinou dostávají až školní děti po vyhoceném aktu násilí trvajícího několik let. Samozřejmě není výjimkou případ s velmi malými dětmi, s matkou kojence či batolete nebo matkou na rodičovské dovolené, stejně tak děti téměř na prahu dospělosti. Dle evidence pracovníci všech oslovených orgánů sociálně-právní ochrany dětí shodně udali nejčastější mladší školní věk - 6 až 12 let.

Jak dlouho trvá práce ze strany OSPOD s dítětem ohroženým domácím násilím?

Spolupráce je velice individuální a záleží na mnoha okolnostech, které jsou na základě zkoumání případu zjištěny. Všichni pracovníci uvedli, že je na pouze jejich

uvážení, zda je potřeba s rodinou pracovat, či rodiče již sami dokáží situaci řešit, to pak práce s rodinou s dítětem ohroženým domácím násilím ze strany OSPOD může znamenat minimálně jeden kontakt. Tím nejdůležitějším zůstává při otázce jak moc zasahovat do rodinné situace, jak je dítě násilným chováním mezi rodiči zasaženo, zda je výsledkem odehrávajícího se násilí v rodině psychická porucha u dítěte, poruchy chování, učení apod. Další důležitou skutečností je fakt, zda zůstává dítě v původním prostředí a žije v rodině nadále agresor násilí. Takový případ je nutný sledovat po delší dobu, zda nedochází k opakovaným útokům a zda jsou dodrženy všechny podmínky přispívající k úpravě vhodného prostředí pro dítě.

Dvě oslovené pracovnice z téhož OSPOD sdělují, že v každém případě intervence ze strany OSPOD nekončí úpravou prostředí v rodině nebo odpoutání se matky od násilníka, spis se uzavře až zletilostí dítěte. Do té doby je na uvážení pracovníků, zda a jak často provádět občasné šetření nebo pohovory s dítětem nebo matkou a jak rozsáhlý monitoring rodiny je potřeba.

Jaké formy intervence a pomoci jsou poskytovány z vaší strany ohroženým dětem?

Veškeré formy pomoci jsou primárně namířeny na matku nebo pečující osobu, jejímž prostřednictvím se tak dostává pomoci pro její děti. Mezi první kroky a formy intervence je poskytnout dostatek informací o řešení situace matce tak, aby bylo co nejméně ohroženo nezletilé dítě. Matce či rodičům jsou doporučeny služby, je předán seznam poradenských zařízení, kde jsou kontakty na psychology, psychologické, pedagogicko-psychologické a právní poradny, krizové centrum, středisko pro rodinu nebo mediátory. Matce jsou doporučeny či navrhnuty určité administrativní kroky, jak postupovat, pokud nechce dál setrvávat ve vztahu, jakou formou se lze rozvést, pomoci matce vytvořit vzor návrhu. Pokud se rodina ocitne v tíživé situaci, může být individuálně poskytnuta i ekonomická pomoc.

Mezi nejčastější formy intervence dle tří oslovených pracovníků, pokud je situace dítěte z hlediska rizika nevhodného výchovného prostředí, je doporučení rodinné terapie. Rodinná terapie může být nařízena soudem, pokud je konflikt mezi rodiči pro

dítě velice závažný. Rodiny s terapeutickým problémem, jako domácí násilí bezesporu je, společně s terapeutem společně hledají nový pohled na řešený problém.

Pokud je situace vyhodnocena jako život a zdraví ohrožující pro matku i dítě, a matka nemůže dál setrvávat v původním prostředí, pomůže OSPOD zprostředkovat pobyt v azylovém zařízení. Mezitím se upraví poměry k nezletilému dítěti, opět s pomocí pracovníků OSPOD. V krajním případě, když je dítě ohroženo nebo týráno, došlo na něm k páčání nebo podezření na páčání trestného činu, může být dítě z rodiny odebráno a umístěno třeba jen krátkodobě v dětském centru. K takovému kroku je ale třeba dojít po důkladném zvážení vážnosti situace a psychologických posudků, kdy je prokázána u dítěte vážná újma na zdraví nebo psychice dítěte z důvodu nevhodného rodinného prostředí. V případech starších dětí, může OSPOD vyjednat částečně bydlení mimo domov na internátu, pokud je situace vyhodnocena tak, že další setrvání dítěte v rodině by nebylo pro ně vhodné.

Na prvním místě zůstává nabídka pomoci, důležité je nenutit matku k určitým krokům. Pokud jsou jí doporučeny nebo se sama rozhodne pro řešení, mezi povinnosti pracovníka SPOD patří upozornit matku, jaká mohou vyvstat rizika, které je potřeba si uvědomit. Za pomoci odborníků by tak měla být odpovědnost na samotné matce.

S kterými institucemi a odborníky v případech ohroženého dítěte domácím násilím spolupracujete nejvíce?

V odpovědích se všichni oslovení pracovníci OSPOD shodli na nejčastější spolupráci s Policií ČR, soudy a intervenčním centrem. S těmito institucemi je vzájemná spolupráce např. v případě utajeného bydlení pro osoby ohrožené v zájmu jejich bezpečí. Dále spolupracují s různými poradenskými zařízeními, rodinnými a manželskými poradnami, střediskem pro rodinu a mezilidské vztahy, pedagogicko-psychologickými poradnami a občanskými sdruženími, která se zaměřují na odborné poradenství pro rodinu.

Konflikty, i takové, které ještě nejsou vyhodnoceny jako domácí násilí, jsou řešeny dle čtyř pracovníků ve spolupráci s Krizovým centrem pro rodinu a děti v Jihočeském kraji, jedna pracovnice uvedla Centrum pomoci rodině a dětem (PT). Krizová centra

všichni pracovníci OSPOD vyhodnotili jako nejlepší v celé spolupráci na řešení případů domácího násilí, a to z toho důvodu, že instituce jsou zaměřeny na celou rodinu, rodiče i děti a řeší vztahové situace v rodině. Ve spolupráci se psychology krizového centra jsou klientům doporučeny další kroky, pracovníci mohou zprostředkovat další kontakty na psychology, speciálním pedagogy apod.

K pomoci jsou nabízeny rovněž Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které nabízí krizovou a situační intervenci, prostřednictvím které se hledá vhodné řešení konkrétních konfliktních situací. Veškerá spolupráce vyplývá z regionálního pokrytí službami, např. na území Prachaticka je rodinami s domácím násilím nejvíce využívána spolupráce s Farní charitou – terénní sociální službou Most naděje.

Mezi odborníky, kteří se nejčastěji podílí na intervenci a pomoci ohroženým dětem, patří dle všech respondentů pediatři, dětské psychologové, popř. psychiatři. Oslovené OSPOD mají osvědčeného odborníka, klientského psychologa nebo klinického psychologa, kterého rodině s dítětem doporučí, popřípadě sjednají návštěvu. Z důvodu nedostatku takových odborníků v příslušném regionu nebo dlouhých čekacích lhůt jsou spíše využíváni psychologové a psychiatři v rámci celého Jihočeského kraje. Psychologická pomoc je z pohledu pracovníků OSPOD velice potřebná, patří mezi prvotní intervence, jen odborník správně zjistí, jak dalece je dítě ohroženo a zda a v jaké míře došlo k psychické újmě.

Pokud se u dítěte v jakékoliv fázi průběhu spolupráce nebo i později objeví výchovné problémy, do případu jsou zapojeni kurátoři pro děti a mládež příslušného místně příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří se podílejí na řešení výchovných problémů a problémů s chováním.

S jakými dopady domácího násilí na dítě se setkáváte nejčastěji?

Odpovědi na tuto otázku značily dva názory. Čtyři pracovníci OSPOD v odpovědích udávají, že mezi negativní dopady výskytu domácího násilí v rodině patří psychická újma z prožité situace. Dopad přítomnosti domácího násilí se projevuje u dětí různého věku rovněž různě. U všech věkových kategorií jsou to však psychické problémy. U mladších dětí se setkávají nejčastěji s nízkými sociálními dovednostmi,

poruchami komunikace a problémy s navazováním vztahů s okolím. Dále je patrná uzavřenost, plačtivost, častější nemocnost, noční děsy, poruchy příjmu potravy, psychosomatické potíže. Nejzávažnější je ovšem transgenerační přenos násilí, způsobený negativními vzory chování v rodině, což je z pohledu pracovníků sociálně-právní ochrany dětí nejhorší dopad domácího násilí na dítě. Agresivita je typická spíše pro chlapce, a to nejen ve starší věkové skupině, ale nezdědka i v nízkém věku. Často se pracovníci OSPOD setkali s případy, že dítě z takové rodiny samo uplatňovalo násilí vůči slabším a bezbranným spolužákům nebo sourozencům, ale i vůči zvířatům nebo neživým předmětům. Takové dítě bylo posléze označeno jako strůjcem šikany nebo vandalství a muselo být dále v péči kurátora. Mezi dopady násilí u starších dětí lze zařadit dále výchovné problémy, zanedbávání školy a učení, útky z domova, problémy s drogami, u dívek často promiskuita.

Jedna pracovnice je přesvědčena, že největší dopad na děti má rozpad rodiny. Ať už fungovaly vztahy mezi rodiči jakkoliv, dítě trpí ztrátou jednoho z rodičů a neúplnosti rodiny. Mnohokrát přijde dítě o rodinné zázemí tím, že odchází s matkou z původního prostředí, je nuceno vyměnit nejen místo pobytu, ale i školu, kamarády. Takový dopad domácího násilí je z pohledu dítěte určitě nejnesnesitelnější. Pokud se jedná o dítě velmi malé, na matce více závislé, takovou změnu nevnímá jako velice negativní. Snáze se přizpůsobí jiným životním podmínkám. Horší je situace u starších dětí, újma v nich přetrvává většinou po dlouhou dobu a má vliv na jejich další vývoj. Ve své praxi se všichni oslovení pracovníci nejménou setkali s případem, kdy dítě vyjádřilo přání zůstat v původním prostředí i s násilníkem, a to pouze z důvodu, aby nemuselo měnit životní podmínky. Pravdou je, že poté, co matka opustí otce – agresora domácího násilí, dochází v rodině mnohdy k závažným sociálním i ekonomickým změnám.

Je vám známo, jaký je další vývoj u dětí z rodiny s domácím násilím?

Když byly vyčerpány všechny potřebné kroky vedoucí k nápravě rodinného prostředí a zabezpečení dětí, rodina relativně normálně funguje bez násilí, není důvod ani není v kompetenci sociálních pracovníků do rodiny docházet, či ji dále sledovat. Klienti jsou vždy poučeni, že mohou v každém případě vyhledat příslušný orgán

sociálně-právní ochrany dětí. Dle zvážení pracovníků a (nebo) pokud to individuální situace vyžaduje, dochází ještě v začátcích po urovnání poměrů sociální pracovníce do rodiny, kde poskytují hlavně podporu matce, která byla domácím násilím nejvíce zasažena. Spolupráce s rodinou pokračuje rovněž v případech, kdy bylo dítě svěřeno do střídavé péče obou rodičů. V tomto případě navštěvují pracovníci OSPOD obě rodiny, kde zjišťují podmínky vhodné pro další příznivý vývoj dítěte. Rodiče jsou povinni s OSPOD spolupracovat. V některých případech se stává, že otec ve své násilné činnosti pokračuje, objektem ale nyní není matka, ale děti. Nejde většinou o fyzické týrání, ale zejména o psychický a emocionální teror. Pracovnice pak doporučí jistá opatření k úpravě poměrů.

Vývoj dětí je tedy nadále sledován, jak vyplývá i z předchozích otázek, neboť v evidenci OSPOD zůstávají děti až do zletilosti. Pokud dítě zůstává v původním prostředí, je lehký monitoring rodiny nezbytný. Někdy vyústí z domácího násilí jiný problém u dítěte, např. závislosti, agresivita, kriminalita. V praxi každého osloveného orgánu sociálně-právní ochrany dětí se alespoň jedna taková rodina vyskytuje, kde jsou sledovány vztahy a atmosféra mezi jednotlivými členy a vývoj dětí po delší dobu a v evidenci jsou vedeny několik let.

V čem spatřujete nedostatky spolupráce s ostatními institucemi? (Vaše návrhy spolupráce.)

Výrazné nedostatky spolupráce s ostatními institucemi ani jeden z oslovených pracovníků SPOD neuvedl. Spolupráci se všemi dotčenými složkami hodnotí OSPOD vesměs kladně, jediný nedostatek vidí v nastavení prolomení mlčenlivosti. K další navazující práci s klienty je potřeba získat všechny potřebné informace. Neznamená to, že by instituce k sobě navzájem byly nevstřícné, ale instituce (vesměs neziskové organizace) ze zákona informace poskytnout nemůžou bez souhlasu klienta, i když s ním pracují na stejné problematice jako OSPOD.

Jiné nedostatky spolupráce spatřují pracovníci v úhlu pohledu na problematiku, který může být např. u Policie ČR naprosto odlišný. Pracovníci OSPOD, kteří dlouhodobě spolupracují s rodinou, si uvědomují určité souvislosti veškerých činností

nebo důsledků z nich vyplývajících. Takové souvislosti si třeba policisté při zásahu v rodině neuvědomují. Některým pracovníkům OSPOD rovněž vadí nedostatečná spolupráce s Policií v případech vyšetřování navazujících případů, které byly oznámeny a šetřeny v průběhu poskytované intervence rodině ze strany OSPOD a se situací v dané rodině souvisí. Pracovnice OSPOD se většinou musí samy ze své iniciativy zajímat, zda v případě neprobíhá šetření Policie ČR, či jaký je výsledek vyšetřování.

V každém regionu oslovených orgánů SPOD je zastoupena služba pomáhající v případech domácího násilí v rodině. Mezi výrazné nedostatky pracovníci udávají spíše přetíženost klíčových spolupracujících institucí a z toho vyplývající dlouhé čekací lhůty. Patrné je to hlavně u klinických psychologů a pedopsychiatrů, kterých je v kraji nedostatek. Rovněž by byli rádi za posílení terénní sociální práce zaměřené na cílovou skupinu, jakými jsou rodiny s domácím násilím.

Všichni pracovníci oceňují pravidelná setkávání všech aktérů, kteří vstupují do problematiky domácího násilí, uskutečněná jednou za rok na Policii ČR. Tohoto setkání se zúčastňují určené pracovníci OSPOD, pracovníci intervenčního centra, dále např. pracovníci azylových domů nebo Charity. Při těchto setkáních si vyměňují vzájemné informace, pohledy na problematiku i návrhy a možnosti vylepšení spolupráce tak, aby intervence vůči klientům byla co nejadresnější a nejúčinnější. Spolupráci v tomto směru pracovníci hodnotí jako velmi dobrou.

4.2 Rozhovor v intervenčním centru

Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím při Diecézní charitě České Budějovice oficiálně vzniklo v souvislosti se zákonnou úpravou umožňující Policii ČR vykázat v případě domácího násilí násilnou osobu ze společného obydlí, tedy 1. 1. 2007. Zřizovatelem a poskytovatelem služeb intervenčního centra je Diecézní charita České Budějovice. V rámci kraje od roku 2011 fungují další tři pobočky – v Jindřichově Hradci, Strakonících a Táboře.

Jakým způsobem k vám nejčastěji přicházejí klienti?

Z rozhovoru s vedoucí pracovnící intervenčního centra vyplynulo, že klienty, respektive způsoby jak se stát uživatelem služeb, lze rozdělit na dvě skupiny. Uživatelé služeb IC se stanou jednak po vykázaní násilné osoby. Jestliže je hlídka přivolána na základě oznámení a na místě vykáže agresora, vždy obdrží intervenční centrum úřední záznam o policejním vykázaní. Policie má ze zákona povinnost poslat úřední záznam o vykázaní na příslušné intervenční centrum do 24 hodin od provedení vykázaní a rovněž soudu, který je příslušný rozhodnout o návrhu na vydání předběžného opatření. Následně do 48 hodin jsou ohrožené osoby samy osloveny pracovníky IC. Intervenční centrum nabídne své služby ohrožené osobě, která po uvážení má možnost se rozhodnout, zda jich využije a dojedná si na pracovišti IC schůzku. Pokud má zájem využít služeb a pomoci centra, ale není v jejích možnostech nebo silách dostavit se do Intervenčního centra v Českých Budějovicích, případně na některé z detašovaných pracovišť, z důvodu zranění, péče o malé děti nebo pokud jde o seniora, provádí pracovníci IC dokonce terénní výjezdy za klienty.

Druhým způsobem, jakým se stanou klienti uživateli této služby je nízkoprahové využití instituce. To znamená, že klienti přijdou sami s žádostí o pomoc, dostanou se do intervenčního centra zprostředkovaně nebo požádají o pomoc jen prostřednictvím telefonu nebo emailu. Pokud policisté násilnou osobu nevykážou ze společného obydlí, na místě nevyhodnotí situaci jako domácí násilí nebo jako situaci ohrožující ostatní členy domácnosti, i tak by měli předat příslušné osobě veškeré informace týkající se problematiky domácího násilí. Mají k dispozici letáčky intervenčního centra s podrobnými informacemi a osoba se může po vyhodnocení situace rodině rozhodnout, zda instituci budoucnou sama navštíví.

Několik klientů ročně se dostane do intervenčního centra rovněž na základě doporučení orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo sociálního odboru. Nízkoprahových kontaktů je dle evidencí pracovníků centra většina, přibližně 80 %.

Jak lze podle Vás nejvýznamněji specifikovat domácí násilí?

Pracovníci intervenčního centra dle vedoucí IC vycházejí jednak z metodiky původně určené policistům – SARA DN, na základě které se monitoruje, zda byly naplněny znaky domácího násilí, spíše však vycházejí z rozhovoru s klientem. Ten je nejdůležitější v tom případě, že lze vystihnout a popsat rozmanité situace, které klient v průběhu života s agresorem zažíval. Při individuálních konzultacích zkušený pracovník pozná oběť násilí z jejího jednání a projevu téměř jistě. Jde převážně o psychicky traumatizované osoby, většinou mají negativní myšlení, mají malou sebedůvěru, z toho vyplývá strach cokoliv řešit, vyřídit na úřadech apod.

V každém vztahu, rodinném i partnerském může během jeho trvání dojít k různým roztržkám, které mohou vyústit v násilný incident. Ale všechny rozhodně nelze označit jako domácí násilí, je důležité odlišit rodinné hádky a konflikty. Aby mohlo být označeno jednání jako skutečné domácí násilí, musí splňovat 4 základní znaky, a to jednak, že jde o osoby blízké žijící v rámci jedné domácnosti, dále dlouhodobost, eskalace, tzn., že intenzita se stále stupňuje, a jasné postavení násilníka a oběti, rozlišení rolí osoby násilné a osoby ohrožené Tato podmínka je důležitá pro správnou identifikaci domácího násilí. V případě hádek nebo tzv. italských domácností se role mohou střídát, ne však při domácím násilí.

Z jakých odborných pracovníků se skládá Váš tým?

V týmu pracovníků Intervenčního centra České Budějovice jsou celkem tři odborně proškolené sociální pracovnice se vzděláním v oblasti sociální práce a jedna s absolvovaným psychoterapeutickým výcvikem, které poskytují klientům základní i fakultativní služby a individuální psychoterapii. Ke skupinové psychoterapii, která probíhá 3 hodiny týdně, dochází navíc odborný terapeut. Dle domluvy s centrem dochází ke konzultacím a dále tým doplňuje smluvní právník.

Intervenční centrum České Budějovice se z důvodu pokrytí regionů službou pro osoby ohrožené domácím násilím a snadnější dostupnosti rozšířilo o tři detašovaná pracoviště, na kterých pracují další sociální pracovníci na dohodu o pracovní činnosti.

Jaké služby poskytujete klientům?

Intervenční centrum je tu pro klienty proto, aby jim poskytlo psychologickou, sociální a právní podporu. Ze zákona poskytuje intervenční centrum tyto služby - osobní a telefonické konzultace, základní sociální a právní poradenství, zahrnující např. sepsání různých podání, žádostí, návrh na vydání předběžného opatření, návrh na rozvod manželství apod. Mezi hlavní služby, které intervenční centrum poskytuje, patří krizová intervence, zahrnující sestavení bezpečnostního plánu nebo pomoc vyřídít pobyt v azylovém domě. Mezi nadstandardní služby se řadí již výše zmíněná individuální a skupinová podpůrná psychoterapie. Mimo to lze dle možností a potřeby poskytnout klientům doprovod k lékaři, k soudu a k předvolání na policii nebo na jiná jednání jako např. na OSPOD nebo úřady. Klientům jsou zprostředkovány i další služby odkazem na ostatní instituce podílející se na pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Mezi nadstandardní služby patří také přímá pomoc. Jde o individuální případy, po uvážení pracovníků intervenčního centra. Pokud to situace vyžaduje, je klientovi poskytnuto jídlo, zaplacené nájemné či jiné pohledávka spojená s bydlením nebo například zaplacen kroužek dítěti. Činnost je kromě odborné pomoci zaměřena i na nehmotnou podporu jako poskytnutí bezpečného prostoru pro vyslechnutí, radu, provázení a sdílení v nelehké situaci.

Služby, které intervenční centrum poskytuje, jsou formou ambulantní nebo terénní, to v případě, že se nemůže ohrožená osoba sama dostavit do centra, má strach, je pronásledovaná apod. Pracovníci sami kontaktují osobu např. v zaměstnání nebo přijedou za ní přímo do jejího bydliště. Všechny služby jsou bezplatné a mohou být poskytnuty i anonymně. Intervenční centrum rovněž rozšířilo kruh osob, kterým službu poskytuje, o oběti stalkingu, kterému předcházelo domácí násilí. Pracovnice centra si dobře uvědomují nezastupitelnou roli v systému pomoci obětem domácího násilí, proto se svoji práci snaží dělat co nejzodpovědněji s využitím všech možností spolupráce s dalšími poskytovateli navazujících služeb.

Ohrožené osoby jen potřebují včasnou a účinnou pomoc a podporu, proto jsou pracovníky osloveny bezodkladně poté, co se intervenční centrum dozví o násilném chování vůči ohrožené osobě. Velmi důležitý je proto první kontakt. Je potřeba navázat

důvěru, pracovníce v žádném případě nesnižují nebo nebagatelizují problém, klienta vždy vyslechnou a všem informacím věří. Tím, že by problém zpochybnily, by klienta vrátily zpět do prostředí plného násilí. Klienti nemusí pracovníky přesvědčovat o tom, co se stalo. Vyslechnout, důvěřovat, přijmout klienta takového s jeho problémem a nehodnotit, na to je kladen pracovníky hlavní důraz.

Je nutno dodat, že klient si sám volí cestu, není do ničeho nucen. Ohrožené osobě jsou vždy doporučeny určité kroky, které by měla ale sama zvážit a rozhodnout se o jejich přijetí. Pracovníce vždy seznámí klienta s následky učiněných opatření, co klientovi samému přinesou, jako je třeba podání trestního oznámení, co přinese rozvod apod. Doporučená nebo přijatá opatření nesmí zhoršit situaci oběti.

Jaké jsou cíle pomoci a intervence ohrožené osobě ze strany IC?

Prioritou je dle oslovené pracovníce intervenčního centra zajištění bezpečí ohrožené osobě. Jednoduše lze cíl shrnout jako úsilí o řešení krizové situace uživatele vzniklé na základě domácího násilí a o navrácení uživatele do běžného života. Většinou hned při prvním kontaktu se zajistí potřebná pomoc a zahájí se krizová intervence. To je klíčová aktivita centra, výsledkem by měla být stabilizace psychického stavu a sociální situace ohrožené osoby.

Ohroženým osobám se zprostředkuje další pomoc tak, aby se dokázaly orientovat ve svých právech a právem chráněných zájmech. K tomuto výsledku se dochází právě výše uvedenými službami, poradenstvím, psychoterapií, konzultací s právníkem, dále odstěhováním se osoby ohrožené od agresora, podáním trestního oznámení, předběžným opatřením, žalobou na vyklizení, rozchodem, rozvodem apod. To vše může probíhat za asistence pracovníků Intervenčního centra. Cíle poskytovaných služeb dokáže velice dobře naplnit skupinové psychoterapie, v té spatřují pracovníci IC velký přínos. Uživatelé díky této službě dělají rychlé pokroky, které mají pozitivní vliv na trvalou kvalitu jejich života i života jejich dětí. Tato fakultativní služba je jako ostatní rovněž bezplatná.

Cíle pomoci a intervence se zaměřují rovněž na zlepšení kvality života nezletilých dětí ohrožených osob, zejména zlepšení jejich psychického stavu v přímé návaznosti na

zlepšení či vyřešení situace ohledně domácího násilí v rodině. Pokud má vedoucí intervenčního centra shrnout výsledky obětavé práce celého kolektivu, udává, že část uživatelů služby se během déleodobější intervence ze strany IC z domácího násilí dokázala vyvázat, u části došlo ke zkvalitnění vztahů s jejich sociálním okolím, ale i určitá část klientů ve svých patologických vztazích zůstává.

S jakými institucemi a odborníky spolupracujete při pomoci ohroženým osobám?

Intervenční centrum ze zákona zastává koordinační roli mezi institucemi podílejícími se na pomoci osobám ohroženým domácím násilím. Ve své působnosti organizuje interdisciplinární spolupráci. V rámci této role spolupracuje IC hlavně s Policí ČR a rovněž s městskou nebo obecní policií. Mezi další spolupracující instituce patří oddělení sociálně-právní ochrany dětí městských úřadů, okresní soudy a okresní státní zastupitelství a ostatní orgány veřejné správy, např. Úřady práce. Při pomoci ohroženým osobám intervenční centrum dále spolupracuje s azylovými domy při zajištění bydlení oběti nebo utajeného bydliště a dalšími nestátními neziskovými organizacemi a poskytovateli jiných sociálních služeb. Mezi ně patří Krizové centrum pro děti a rodinu, manželské poradny, v případě potřeby občanské poradny nebo poradny s dluhovou problematikou. V těchto případech je hojně využívána Poradna Eva pro ženy a dívky v nouzi, středisko spadající rovněž pod českobudějovickou charitu.

Spolupracující odborníci jsou v podstatě pracovníci výše uvedených institucí. Patří k nim tedy erudovaní odborníci na danou problematiku, jako jsou poradci, psychologové, psychiatři a ostatní zdravotničtí pracovníci, praktičtí lékaři, pediatři i další specialisté.

Jak postupujete v případě, že v rodině s domácím násilím žijí nezletilé děti?

Jak oslovená pracovnice IC uvedla, v rodinách s domácím násilím žijí rovněž děti, proto je pomoc zaměřena i na ně. Pokud došlo v domácnosti k vykázaní násilníka a žijí zde nezletilé děti, posílá kopii úředního záznamu Policie ČR také orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V tomto případě intervenční centrum nijak v intervenci, co se týče nezletilých dětí, dále nepostupuje, vše nechává v řešení OSPOD a věnuje se v pomoci

ohrožené osobě, ve valné většině to bývá matka. Jestliže sama ohrožená osoba navštívila intervenční centrum s žádostí o pomoc a z individuální konzultace s ní vyjde najevo, že se obává i o bezpečí a další vývoj jejich dětí, a pokud klientka nestojí o spolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, snaží se pracovníci IC co nejvíce věnovat svou práci i dětem z rodiny. Pracovníkům IC není lhostejný jejich osud. Vyhledávají a doporučují instituce, které se zaměřují nejen na děti, ale celý rodinný systém, proto doporučují většinou Krizové centrum pro rodinu a děti Jihočeského kraje. Pokud jsou u dítěte výchovné problémy, doporučují pomoc střediska výchovné péče. Tyto instituce oslovená pracovnice intervenčního centra uvedla jako nejdůležitější v pomoci ohroženým dětem.

Po celou dobu intervence a poskytování pomoci ohrožené osobě je nutné brát v úvahu i dopad jednotlivých kroků na děti a snažit se o to, aby děti byly co nejméně zasaženy krizovou situací v rodině. Práce s ohroženou osobou je individuální, trvá různě dlouhou dobu, pracovnice intervenčního centra udává případy, které řešily dvě konzultace až po ty, které mají v evidenci několik let. Během takové doby samozřejmě dokumentují i výstupy intervence a pomoci nezletilým dětem, kterou jednak sami dojednali nebo doporučili matce využít.

Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD týkající se domácího násilí (bez vykazání i s vykazáním násilné osoby)?

Spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí je mezi ostatními institucemi dle vedoucí intervenčního centra nejvýznamnější a to zejména v případech vykazání. Pracovníci IC ze své vlastní iniciativy nebo na vyžádání OSPOD podají obratem informace o matce a o intervenci a krocích vedených ze strany intervenčního centra.

Pokud v rodině s domácím násilím žijí děti, je to pro ně vždy velká zátěž, a to i v případě, že nejsou přímo ohroženi na zdraví nebo dokonce na životě. Vedoucí intervenčního centra uvádí, že samy pracovnice intervenčního centra nedávají podněty orgánům sociálně-právní ochrany dětí, to jen v případech vážného ohrožení dítěte, což vyplývá z oznamovací povinnosti. Informace na OSPOD o přítomnosti nezletilého dítěte v rodině, kde je matka napadána nebo týrána, dávají pracovníci IC jen se

souhlasem matky. Matka by se měla sama rozhodnout, zda pomoc OSPOD využije. U mnohých klientek převládá obava a strach řešit situaci dítěte prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Nejvíce se obávají, že by jim mohlo být dítě z takového rodinného prostředí odebráno, proto pomoc odmítají. Pracovníci intervenčního centra však matce doporučují, kdy je vhodné vyhledat pomoc OSPOD. Je to v případě, kdy dítě je násilným útokům přítomno nebo vidí následky domácího násilí, v každém případě, když se rozhodne žena podat návrh k soudu o svěřeni dítěte do své péče nebo návrh na rozvod manželství. Rovněž by matka měla vyhledat pomoc OSPOD, pokud utekla před násilníkem i s dětmi. Její obavy vyvracejí tím, že sociální pracovníce orgánů sociálně-právní ochrany dětí by mohly věnovat zvýšenou pozornost jejich dětem, zatímco v IC by probíhala intervence vůči matce.

V tomto ohledu hodnotí oslovená pracovníce spolupráci s OSPOD jako velice dobrou a přínosnou, jde vždy o využití kooperace a vzájemné domluvy o jednotlivých krocích.

Jaký je nejčastější věk dítěte v rodinách s výskytem domácího násilí (dle vaší evidence)?

Intervenční centrum vede od svého vzniku statistiku, ve které kromě počtu vykazání eviduje všechny údaje o domácnosti, tzn., zda šlo o domácnost s dětmi, kolik dětí bylo v domácnostech, kdo byl násilnou osobou, kdo byl označen jako osoba ohrožená. Dítě označené jako osoba ohrožená je v případě, pokud bylo nějakým způsobem samo ohroženo na zdraví či životě. Ovšem podle oslovené pracovníce IC každé dítě žijící v rodině s domácím násilím je obětí a na každé by se mělo pohlížet jako na ohrožené. Například v roce 2012 bylo označeno jako ohrožená osoba celkem 11 dětí, násilí bylo přímo vedeno na 5 nezletilých dětí. V roce 2011 to bylo celkem 15 dětí označených jako osob ohrožená domácím násilím, přičemž přímé ohrožení dítěte rodičem ve 3 případech. Věk dětí se nejčastěji pohyboval v rozmezí 2 - 6 let, potom 11-15 let. Takové věkové složení je nejčastější ve všech rodinách s výskytem domácího násilí.

S jakými dopady domácího násilí na dítě se setkáváte nejčastěji?

Během své praxe v intervenčním centru se oslovená pracovnice setkala s různými případy a příběhy lidí, kteří zažívali dlouhodobé domácí násilí. Bohužel tento patologický jev v rodině se nevyhne ani přítomným dětem, které na něj mohou různými způsoby reagovat. Škála a projevy dopadů domácího násilí mohou být opravdu rozmanité. Záleží také na věku dítěte. Mezi nejčastější ovšem patří psychické problémy, neurózy až deprese. Typické dopady takového negativního působení na děti bývají v podobě psychosomatických problémů nebo návrat do nižších vývojových stádií. U valné většiny dětí dochází také k poruchám chování a učení, zhoršuje se školní prospěch, zanedbávají školní povinnosti apod. Důležité je včas podchytit stávající nebo rozvíjející se projev – reakci na patologické děje v rodině.

Pracovníci intervenčního centra tedy vždy dokumentují v anamnéze klienta i spolužijící nezletilé děti, jejich problémy i zdánlivě nesouvisející projevy chování či prožívání. Pak společně s klientem doporučují intervenci zaměřit i na děti, využít pomoci odborníků nebo specializovaného centra. Během konzultací a psychoterapií s dítětem mnohokrát vyvstanou napovrch skryté problémy, které by se bez pomoci školených specialistů mohly negativně projevit v pozdějším životě.

V čem spatřujete nedostatky spolupráce s ostatními institucemi? (Vaše návrhy spolupráce.)

Spolupráce s ostatními zúčastněnými subjekty hodnotí vedoucí pracovnice Intervenčního centra České Budějovice jako velmi dobrou. Vzájemně dochází k výměně informací mezi útvary Policie ČR a OSPOD, dobře hodnotí i práci interdisciplinárního týmu, v němž se kromě zástupců IC, Policie a OSPOD, setkávají zástupci soudu, státní zástupci, pracovníci Probační a mediační služby a poskytovatelé jiných sociálních služeb. Intervenční centrum by uvítalo rozšířit tým o další spolupracující organizace, mohly by se zapojit orgány obecní a krajské samosprávy, příslušné výbory zastupitelstev apod., dále oddělení prevence kriminality obecních a krajských úřadů.

Největší nedostatek spatřuje vedoucí intervenčního centra v tom, že se neparcuje s násilnou osobou. Taková služba nejen na území Jihočeského kraje chybí. I pokud je

situace závažná, není vyhodnocena jako přestupek a je proti agresorovi vedeno trestní stíhání, většinou je odsouzen podmíněčně nebo je mu uložen peněžitý trest, v mnoha případech k pravomocnému odsouzení ani nedojde. Pachatel pak dále může páchat vůči oběti násilí nebo dokonce trestnou činnost. Pravidelná intervence a pomoc by jistě byla násilníkovi prospěšná tím, že by vhodným působením zmírnila jeho násilné projevy.

Další nedostatky vidí v chybějících službách poskytujících kvalitní práci s rodinou, spíše než vznik duplicitních služeb zaměřených na jiné cílové skupiny, do kterých domácí násilí málokdy spadá. Rovněž oslovená pracovnice vyjádřila názor na rozšíření služeb Krizového centra pro děti a rodinu, které je v této oblasti velice zaneprázdněno, vhodná by byla nonstop služba pro závažné případy patologického chování a násilí v rodině. V rozhovoru pracovnice IC uvádí, že takových institucí, které by se zaměřovaly na péči o děti jako oběti domácího násilí, je nedostatek. V kraji chybí krizová lůžka pro děti a rovněž dětské psychiatrické zařízení, které by bylo mnohdy v případech pomoci dítěti potřeba.

4.3 Vybrané případové kazuistiky

Vzorkem v této výzkumné části je 9 dětí z Jihočeského kraje řešené jako ohrožené děti v evidenci OSPOD. Ve všech rodinách se vyskytlo domácí násilí mezi rodiči nebo matkou a jejím partnerem. Ve všech případech byla poskytnuta intervence ze strany intervenčního centra, i v případě, že nedošlo k vykazání. Údaje byly získány na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a v intervenčním centru z osobních spisů. Spisové dokumentace obsahují zprávy a záznamy z šetření, rozhovorů se zúčastněnými osobami, rozsudky a usnesení soudů, výsledky psychologických vyšetření a další materiály, zejména výstupy spolupráce klienta s jinou doporučenou institucí. Jména a další identifikovatelné znaky jsou pozměněny z důvodu ochrany osobních údajů. Případové studie obsahují rodinnou, osobní anamnézu, popis rodinné situace a anamnézu problému, způsob oznámení případu, práci OSPOD s rodiči i dítětem, práci ze strany IC a vývoj případu.

KAZUISTIKA č. 1 – FILIP A DENISA

Následující případ se dostal na příslušný OSPOD na základě oznámení Policie ČR o vykázní násilné osoby ze společného obydlí. Policii zavolala sama matka – ohrožená osoba. V rodině zasaženém domácím násilím žijí dvě nezletilé děti.

Osobní anamnéza:

Filip 11 let, předčasně narozen, alergik, astmatik, diagnostikována ADHD a hyperaktivita. V předškolním věku byl spíše plačtivý, hlavně po narození sestry. Filip několikrát skončil v důsledku silného alergického záchvatu spojeného s dušností v nemocnici. Diagnóza Filipa je nyní kompenzována, navštěvují pravidelně s matkou alergologické oddělení a rovněž pedagogicko-psychologickou poradnu. Denisa 8 let, zdravá, od časného dětství byla vždy v dovednostech před ostatními vrstevníky. Oba navštěvují běžnou základní školu, dívka bez výrazných potíží v chování a prospěchu. Prospěch se mírně zhoršil u Filipa od druhého stupně, vzhledem k náročnosti kroužků.

Rodinná anamnéza:

Otec 46 let, obchodní zástupce firmy s produkty pro zemědělce, často býval pracovně mimo domov, matka 34 let, původně zdravotní sestra, poslední dva roky pracuje ve státní správě. Rodina žije v třípokojevém bytě v rekonstruovaném činžovním domě. Otec dětí se chová despoticky, autoritářsky, vzbuzuje u dětí i matky pocity viny, dětem uděluje neadekvátní tresty. Na děti má vysoké nároky, zejména na syna. Sám vyrůstal v rodině s despotickým otcem, který vyžadovat řád a naprostou poslušnost. Otec nabádal Filipa, aby se v jeho nepřítomnosti ujal jeho role a v případě konfliktu se nebál použít vůči matce i sestře hrubé násilí. Matka je ve výchově často nedůsledná, nemá na děti dostatek času. Je ve špatném psychickém stavu, to se projevuje na výchově dětí. Vztahy uvnitř rodiny byly vždy velmi problematické, docházelo k častým hádkám jak mezi rodiči, tak i mezi otcem a prarodiči ze strany matky.

Anamnéza problému a popis rodinné situace:

V rodině se odehrává dlouhodobé domácí násilí, psychické, sociální, sexuální, poslední dva roky fyzické napadání. Manželství mezi rodiči bylo uzavřeno po roční známosti. Nejprve bydleli společně tři roky s rodiči matky. Agresor v té době pracoval mimo kraj a za rodinou jezdil o víkendech. Plánoval program, který se musel pak uskutečnit i navzdory zásadním překážkám jako např. nemoc dítěte, zdravotní stav matky apod. O víkendech chodil pravidelně do restaurace, ale alkohol požíval v únosné míře. Rodiče usilovali o samostatné bydlení, nebyl dostatek finančních prostředků na jeho koupi, nakonec opustili byt rodiče matky a byt přenechali mladé rodině.

Po dokončení úprav bytu a samostatném bydlení se začala situace v rodině měnit. Agresor pobyty v restauraci prodlužoval do ranních hodin. Pod vlivem alkoholu se stával hrubší, požadoval sex, dělal žárlivé scény. Zatím však nedocházelo k fyzickému napadání. Žárlivé scény se odehrávaly častěji, když matka nastoupila do zaměstnání po mateřské dovolené. Na naléhání manžela musela po několika měsících zaměstnání opustit. Situace doma se částečně uklidnila. Agresor střídal nezáměrem s autoritářstvím, matce vytýkal nedůslednost ve výchově dětí. Později se stávalo, že omezoval kontakt matky s jejími rodiči. Upřednostňoval svoje rodiče, což zdůvodňoval tím, že jsou ve výchově náročnější, důslední a mohou lépe kompenzovat jeho nepřítomnost v rodině. Postupně omezoval i kontakt matky s nejbližším okolím. Matka si toto jednání vysvětlovala citovým strádáním manžela. Snažila se agresorovi ve všem vyhovět, přestala se stýkat se svými rodiči a neumožňovala jim ani kontakt s vnoučaty.

Synovi se v té době zhoršila alergie. Matka nesměla dávat synovi doporučené léky, protože agresor žádnou alergii neuznával, dle něj i jeho rodičů žádnou alergii nemá a jen není patřičně odolný a dost otužilý. Matka dávala synovi léky tajně, tajila rovněž návštěvy pediatra a alergologa. Po nástupu dcery do první třídy matka se souhlasem agresora nastoupila do současného zaměstnání. Po čase se opět situace začala zhoršovat, agresor matku znovu podezíral z nevěry, začal jí kontrolovat prostřednictvím telefonu. V té době se objevila fyzická agrese, agresor matku fackoval, tahal za vlasy, kroutil jí ruce a vynucoval si sex. Fyzické útoky byly doprovázeny žárlivými scénami. Kontroloval, zda si matka nekoupila nové oblečení a zjišťoval důvody, proč si je koupila. V bouřlivém afektu rovněž napadal syna, vulgárně mu nadával. Vyslychal

syna, zda nemá matka milence, kdo u nich byl na návštěvě, zda matka někam večer neodchází. Agresorovi rodiče chování svého syna omlouvali tím, že je velmi pracovně vytížený, jak se snaží rodinu zabezpečit.

Poté, co manžel získal jiné pracovní zařazení ve firmě, nemusel být celý týden mimo domov, i když často jezdil na vícedenní cesty. Nastalo určité období klidu. Manželce slíbil, že začnou znovu, ta věřila slibům agresora, že se změní. Výchovné styly agresora vůči dětem se ale nezměnily. Agresor byl nepřiměřeně náročný zejména k synovi. Mezi dětmi začal dělat velké rozdíly, dceru zanedbával, řešil jen nedostatky. Syn na příkaz otce musel navštěvovat výkonnostně náročné zájmové kroužky, býval po nich unavený a vyčerpaný. Trenér i třídní učitelka apelovali na matku, že takové aktivity nejsou vhodné vzhledem ke zdravotnímu stavu syna. Když vše chtěla v klidu probrat s otcem, ten matku po rozhovoru doma surově napadl, obvinil z nevěry, obě děti vzbudil, křičel na ně a ponižoval je. Synovi vyčítal jeho neschopnost pro sportovní aktivity. Tím u něj vyvolal astmatický záchvat, během něhož syn upadl do bezvědomí.

Synův kolaps byl pro matku silným impulsem k řešení situace. Na radu své spolupracovnice kontaktovala intervenční centrum s žádostí o pomoc. Do té doby se matka snažila vše na veřejnosti tajit, velmi se bála, aby se nic nedozvěděli její rodiče. Nikomu se nesvěřovala, velmi se za situaci doma styděla. I když matka připouští, že takovýto vztah je neudržitelný, přesto však stále jeví o partnera zájem. Zranění nikdy nebyla tak závažná, aby vyhledala lékařské ošetření. Až po několika týdnech, kdy ji opět manžel fyzicky napadl, bil ji pěstmi a kopal do ní s vysokou intenzitou a pak do ní strčil tak, že se uhodila o dveře a rozbila si hlavu. Způsobil jí taková zranění, kvůli kterým musela vyhledat lékařskou pomoc. Matka přivolala hlídku policie, při příjezdu vylíčila veškeré útrapy, které se na ní a jejích dětech manžel dopouštěl. Policie vyhodnotila situaci jako domácí násilí a agresora vykázala na 10 dní ze společné domácnosti.

INTERVENCE ZE STRANY OSPOD:

Po vykázání agresora byl příslušný OSPOD obeznámen o situaci v rodině a následném vykázání agresora. Po telefonickém kontaktu s matkou byla pozvána

k pohovoru na pracovišti OSPOD, po dohodě bylo provedeno sociální šetření v rodině. Děti byly šetření přítomny. Matka začala spolupracovat s OSPOD vzhledem k psychickým problémům dětí. Matce byla doporučena návštěva krizového centra, kterou využila. Obě děti jsou rovněž v péči dětského krizového centra. Děti se otce velmi bály, jejich stav si vyžádal péči psychologa a u syna i dětského psychiatra. Dle zprávy z krizového centra se aktivně zúčastnily skupinové psychoterapie. Došlo k pohovoru s dětmi, dle jejich výpovědí jsou rády, že již v rodině nedochází ke konfliktům. Děti chtějí nadále zůstat u matky. Klientka má ovšem stále strach z manžela, i když se ještě ve společné domácnosti neukázal, ačkoliv už doba vykazání pominula, klientka se bojí pomsty.

Matka podala za pomoci pracovníků OSPOD návrh na rozvod manželství. Byla poučena o všech důsledcích svého rozhodnutí. Byl učiněn návrh na úpravu poměrů pro dobu po rozvodu, matka žádá děti svěřit do její výchovy. Zápis byl předán příslušnému soudu. Soud usnesením nařídil předběžné opatření a odevzdal nezletilé děti do péče matky. Usoudil tak z návrhu matky i zprávy intervenčního centra, že manželství rodičů prochází hlubokou a trvalou krizí. Matka v době od vykazání otce ze společného obydlí ho viděla pouze jednou. Zato ji stále telefonicky uráží, volá jí několikrát denně.

Otec byl posléze na jeho vlastní žádost pozván k individuální konzultaci na OSPOD. Při návštěvě otec udává, že mu matka brání ve styku s dětmi, bylo mu doporučeno, aby spory neřešil prostřednictvím dětí a získal informace o možnosti úpravy styku soudní cestou do doby rozvodového řízení. Na matku je ze strany sociálních pracovníků činěn nátlak, aby se s manželem stýkala za účelem dohody o styku s dětmi před i po rozvodu. Děti otce odmítají, otec je neustále obtěžuje, řeší s nimi peníze, majetek, vyhrožuje jim dětským domovem, neboť dle něj se o děti matka nedokáže postarat.

Rozvod proběhl dohodou, byl upraven styk otce s dětmi a stanoveno výživné. Otec se odstěhoval do přechodného bydliště v místě zaměstnavatele mimo kraj. V současné době žena uvádí, že se cítí mnohem lépe, vrátila se jí radost ze života, začíná se věnovat více svým zájmům. Opět obnovila kontakty s rodiči i přítelkyněmi. Rovněž synův stav se od doby samostatného bydlení s matkou výrazně zlepšil. Klientce prý jen vždycky

zatrne, když odemká dveře od bytu. Pak si ale uvědomí, že už jí doma nikdo nenadává, neuráží, nemusí se bát facek a pěstí, nikdo ji nevyslýchá, kde se zdržela.

Prognóza případu je velice příznivá, matka má zájem na urovnání situace a je schopna zabezpečit zázemí pro řádnou výchovu dětí. U dětí doznívající psychické problémy je doporučeno řešit dětským psychologem, aby se zamezilo budoucím problémům způsobeným prožitým traumatem.

INTERVENCE ZE STRANY IC:

Matka poprvé kontaktovala pobočku intervenčního centra na doporučení své kolegyně. Dostala se jí patřičná pomoc a morální podpora při řešení situace v rodině. Ve spolupráci s ní byl vypracován bezpečnostní plán. Ženě bylo doporučeno, aby se s problémy svěřila i svým rodičům, u kterých by mohla získat přechodné bydliště v případě potřeby. Dále byla seznámena s institutem vykázaní, ženě byla poskytnuta podpora při jejím rozhodnutí v případě dalších útoků oznámit událost na Policii ČR.

Dva a půl měsíce od posledního kontaktu IC s klientkou na žádost policie násilníka vykážala. S ženou bylo pokračováno v intervenci. Bylo jí poskytnuto sociálně-právní poradenství a nabídnuta individuální psychoterapie vzhledem k jejímu psychickému stavu. Žena využila možnosti psychologické podpory. Vzhledem k psychickým problémům dětí jí byla doporučena spolupráce s OSPOD. S matkou v době po vykázaní v intervenčním centru proběhlo celkem 6 kontaktů. Na podání návrhu na rozvod manželství se matka dohodla se sociální pracovnící OSPOD. V intervenčním centru matce bylo nabídnuto, zda by nestálo za zvážení podat proti agresorovi trestní oznámení. Na základě matčina podání byl agresor podmíněčně odsouzen pro týrání osob žijících v společném obydlí na 6 měsíců s podmíněčným odkladem na 2 roky. Při posledním kontaktu matka udává, že jí otec dětí neustále telefonuje, vyhrožuje jí a hrubě nadává. Matce byl dán na zvážení podání trestního oznámení z důvodu opakovaného pronásledování.

KAZUISTIKA č. 2 – MICHAL A LUCIE

O případu domácího násilí v rodině s nezletilým Michalem a jeho sestry se pracovnice dozvěděly na základě oznámení Policie ČR o vykázaní násilné osoby. V rodině se vyskytuje domácí násilí otce vůči matce, které se vystupňovalo do širšího problému.

Osobní anamnéza:

Michal 7 let, navštěvuje MŠ, jelikož má odklad školní docházky. Dle vyjádření psychologa je opožděný ve vývoji, mírně opožděná hrubá a jemná motorika, má i psychosomatické potíže jako bolesti břicha, často pláče, trpí poruchami příjmu potravy a pomočuje se. Lucie 15-ti letá, je nevlastní sestrou z prvního manželství matky. Sestra absolvuje poslední ročník základní školy, zodpovědný přístup ke školním i rodinným povinnostem, bez problémů v anamnéze.

Rodinná anamnéza

Rodina žije v obecním bytě. Matce je 34 let, je vyučená prodavačka potravinářského zboží, poté absolvovala nástavbové studium s maturitou. Povoláním byla pomocná účetní ve stavební firmě, před čtyřmi měsíci přišla o zaměstnání. Nové zatím nemůže najít a tak občas pracuje brigádně jako prodavačka. Matka je bez zdravotních komplikací, je podruhé vdaná 8 let, první manželství trvalo 2 a půl roku. Otec, 39 let, je zaměstnán jako dispečer dopravy. Otec často hoduje alkoholem. Je vznětlivý, agresivní typ. Konflikty jsou také mezi matkou a matkou manžela, panuje mezi nimi značná rivalita. Matka cítí určitou rozpolcenost, na jedné straně si uvědomuje nemožnost soužití s násilnickým partnerem, ale zároveň jej hájí, že by byl až na výbuchy agresivity naprosto skvělý. Manžel pravidelně týrá i děti, tresty a výprasky jsou na denním programu. Syn často slova otce opakuje a s matkou mluví podobným způsobem.

Anamnéza problému a popis rodinné situace:

V rodině se ze strany manžela vůči manželce projevují všechny formy domácího násilí, po dobu posledních 6-ti let je žena ohrožena fyzickými útoky. S otcem Michala žije matka 9 let. Neshody s manželem začaly již před svatbou. Prakticky od počátku vztahu mluvil manžel se svou ženou vulgárně, a to i před její nezletilou dcerou. Na začátku byly hádky, ty se stále stupňovaly, byly čím dál častější. Problémy s agresivním chováním manžela začaly ve větším rozsahu po narození syna rok po svatbě, kdy manžel začal klientku neustále napadat jak slovně, tak i fyzicky. Dělal jí různé naschvály, vulgárně jí urážel, vyvolával neustále konflikty a vyhrožoval fyzickým napadením, které později přerostlo v činy, zpočátku šťouchání a facky. První fyzické napadení většího rozsahu se odehrálo po dalších třech letech, kdy manžel ženu kopal, tloukl jí hlavou o zeď a ohrožoval nožem. Žena ale dlouho odmítala akceptovat, že to, co se jí stalo, spadá do definice domácího násilí. Důvodem bylo, že matka svůj problém popírala, za svoji situaci se styděla, bála se oznámit agresivní jednání manžela, neboť měla rovněž obavy z případné msty manžela.

Při jednom z útoků do ní manžel kopal a bil ji pěstmi po celém těle, tak silně, že žena musela vyhledat lékařské ošetření. Tehdy poprvé svůj případ oznámila na policii. Policie řešila čin jako přešůpek proti občanskému soužití. Po oznámení jí její manžel fyzicky napadl a začal jí vyhrožovat, že ji zabije, pokud toto oznámení nestáhne. Ještě před koncem šetření tak žena nedala ze strachu souhlas s projednáním přešůpku. Přesto nadále docházelo k napadání. Manželovo chování pro matku již bylo neúnosné a tento stav chtěla vyřešit rozvodem. Svůj záměr sdělila manželovi. Ten okamžitě začal svoje agresivní chování stupňovat, pravidelně jí začal několikrát týdně ohrožovat, až ke každodennímu fyzickému napadání. Jeho jednání bylo čím dál agresivnější, ale bála se výhrůžek a měla strach manželovo jednání opět oznámit na policii. Klientka došla do stavu jakési smířenosti se stavem věcí až apatie. Chyběla jí motivace a především aktivita, aby se dokázala vymanit ze spirály násilí.

Po několika měsících byla opět zbita, když se vrátila dcera domů a chtěla matku bránit, napadl manžel i ji. Lékařské ošetření musela vyhledat jak matka, tak její dcera, která utrpěla při incidentu šrámy a oděrky. Po tomto incidentu matka učinila telefonicky oznámení na místní oddělení policie a podrobně vylíčila jednotlivé útoky na její osobu.

Policisté vyhodnotili situaci jako domácí násilí a vykázali jejího manžela na deset dní z bytu. Policisté s poškozenou sepsali protokol o trestním oznámení, kde uvedla, že toho dne její manžel fyzicky nenapadl pouze ji, ale i její nezletilou dceru. Bylo zahájeno trestní stíhání manžela pro trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí a pro trestný čin ublížení na zdraví.

INTERVENCE ZE STRANY OSPOD:

Vzhledem k tomu, že došlo i k napadání nezletilého dítěte, byl do případu zapojen orgán sociálně právní ochrany dětí. První kontakt s OSPOD byl uskutečněn ještě před vykázáním agresora. Klientka informovala sociální pracovníci o aktuální situaci v rodině, popsala jí dramatické situace, které zažívala při napadání manželem. Uvedla, že při surových útocích byly přítomny i děti, zejména starší dcera. Syn je v péči pedagogicko-psychologické poradny z důvodu odkladu školní docházky. Zprávy matka doložila. Psychické a psychosomatické problémy jsou způsobené pravděpodobně prožitým stresem z dlouhodobě nepříznivé rodinné situace. Matce byla doporučena návštěva krizového centra a psychoterapie zaměřená na celý rodinný systém.

Matka je v déleodobějším kontaktu s intervenčním centrem. Spolupráce probíhá na základě výměny informací ohledně poskytnuté pomoci a intervence. Tam získala radu ohledně řešení dluhu na nájemném. Další kroky byly vedeny s pomocí OSPOD. Žena se obrátila na bytový odbor, kde se domluvila na splátkovém kalendáři a získala informace o příspěvku na bydlení. Byla upozorněna, že nárok na příspěvek vznikne až po zaplacení dlužného nájemného. Sociální pracovníci OSPOD se svěřila s obavami o finanční zajištění rodiny. Ta informovala matku o možnostech dávek, na které by klientka a děti měly nárok v případě nouze.

V době prodlouženého předběžného opatření mohla žena v klidu a beze strachu řešit rozvod manželství a další nutné záležitosti spojené s rozchodem. Protože matka měla zájem podat žalobu o rozvod manželství, na základě dohodnuté schůzky a dle její žádosti byla informována o tom, jak probíhá rozvodové řízení, o tom, kde a jakým způsobem zažádat o svěření dětí do péče. Manželství bylo rozvedeno a otci byly stanoveny vyživovací povinnosti. Po dohodě s pracovníci OSPOD byl podán návrh k

soudu na zrušení trvalého bydliště po rozvodu, neboť se na dalším nájmu bytu s otcem nedohodla z důvodu jeho odmítavé komunikace.

Klientka při posledním setkání rozmlouvala již s větším sebevědomím, bylo vidět, že je v lepší náladě a začíná si věřit. Otec nezletilého je v dlouhodobé pracovní neschopnosti. Protože neplatí alimenty, byl na něj usnesením soudu vydán výkon rozhodnutí o srážkách ze mzdy. Otcí bylo nabídnuto sepsání žádosti o snížení výživného. O syna otec nejeví zájem. Dle vyjádření psycholožky není styk otce s dítětem za dané situace vhodný, později pouze za přítomnosti psychologa. S jistotou ovšem nelze stanovit osobnostní vývoj syna. Dcera využila možnosti skupinové psychoterapie společně s matkou.

INTERVENCE ZE STRANY IC:

Klientka byla kontaktována Intervenčním centrem pro osoby ohrožené domácím násilím po obdržení oznámení Policie ČR o vykázání násilné osoby, manžela, ze společné domácnosti a z jejího bezprostředního okolí. Klientka nebyla v kontaktu s intervenčním centrem poprvé. Žena kontaktovala Intervenční centrum v Českých Budějovicích již v předchozím roce po incidentu, kdy byla již poněkolkáté manželem napadena. Proběhly opakované telefonické a osobní konzultace mezi intervenčním centrem a napadenou ženou, klientka sdělila závažné informace o opakovaném a dlouhodobém násilí ze strany partnera, získala přehled o možnostech řešení a jistotu, jaká má práva a jaké jsou povinnosti policie a soudu.

Již při prvních kontaktech v intervenčním centru cítila klientka velkou podporu, což přispělo k tomu, že se rozhodla řešit situaci aktivně - dalším oznámením na policii, kde vše podrobně popsala. Klientka byla seznámena s platnou legislativou na ochranu před domácím násilím, s možností sepsání návrhu na předběžné opatření a možností podat trestní oznámení. Intervenční centrum ji poučilo, že si má na místním oddělení policie vyžádat kopii posledního oznámení. Důležité bylo, že proběhla i telefonická konzultace intervenčního centra s příslušným místním oddělením policie v místě bydliště ženy.

Při opětovném kontaktu ze strany intervenčního centra po obdržení oznámení Policie ČR o vykázání byla nabídnuta matce osobní konzultace, o kterou měla zájem,

proto s ní bylo dohodnuto setkání v zařízení. První schůzka proběhla v době 10-ti denního vykázání. Žena byla vyděšená z událostí, které předcházely vykázání, a měla strach z dalších napadení, která hrozila ze strany manžela. Cílem bylo zaktivizovat ohroženou osobu a podpořit jí v rozhodnutí ukončit domácí násilí na ní páchané, eventuálně jí pomoci zorientovat se v dalších způsobech řešení její situace. V době trvání policejního vykázání nabídl právní poradce intervenčního centra ženě možnost sepsat návrh na vydání předběžného opatření. Podanému návrhu okresní soud vyhověl a vydal nařízení o předběžném opatření a vykázání bylo prodlouženo o jeden měsíc. Manžel se nesměl vrátit po tuto dobu do společného obydlí, do společných prostor domu, dále do blízkého okolí domu. Soud mu nařídil i zákaz navazovat s manželkou jakékoliv kontakty.

Při dalším setkání v intervenčním centru, které proběhlo 15. den po vykázání, byla s klientkou podrobněji probrána její aktuální sociální situace. Ekonomická situace ženy po vykázání manžela byla kritická. Žena projevila strach, jak zvládne zaplatit měsíční poplatky a rodinné výdaje. Již několik měsíců před vykázáním manžel nepravidelně přispíval na poplatky spojené s užíváním bytu a na všechny další rodinné výdaje. Dokud měla klientka stálou práci, platila výdaje za nájem, domácnost a obživu rodiny z velké části z vlastního platu. Zvrat nastal poté, co přišla o práci. Za poslední čtyři měsíce vznikl na nájemném dluh. Klientka si nebyla jista, zda by měla nárok na nějaký příspěvek. Byly jí poskytnuty základní informace o dávkách v hmotné nouzi, o dávkách státní sociální podpory s odkazy na úřady, kde o tyto dávky žádat. Bylo jí doporučeno, aby se obrátila na příslušný úřad obce s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště, na oddělení bytového fondu. Klientka získala v intervenčním centru konkrétní plán pro řešení nejakutnějších problémů.

Žena ještě před skončením předběžného opatření podala s pomocí právního poradce intervenčního centra návrh na prodloužení vykázání a zákaz kontaktů na další měsíc. Z doslechu klientka ví, že se manžel odstěhoval ke své matce. Intervence a pomoc ze strany intervenčního centra, která následovala ještě do druhého měsíce od vykázání, přinesla klientce značnou úlevu v dlouhodobě nepříznivé a stresující životní situaci. Po dobu několika týdnů žena také využila psychologického poradenství, což přispělo

k celkové pohodě při řešení nelehké situace. Klientka byla oceněna za aktivní přístup k řešení situace, ve které se ona a děti nacházejí. Byla jí vyjádřena podpora v dalších krocích k samostatnosti a soběstačnosti.

KAZUISTIKA č. 3 – KATKA, JAN A LUKÁŠ

Na případ upozornila OSPOD Policie ČR na základě oznámení o vykázání. V rodině žijí tři nezletilé děti ohrožené násilným chováním. Jde o případ s opakovaným vykázáním agresora, druha matky a otce nejmladšího dítěte. OSPOD vede v evidenci děti již delší dobu. V rodině několikrát zasahovala policie. Jde o sociálně slabší rodinu s výchovnými problémy dětí. Rodina je pod stálým dozorem sociálního kurátora.

Osobní anamnéza:

Katka 16 let, navštěvuje střední odborné učiliště. V předškolním věku a na prvním stupni byla bez větších problémů, od druhého stupně ZŠ se u Katky začínají objevovat problémy v chování, nepozornost, odmítavé postoje ke školním povinnostem, nepřipravenost na vyučování. V poslední době se postupně přidalo záškoláctví a toulání. Je u ní patrné vzdorovité chování a negativismus, objevilo se agresivní chování vůči spolužákům. Kvůli trestné činnosti (drobné krádeže) je pod dozorem kurátora pro děti a mládež. Volný čas tráví bez kvalitní náplně.

Jan, 13 let, předčasně narozený, nízká porodní hmotnost. V dětství byl hodně uzavřen, špatně se zapojoval do kolektivu, nekomunikoval, byl spíše plačtivý, nedůvěřivý, těžko si zvykal na změny. V předškolním věku diagnostikován ADHD. I ve školním věku nadměrná mrzutost, podrážděnost a zvýšená unavitelnost. Je výrazně hyperaktivní, neschopný soustředění, špatně ovládá emoce, zvýšená agrese a časté afekty. Výraznější problémy se objevují v souvislosti s rozvodem rodičů, jde o problémy v chování a agresi. Z důvodu přestěhování matky musely děti změnit školu, do nového kolektivu se Jan těžko zapojil, má nechuť k učení, odmítavé postoje k úkolům. Je spíše samotář, má potíže navázat a udržet s ostatními kamarádky vztah.

Jeho sociální přizpůsobivost je na nižší úrovni. Stejně jako u sestry není nad ním veden žádný dozor při volném čase.

Lukáš 4 roky, mírně opožděný ve vývoji, nízké sociální dovednosti, má poruchy spánku, noční děsy, enuréza, problémy v řeči. Není v péči odborníka, všechny problémy řeší matka pouze s dětskou lékařkou.

Rodinná anamnéza:

Rodina žije ve státním dvoupokojovém bytě nižší kategorie ve slabších sociálních podmínkách. Matka 38 let, vyučená kuchařka, byla zaměstnána v dělnických profesích, současně nezaměstnaná. Partner matky, 41 dělník, velmi často nezaměstnaný, je slovenské národnosti, velice impulzivní, v minulosti holdoval alkoholu a dvakrát se léčil v protialkoholní léčebně. S vlastním otcem nezletilé Katky a Jana se matka rozvedla před 5 lety, pracuje ve stavební firmě, s dětmi se vídá nepravidelně, má vůči nim vyživovací povinnosti. Děti mají nevlastního zletilého bratra, s rodinou nebydlí, poslední roky před dosažením zletilosti byl umístěn v diagnostickém ústavu. Byl trestán pro krádež a přepadení, drobné delikty se objevily i u otce a matky.

V rodině zastávala po dlouhou dobu hlavní úlohu matka, péči o čtyři děti celkem zvládala. V rodině často panoval nepořádek, schází jasně stanovený denní režim a řád. Matka se staršími dětmi příliš nekomunikuje, komunikace v rodině se omezuje na základní pokyny, příkazy, zákazy, prosby a nařízení. U matky se střídá výrazná nedůslednost a rozmazlování dětí s občasnou extrémní přísností, nemá na děti dostatek času. Děti se o sebe musejí často postarat sami a necítí se v místě bydliště v bezpečí.

Anamnéza problému a popis rodinné situace:

Manželství rodičů nezletilých Katky a Jana bylo značně konfliktní. Otec matku často v přítomnosti dětí slovně i fyzicky napadal. Před pěti lety matka od otce odešla. Společně s dětmi se odstěhovala do Domu pro matky tísni. Manželství rodičů bylo následně rozvedeno a děti byly svěřeny do péče matky. O té doby vůči matce je hlavně Jan nepřátelsky naladěn. Dlouho jí dával za vinu rozpad rodiny. Od té doby se objevují různé krize ve vztahu Jana a matky, které se postupem času vyhrcojí. Matka však

nezůstala na výchovu a zajištění sociálního zázemí sama, záhy si našla nového přítele. Spolužití bylo rovněž konfliktní, u partnera se projevil alkoholismus a gambling. Po roce se objevuje další přítel, přestože matka nepřerušila styky s předchozím partnerem. Velice záhy matka otěhotněla. V rodině panuje v těchto mezilidských vztazích chaos.

Jde o sociálně slabší rodinu většinového etnika. Vztahy uvnitř rodiny jsou velmi problematické, časté hádky v rodině, rozpory mezi partnery jsou od počátku vztahu. Během soužití se střídaly odchody a návraty otce. Partner je impulzivní člověk, často slovně i fyzicky matku napadá, vulgárně mluví i s Janem. S biologickým otcem jsou Katka a Jan v nepravidelném kontaktu, Jan jezdí k němu jednou za dva až tři měsíce na víkend, někdy na prázdniny. Dle vyjádření matky však otec proti ní Jana navádí a snaží se Jana přesvědčit o tom, že matka se o něho a jeho sestru nedokáže dobře postarat. Jan reaguje na problémy zhoršením prospěchu, zvýšenou úzkostí, prohlubují se konfliktní situace s matkou, často vyhrožuje odchodem k otcovi. Vůči matce i jejímu partnerovi je patrná zvýšená verbální agresivita.

Současný partner často hodoval alkoholem. První vykazání agresora proběhlo rok od společného bydlení, několik měsíců po narození nejmladšího syna. Při incidentu byl přítomen tehdy 9-letý Jan. Již několikrát předtím došlo k fyzickému napadení matky, ta situaci nevyhodnotila jako závažnou. Při dalším útoku již zavolala policisty. Po třech měsících opět zasahovala policie v domácnosti. Před příjezdem policistů agresor matce opět vyhrožoval zabitím, jestli uvede skutečný důvod svého zranění. Agresor policistům tvrdil, že mu partnerka dala facku jako první, začali se prát a ona bohužel upadla. Jednání bylo řešeno na místě domluvou. Vzhledem k neúnosné situaci byla nucena žena po tomto incidentu narychlo uprchnout ze společného bytu, aniž by stačila s sebou vzít osobní věci. Ukrývala se se svými dětmi u své sestry ve stísněných poměrech. Vzhledem ke špatné ekonomické situaci ženy a neustálého naléhání partnera se vrátila po třech týdnech do původního bydliště. V neposlední řadě svoji roli sehrál i strach klientky z případné pomsty partnera v případě, že by se již do společného bytu nevrátila.

Po návratu navrhla partnerovi protialkoholní léčbu, kterou nakonec dobrovolně nastoupil. Během krátké doby po návratu z léčebny matku opět doma začal urážet a

fyzicky napadat. Bil jí pěstmi do hrudníku, hlavy i do zad. V posledním roce klientku partner dennodenně fyzicky ohrožoval, často ji bil a kopal přes deku, aby nebyly vidět modřiny, fackoval ji i před dětmi, vyhrožoval jí zabitím, když půjde na policii. V rodině několikrát za poslední rok zasahovala Policie ČR na základě oznámení matky, v jednom případě zavolala policisty dcera. Dcera násilí vůči matce těžce nese, na druhou stranu straní nevlastnímu otci a nabádá matku, ať ho neprovokuje. Několikrát došlo k situaci, že žena byla zbita takovým způsobem, že ztratila vědomí. Naposledy byla opět zbita do bezvědomí a zůstala v tomto stavu ležet na podlaze, kde byla nalezena svou dcerou. Po tomto incidentu matka učinila telefonicky oznámení na oddělení policie. Poté, co policisté na místě správně vyhodnotili situaci a rozhodli, že jde o domácí násilí, došlo k okamžitému vykazání násilné osoby ze společného bydlí.

INTERVENCE ZE STRANY OSPOD:

OSPOD pracuje s rodinou již delší dobu. Rodina je pod soudním dohledem kvůli deliktům rodičů i dcery, v minulosti i staršího nevlastního bratra. I když matka řeší domácí násilí, nehodlá hlavně z ekonomických důvodů svého partnera opustit. Matce byly doporučeny kontakty na poradenská zařízení specializující se na rodinné záležitosti a mezilidské vztahy, aby se atmosféra v rodině částečně urovnala a prostředí bylo příznivější pro výchovu dětí. Partner matky si uvědomuje situaci, omlouvá to tím, že se nedokáže ovládat, vždy byl vznětlivý. Matce a jejímu druhovi byla doporučena návštěva manželské poradny, společná návštěva psychologa a párová terapie. Nabízenou pomoc matka často odmítá, veškeré pokusy o intervenci velmi rychle ukončuje, matka nechce řešit situaci přes odborníky, ale má zájem o urovnání vztahů.

OSPOD se po současném incidentu v rodině zaměřil hlavně na výchovné problémy dětí. V rodině je rozporuplný výchovný styl, nevlastní otec impulsivní, ale nedůsledný, matka rozmazlující, střídá liberální styl s přísnou výchovou. Na aktuální situaci má vliv momentální stav mezi matkou a jejím partnerem. V minulosti došlo k absenci otce v rodině, když nastoupil protialkoholní léčbu. Dle pohovoru s dětmi, na tuto dobu prý neradi vzpomínají, matka situaci a výchovu dětí špatně zvládala, hlavně mezi dcerou a

matkou začaly problémy. Katka byla tehdy na doporučení poslána do pedagogicko-psychologické poradny k řešení jejích problémů v chování a učení.

V současnosti se u Katky objevují výchovné problémy, lhaní, drobné krádeže v domácnosti, zvýšená verbální agresivita vůči matce. U Katky bylo již dříve projednáváno, zda by nebylo vhodné nařídit ústavní výchovu - dětský domov se školou pro děti s poruchami chování. U Jana je patrná zvýšená agresivita vůči matce, sestře i spolužákům. Problémy se vyhrotily, když napadl fyzicky spolužačku. Došlo k lehkému ublížení na zdraví. Celou záležitost vyšetřovala Policie ČR. Chlapci byla ve škole kvůli tomuto incidentu navrhována snížená známka z chování. Výchovné problémy Jana rovněž pramení ze závažné situace v rodině, s kterou se děti musely potýkat od raného dětství.

Pracovnice provedly šetření v rodině a získaly veškeré informace ze školského zařízení. Okruh zálib a zájmů u Jana je úzký. Neprojevuje zájem o typicky chlapecké aktivity. Jan nerespektuje výchovnou autoritu matky, často odmlouvá a je drzý. Matka je ve svém výchovném postoji značně nedůsledná. V rodině schází jasně stanovený řád a hranice, stejně jako funkční systém odměn a trestu. Chlapci chybí pozitivní mužský vzor chování. Pro Jana pracovnice hledaly různé možnosti řešení, byla mu doporučena návštěva psychologa. Z výsledků vyšetření vyplynulo, že neodhaduje situace a reaguje neadekvátně. Dochází na pravidelné terapie. Mezi terapie psycholožka zařadila také pravidelné relaxace. Jan byl psycholožkou seznámen s technikou autogenního tréninku, který by mohl být schopen provádět i sám doma.

V rámci spolupráce s OSPOD bylo se staršími dětmi a jejich matkou dohodnuto posílení odpovědnosti za jejich chování, zlepšení přístupu ke školním povinnostem, u Jana schopnost zvládat emoční prožívání a zmírnit projevy agrese. Ve spolupráci s matkou se OSPOD zaměřil na zvládání prvků každodenních povinností, zejména pravidelnou domácí přípravu do školy. Podpora věnovaná matce byla zaměřena zejména na posílení její důslednosti ve výchově, k lepší časové organizaci dne. Došlo rovněž k posunu i ve způsobu trávení volného času dětí. Na popud kurátora pro mládež navštěvují nízkoprahové zařízení. Janovo chování se po pravidelné docházce výrazně

zklidnilo. Ve svém chování je zdrženlivější, vyhýbá se vyhroceným konfliktům s vrstevníky. V současné době dokáže lépe zvládat negativní emoce.

Případ má nejasnou prognózu, bude záležet na přístupu matky k záležitostem v rodinném prostředí, který je v současné době spíše pasivní. Na dětech je patrný negativní dopad přítomnosti domácího násilí, zmírnit lze pouze pravidelnou spoluprací a dodržením doporučených kroků a opatření.

INTERVENCE ZE STRANY IC:

Žena je ohrožena domácím násilím, u klientky se jedná o kombinaci několika forem násilného jednání – psychické násilí, fyzické a ekonomické násilí. Vzhledem k vlastnímu nízkému příjmu je závislá na partnerovi. Do kontaktu s IC se dostala po vykázání agresora ze společné domácnosti. Při prvním vykázání bylo matce nabídnuto utajené bydlení v azylovém domě a byla poučena o dalších krocích. Azylové bydlení odmítla. Již v minulosti měla problémy s násilím v rodině, neměla nikdy stabilní zázemí pro sebe a děti. Partnera nechce opustit, až na občasné výbuchy zlosti je prý zodpovědný a dokáže se o ni a děti postarat. O své situaci, že ji partner doma bije, se svěřila blízké rodině. Podporu má ale jen u své sestry, u ní může i načas bydlet, pokud by to bylo potřeba. Klientce byla doporučena návštěva krizového centra. Dle poskytnuté zprávy využila jednu konzultaci.

Agresor byl opakovaně vykázán ještě dvakrát, vždy na popud ohrožené osoby. K nabídnuté konzultaci se nedostavila, matka odmítá s intervenčním centrem spolupracovat, stačí ji pomoc OSPOD. Po obdržení posledního oznámení přece jen využila pomoci pracovníků IC k sepsání návrhu na vydání předběžného opatření. Klientce bylo poskytnuto sociálně-právní poradenství. Klientka využívá sociálních dávek, bylo jí doporučeno, aby se zaevidovala na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání. Získala by tím tipy na nová pracovní místa, získá i jasnou informaci o nároku na podporu v nezaměstnanosti. Využila doprovodu pracovnice IC na příslušný úřad, nyní je v evidenci ÚP. Od poslední konzultace v době 10-ti denního vykázání partnera s ní intervenční centrum již není v kontaktu.

KAZUISTIKA č. 4 – VOJTĚCH

Případ byl řešen na oddělení sociálně-právní ochrany dětí na obecním úřadu obce s rozšířenou působností v Jihočeském kraji. Oznámení o případu získaly pracovnice z Intervenčního centra České Budějovice, kdy bylo telefonicky sděleno na OSPOD příslušný k bydlišti klientky, že došlo ke kontaktu s matkou a řeší spolu domácí násilí, kterého se dopouští vůči ní její manžel. Žena chce razantně situaci vyřešit, v rodině žije nezletilé dítě.

Osobní anamnéza:

Vojtěch má 12 let, je zdravý, prodělal běžné dětské nemoci, v dětství neměl žádný úraz. V předškolním věku byl spíše plačtivý, konfliktní, těžko si zvykal na změny. Problematický vývoj řeči, výraznější problémy se objevují při nástupu do základní školy, přetrvávají problémy v řeči, upravované s pomocí logopedické péče. Objevují se problémy s psaním, čtením, navržena návštěva v pedagogicko-psychologické poradně. Moc dobře se neučí, s chováním ve škole problémy nemá. Je více zamlklý, má pesimistické nálady, což je přisuzováno nastupující pubertě. Střídá zájmové kroužky, rychle ztrácí motivaci. Velice inklinuje k otci a nese těžce konflikty rodičů.

Rodinná anamnéza:

Otec 39 let vyučen strojním mechanikem, dlouhodobě nepracuje, matka 37 pracuje ve výrobě kovových konstrukcí. Otec je vznětlivý, alkohol nepožívá více jak příležitostně, má lehčí zdravotní problémy s vysokým tlakem, v minulosti měl psychické problémy. Momentálně nepracuje, je v evidenci ÚP a pobírá podporu v nezaměstnanosti, vyživovací povinnost má jen vůči nezletilému Vojtěchovi. Nevlastní sestra 18 let, bydlí s rodinou jen o víkendech a o prázdninách, jinak je na internátě střední školy v okresním městě. Vojtěch bydlí s rodiči v rodinném domku o dvou bytových jednotkách, poslední tři roky bydlí s nimi také babička z otcovy strany.

Anamnéza problému a popis rodinné situace:

V rodině se dlouhodobě řeší domácí násilí. Manželství rodičů je dlouhodobě neuspořádané z důvodu hrubého chování otce nezletilého vůči matce. Zpočátku se vyvíjel vztah mezi rodiči jako běžné soužití s občasnými konflikty. Manžel se začal hrubě chovat k ženě poté, co ztratil práci, v době, kdy matka nastoupila po mateřské dovolené do zaměstnání. Útočil na matku zejména verbálně. Ta přisuzovala jeho chování dlouhodobé nezaměstnanosti, v té době docházel rovněž do psychiatrické ambulance. Dlouhodobá nezaměstnanost se podepsala i na jeho psychice.

Fyzické útoky na matku začaly přibližně tři roky poté. Matka se zpočátku bránila, což otce více vyprovokovalo. Od té doby se situace v rodině vystupňovala tak, že otec bil matku skoro každý den, zavíral ji doma, znemožňoval jí chodit do práce. Manžel jí vyhrožoval, že ji zničí, zraní nebo dokonce zabije. I když se matka snažila násilí před dětmi utajit, u většiny incidentů byl přítomen syn. Otec nutil syna dokonce k tomu, aby i on matce sprostě nadával a neposlouchal ji, shazoval matku jako autoritu. Své jednání zdůvodňoval tím, že matka lže a stýká se s jiným mužem. Vojtěch se choval k matce neutrálně, dělal, že konflikty nevidí. Matka s Vojtěchem o těchto věcech mluvit nechtěla, nechce před ním mluvit ošklivě o otci. Jakékoliv vysvětlení situace nevnímal.

Násilí ovšem ve společně domácnosti pokračovalo, partner se ženě pokoušel zamezit ve styku s jinými lidmi a při porušení jím určených pravidel klientku zbil. Doprovázel jí ráno do práce a odpoledne vyzvedával. Během dne ho často viděla před svým pracovištěm. Kontroloval jí všechny kontakty, osobní i telefonické, žena nemohla zavolat ani své matce, nikam sama nesměla, ani k lékaři. Bez souhlasu a kontroly manžela neměla ani přístup k počítači. I když manželka slíbila, že o rodinné situaci nikomu neřekne, ze strachu z prozrazení jí manžel v podstatě odřízl od okolního světa. Následky fyzických útoků před spolupracovníky a sousedy skrývala nebo omlouvala svoji nešikovností.

Jedním z impulsů řešení této situace matkou bylo upozornění susedky na hlasitost jejich konfliktů a rušení nočního klidu. Sousedka dále vyhrožovala přivoláním policie, pokud se budou rušné hádky opakovat. Matka vše svěřila agresorovi, že by měli tuto situaci řešit dříve, než susedé zavolají policii nebo vše ohlásí na příslušný úřad. Navrhla návštěvu centra mezilidských vztahů. Agresor celou situaci vyhodnotil jako

běžné konflikty v manželství s tím, že není třeba nikam chodit. Matka už dále nemohla snášet útrapy od svého manžela, situace se vyhroutil tak, že tajně zavolala z pracoviště na pobočku intervenčního centra, vylíčila situaci a sdělila, že má důvodnou obavu o svůj život.

INTERVENCE ZE STRANY OSPOD:

OSPOD získal informace o rodině s domácím násilím od intervenčního centra. Matka byla sociální pracovnící kontaktována a byl domluven pohovor. Ještě před domluvenou konzultací bylo telefonicky sděleno pracovníci IC, že matce s dítětem je po dohodě domluven utajený pobyt. Následně se matka dostavila na příslušný OSPOD ke sjednání příslušných kroků. Před přemístěním na utajované bydliště se matka s pracovníky OSPOD domluvila na sepsání návrhu na úpravu poměrů vůči nezletilému synovi - návrh na nařízení předběžného opatření na svěřeni syna do péče. Matka nechce ponechat syna v původním bydlišti pouze s otcem, protože má obavu o jeho výchovu, která by mohla vést ke změně vztahu syna k matce a poškozením jeho osobnostního rozvoje. Bojí se také, že by s ním otec manipuloval v její neprospěch. Rozhodla se pro rozvod, vzhledem k dlouhodobé nespokojenosti v manželství. Zatím matka v utajeném bydlišti zůstane do skončení řízení.

Za účelem zjištění stanoviska nezletilého k návrhu matky na úpravu poměrů byl na žádost okresního soudu proveden pohovor s Vojtěchem. Pohovor se uskutečnil na oddělení SPOD bez přítomnosti rodičů. Vojtěch uvedl, že je se situací v rodině dobře obeznámený. Popisoval, jak to chodilo v rodině, dokud rodiče byli spolu. Konflikty v rodině vnímal, ale většinou u nich nebyl. Když byl přítomen, raději odcházel pryč. Někdy mu připadlo spravedlivé, když otec na matku zvýšil hlas nebo ji praštil. Posledních několik měsíců byl s matkou, předběžným opatřením byl svěřen do její péče. Rodiče před ním zmínili možnost střídaté péče. Nezletilý uvedl, že střídatou péči nechce. Chce být u otce a matku často navštěvovat. Otce prý má radši, lépe si s ním rozumí, i když je přísnější. Dalším důvodem je, že se od otce dozvěděl matčino přání, aby chodil do jiné školy v místě nového bydliště.

Při jednání před soudem byl nezletilý několikrát dotazován, střídavou péči odmítá, chce být svěřen do péče otce. Matka podala návrh zkusit na 2 měsíce pobyt Vojtěcha u otce, poté by se znovu vyslechl, jak je u otce spokojen. Otec zatím má jen nárazovou práci, je si však jistý, že po finanční stránce bude schopen syna uživit. Finančně mu přispívá jeho matka, která s ním bydlí ve společné domácnosti. Před jednáním soudu se dostavili na OSPOD oba rodiče k vyjádření se k situaci. Matka uvedla, že když byl syn u ní, nebyly s ním žádné problémy, ale když se vracel od otce, byl jak vyměněný. Co mu řekne otec, bere jako hotovou věc, je otcem ovlivněný. Matka si myslí, že se otec o něj nebude schopen řádně postarat a ani u něj není vhodné výchovné prostředí. Vojtěch se moc dobře neučí, je potřeba pomoci a dohlížet na přípravu do školy. Matka nechce za každou cenu zlomit synovo stanovisko, tuší, že by to nedělalo dobrotu. Ve výpovědi otec odmítl nařčení z očkování syna proti matce.

Pracovnice zdůraznila význam matky a spolupráci mezi rodiči. Otec byl upozorněn, že vzhledem k věku syna nemůže chlapce informovat o věcech, které se týkají partnerského soužití, protože chlapec to není schopen objektivně posoudit a zpracovat. Rodiče byli informováni o tom, že by bylo dobré, aby vyhledali pomoc psychologa, který by jim pomohl navrátit důvěru chlapce v matku, která se na něm v ničem neprovinila. Výstupem jednání byla dohoda o střídavé péči na dva měsíce, kterou předložili u jednání soudu.

Měsíc po soudním jednání se na oddělení SPOD dostavila matka s tím, že současná forma střídavé péče jí vyhovuje, neboť pracuje na směny. Syn ovšem matce řekl, že se mu to nelíbí, nemá v místě žádné kamarády. Matka je stále rozpacích, váhá, zda nevyhovět synovi a přistoupit na výlučnou péči otce, přestože si je vědoma způsobu jeho výchovy. Matce pracovnice OSPOD doporučuje situaci pečlivě zvážit. Motivy syna nejsou jasné, proč chce být u otce, když předtím vždy ve všem spoléhal na matku. Matka uvádí, že otec syna uplácí, možná se bojí pak projevít jiný názor, než má otec. Matce bylo sděleno, že do celé věci by mohly vnést jasno znalecké posudky. Matka se obává, že by to pro ni byla neúměrná finanční zátěž. Matka sdělila, že jí bylo v intervenčním centru doporučeno podat trestní oznámení na manžela, neboť jí stále

vyhrožuje a pronásleduje. Nechce se jí do toho, na druhou stranu by se snáze dokazovalo, že otec skutečně není vhodným vychovatelem.

U soudního jednání o návrhu na úpravu poměrů nezletilý Vojtěch v průběhu řízení změnil stanovisko na střídavou výchovu, prý mu vyhovuje, je v ní spokojený. Rodiče mu umožnili, aby zůstal v původní škole, od matky dojíždí, což mu nečiní problémy. U obou rodičů je spokojený. Konečným rozhodnutím soudu byl nezletilý svěřen do střídavé péče na základě dohody obou rodičů.

Jelikož bylo soudem rozhodnuto o střídavě výchově obou rodičů, OSPOD bude nadále s rodinou spolupracovat až do zletilosti dítěte. Dle názoru pracovníků OSPOD není otec vzorem pro dítě, dají se předpokládat negativní důsledky jeho působení na dítě. Vojtěch je v kritickém věku, nežádoucí vzory se u něj mohou projevit v podobě problémů v chování. Rodiče by měli k sobě navzájem zaujmout nekritický postoj a dodržovat doporučení institucí.

INTERVENCE ZE STRANY IC:

Na intervenční centrum se obrátila sama matka s žádostí o pomoc při řešení domácího násilí. Matka je delší dobu týrána svým manželem, psychicky i fyzicky. Klientka nemohla osobně intervenční centrum navštívit z důvodu totální izolace. S intervenčním centrem je matka v kontaktu přes pracovní telefon. Po dohodě byla domluvena návštěva pracovníků IC v místě zaměstnání, kde proběhla první osobní konzultace. Matka byla ustrašená, bázlivá, ve špatném psychickém stavu. Byly jí doporučeny další kroky.

Vykázat manžela nechce, raději by sama opustila domácnost, bojí se ovšem, že jí manžel vyhledá a situace bude pro ni daleko horší. Klientce byl domluven utajený pobyt. Z důvodů závažné situace v rodině byl odvoz do utajeného bydliště realizován za asistence PČR. Matka se domluvila s pracovníky IC, že budou předány veškeré informace o ní a nezletilém synovi na příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, kde jí sociální pracovníci pomohou zrealizovat další potřebné kroky.

Po třech měsících matka při konzultaci v intervenčním centru uvádí, že otec jí neustále posílá vulgární SMS zprávy, syn mu hlásí, s kým matka telefonuje, se kým se stýká, co s kým dělá apod., zatímco je syn u otce, nesmí o svých aktivitách před matkou nic říci. Matce bylo doporučeno, aby si obstarala opis zpráv prostřednictvím operátora a u soudu je doložila u jednání. Také jí bylo dáno ke zvážení podání návrhu na trestní stíhání otce pro týrání osoby ve společném obydlí a nebezpečné pronásledování. I v tomto řízení by mohl být otec znalecky stíhán, mohlo by se zde rozkrýt, zda není patologickou osobností apod.

S klientkou byla vedena spolupráce po celou dobu rozvodu. Matka nyní bydlí v pronajatém bytě v okresním městě, syna má ve střídavé péči s jeho otcem. Z důvodu dlouhodobé psychické traumatizace byla klientce doporučena skupinová psychoterapie v Intervenčním centru. Díky psychoterapii zvládá i vzniklé výchovné problémy syna, čemuž přičítá převzetí za vlastní negativní model chování otce.

KAZUISTIKA č. 5 – SÁRA

Spolupráce OSPOD s rodinou je dlouhodobější. Rodina je pod dohledem OSPOD vzhledem k drogové závislosti matky. V rodině se vyskytuje fyzická forma násilí otce vůči matce, které se opakuje od narození dítěte. Sára byla téměř vždy přítomna incidentům mezi rodiči. Na OSPOD bylo posláno již několik oznámení o události s účastí dítěte a několik vyrozumění o přestupku. Jde o asociální rodinu.

Osobní anamnéza:

Sára je 6-ti letá dívka, narozena z neplánovaného těhotenství matky, která v době těhotenství užívala drogy. Od raného dětství se vyskytují poruchy spánku, plačtivost, poruchy příjmu potravy. Má nízké sociální dovednosti vzhledem k věku. Neochota komunikace hlavně v cizím prostředí je vyústěním silné psychické deprivace v raném dětství. U dítěte je patrný syndrom týraného dítěte.

Rodinná anamnéza:

Matka 34 let, je dlouhodobě drogově závislá, dochází na substituční léčbu. Její zdravotní stav není příznivý, diagnostikována hepatitida C, deprese. Je pod dohledem psychiatra. Nikdy nepracovala, pobírá částečný ID a dávky SSP. Otec 43 let alkoholik, po požití je agresivní, když je střízlivý, dokáže zajistit potřeby dítěte. Vzhledem ke své situaci není schopen pracovat, vyhledává jen příležitostné přivýdělký. Otec byl opakovaně soudně trestán pro ublížení na zdraví. Sára má nevlastního staršího bratra, s rodinou nežije, v raném dětství byl svěřen do výchovy babičky. Sára žije s matkou v jednopokojovém bytě.

Anamnéza problému a popis rodinné situace:

Rodiče dítěte nejsou spolu oddáni. Dívka byla svěřena po narození do výchovy matky a otcí byla stanovena vyživovací povinnost a upraven styk s nezletilou. Mezi rodiči dochází k různým potyčkám, žádný styk s dcerou se neobejde bez konfliktu. V rodině od narození dítěte mnohokrát zasahovala hlídka policie. Druhým největším problémem v rodině jsou finanční problémy, nastaly vzhledem k neplnění vyživovací povinnosti otce, matka se tak dostala do stavu hmotné nouze. Sama matka neumí hospodařit s penězi, je proto finančně podporována svou matkou. I tak se dostala matka do platební neschopnosti, dluží hlavně na nájmu a elektrické energii.

Rodiče nevedou společnou domácnost, otec jen dochází příležitostně za svou dcerou. Otec ve větší míře holduje alkoholu. Ve stavu opojení je velmi agresivní, několikrát v tomto stavu napadl matku dítěte, a to již před narozením Sáry. Po roce od narození dítěte napadl matku dokonce na veřejnosti. Matka nejprve nechtěla záležitost řešit přes policii. Další agrese většího rozsahu nastala po dvou letech. Matka byla zbita tak, že musela vyhledat lékařské ošetření. Nepřiměřené chování otce bylo opakovaně řešeno přestupkovým řízením. Téměř při každém kontaktu otce s dcerou agresor napadl matku alespoň slovně. Matka ví, že by neměla otce pouštět domů opilého. Když je střízlivý, dokáže se sám o dceru postarat a zajistit všechny potřeby. Stalo se tak například při hospitalizaci matky v nemocnici kvůli jejím zdravotním problémům. Tehdy se otec nastěhoval do společné domácnosti. Střídavé soužití s otcem je ale vždy zakončeno fyzickým napadením.

Násilí vzrůstá, po čtyřech letech do takových rozměrů, že agresor zdemoloval vybavení bytu. Matka musela bydliště s dcerou opustit, neboť byla v přímém ohrožení života. Nastala jí tak nejen majetková újma, ale i újma psychická, bydlela u své známé, než se byt stal opět obyvatelným. Institut vykázaní nelze na násilníka použít, neboť s matkou nežije ve společné domácnosti. Přesto je matka informována o možnosti řešení a byla v této situaci odkázána na pomoc intervenčního centra. Po dvou měsících opět nastal útok, který si vyžádal několikadenní hospitalizaci.

INTERVENCE ZE STRANY OSPOD:

V rodině dochází k pravidelným kontrolám úřadu, matka byla pod dohledem OSPOD již před těhotenstvím a narozením Sáry. Matka má dlouhodobé problémy s drogami, přesto dokáže dobře fungovat a Sáru zabezpečit. Spolupráce s matkou je velice dobrá, je si vědoma následků nezodpovědného přístupu k výchově dcery. Pravidelně dochází na testy do krizového centra, které s jejím souhlasem poskytuje zprávy OSPODu. Dobrá je rovněž spolupráce s pediatrem dítěte. Sára od narození vykazuje známky opožděného vývoje.

Při kontaktech s OSPOD matka uvedla, že ji často otec Sáry fyzicky napadá, hlavně pokud je pod vlivem alkoholu. Mimo pravidelné konzultace se matka se dostavila přibližně rok po narození Sáry s tím, že jí otec její nezletilé dcery napadl na veřejnosti. Ze strany OSPOD proběhla opakovaná šetření v rodině, byly matce připomenuty povinnosti k dítěti. Během druhého roku obdržel OSPOD od policie vyrozumění o přestupku, kterého se dopustil otec dítěte na matce. Matka má strach z jeho agresivity a domáhá se zákazu styku dcery s otcem. OSPOD navrhl spolupráci i otcí. Po incidentu byl pozván ke konzultaci. Při výpovědi uvedl, že ho matka k násilí provokuje. Ke styku s dítětem bylo nabídnuto setkání na OSPOD za asistence sociálních pracovníků. Rodičům byla doporučena rovněž návštěva Krizového centra, spolupráci s krizovým centrem otec odmítá. Zákaz styku s otcem byl vzat zpět, násilí se prý už nebude opakovat.

U Sáry je patrný syndrom týraného dítěte. Od narození je svědkem násilí mezi rodiči, a třebaže se matka snaží jí věnovat péči, je hlavně emocionálně zanedbávaná.

Aby se neprohluboval syndrom týraného dítěte, bylo potřeba se Sárrou pracovat. Byla navrhována návštěva dětského psychologa. Na základě výsledků posudku psychologka doporučila psychoterapii. Mezitím matka byla zařazena do terénního sociálního programu se zaměřením na řešení její finanční a psychické krize. Dohled nad výchovou je vykonáván OSPOD v rámci preventivní poradenské činnosti. Není tedy důvod pro podání návrhu a výchovné opatření k osudu. Dle plánu OSPOD je důležité dohlížet na spolupráci rodiny s krizovým centrem, spolupracovat s rodinou, získávat informace od ostatních institucí kvůli zpětné vazbě. Matce byla doporučena podpůrná psychoterapie.

Po dalším napadení matky na základě oznámení policie o události s účastí dítěte, je otec pozván ke konzultaci na OSPOD, kde je seznámen s hrozbou podání návrhu na zamezení styku s dcerou. Otci je doporučeno, aby podstoupil dobrovolně protialkoholní léčbu. Ten toto odmítá. Otec oznamuje, že matka jeho dcery ve větší míře požívá návykové látky a nezvládá péči o dceru. Při šetření v rodině matka vykazuje zjevné znaky intoxikace, nařčení ovšem popírá. Matka byla informována o zvažovaném podání návrhu o výchovném opatření.

OSPOD nakonec podal návrh na zahájení řízení o výchovném opatření pro rizikovost matky. Rozsudkem soudu byl stanoven soudní dohled nad výchovou nezletilé. V průběhu řízení matka nastoupila léčbu v psychiatrické léčebně na 3 měsíce. V průběhu hospitalizace se do domácnosti stěhuje otec a o dceru se stará. Na doporučení OSPOD využívá pomoci sociálně aktivizační služby. Sára odmítá komunikovat s otcem i sociálními pracovníky. Ve spolupráci s psychologkou je doporučeno využít péči pedopsychiatra. Z výsledků vyšetření vyplývá nezralost, hypersenzitivita, maladaptabilita.

Na otce je veden enormní nátlak ohledně zajištění podmínek vhodného výchovného prostředí pro dceru a stabilizace vztahů s její matkou, jinak z důvodu zajištění bezpečí dojde k umístění dítěte mimo rodinu. Po léčbě matky dochází mezi rodiči opět k vulgaritám, matka usiluje o vystěhování otce z domácnosti, který na to přistupuje. Dceru připravuje na kontakt s otcem, jen když je střízlivý.

Dcera potřebuje dlouhodobou psychologickou péči, bude potřebovat ve škole asistenta a individuální přístup. Následky prožitého traumatu se pravděpodobně více negativně odrazí v budoucím vývoji. Vše záleží na přístupu a dohodě obou rodičů, nelze zcela předpokládat, že v blízké budoucnosti dojde ke stabilizaci jejich vztahu a rodinného prostředí.

INTERVENCE ZE STRANY IC:

Matka byla kontaktována intervenčním centrem po dohodě OSPOD, který s ní řeší dlouhodobé konflikty s otcem její dcery. Matka jako ohrožená osoba byla již informována o možnosti spolupráce s IC Policií ČR během zásahu v rodině. Matka přistoupila na spolupráci, došlo ke dvěma konzultacím, spolupracuje spíše pasivně. Vyličila své útrapy s otcem dcery, zároveň připouští, že kvůli svému nepříznivému zdravotnímu stavu se bez jeho občasně pomoci neobejde. Při hospitalizacích se o dceru vzorně stará a dokáže abstinovat.

Po dalším útoku matce byl dán ke zvážení podnět na zahájení trestního stíhání. Stíhání bylo zahájeno pro trestný čin ublížení na zdraví, nelze aplikovat skutkovou podstatu dle § 199, neboť otec nežije s matkou ve společné domácnosti. Matce byla po útoku a nutnosti opustit byt poskytnuta přímá pomoc - hygienický a potravinový balíček. Dále byl s matkou vypracován bezpečnostní plán pro případ dalšího napadení.

Při dalších konzultacích získávají pracovníce IC důvěru matky. Svěřuje se, že má strach, že dcera bude z její péče odebrána. Kromě doporučených kroků ohledně útoků je matce proto nabídnuto zprostředkování ústavní léčby. To však odmítá, nechce, aby byla dcera prozatímně umístěna v dětském centru. Po dohodě s otcem a pracovníky OSPOD nabízenou možnost posléze využila.

Po léčbě matka chce s pracovníci IC řešit rekvalifikaci na PC, chtěla by si najít práci na částečný úvazek. Je jí rovněž doporučeno, aby se obrátila na příslušný úřad a vyřešit finanční tíseň mimořádnou okamžitou pomocí a zjistit, zda by měla nárok na příspěvek na péči.

Diskuze

První část kvalitativního výzkumu byla zaměřena na získání údajů z rozhovorů s pracovníky institucí, které se převážně podílejí na intervenci do rodiny v případech výskytu domácího násilí, a následné pomoci ohroženým osobám. Jednalo se o pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí vybraných obecních úřadů s rozšířenou působností a Intervenčního centra České Budějovice. Na základě otázek v rámci polostrukturovaných rozhovorů byl zjištěn pohled na problematiku jednotlivých institucí a průběh spolupráce s klienty. Rozhovory byly nejprve provedeny na pracovištích OSPOD, posléze v intervenčním centru. V rozhovorech lze nalézt odpovědi na hlavní i dílčí výzkumné otázky, které byly položeny v počátku výzkumu.

V odpovědi na otázku, jakým způsobem nejčastěji získávají orgány sociálně-právní ochrany dětí oznámení o nezletilém dítěti, které je ohroženo domácím násilím, se oslovení pracovníci shodli, že nejčastěji se tak děje na základě oznámení Policie České republiky. A to jednak při vykazání násilné osoby ze společné domácnosti, tak při jakémkoliv incidentu v rodině nebo přestupku s prvky domácího násilí, pokud v domácnosti žije nezletilé dítě. Dítě nemusí být přímo incidentu přítomno. Ale v situacích, kdy je dítě účastníkem násilí, je dokonce povinností zasahujících policistů poslat orgánu SPOD vyrozumění o události s účastí dítěte. Takové dítě pak bývá v oznámení označeno jako ohrožená osoba. Pokud jsou děti svědky násilí mezi rodiči nebo ostatními dospělými osobami, se kterými sdílejí společné obydlí, a které jsou k sobě vázány právními a citovými pouty, stávají se rovněž oběťmi.¹⁹¹

Dalšími možnostmi získání oznámení o domácím násilí dostávají pracovníci SPOD od institucí, které mají ohlašovací povinnost, učinit na základě podezření může škola, dětský lékař, rovněž tak obecní úřad. Stává se, ovšem zřídka, že oznámení učiní sama týraná matka. Ženy, pokud se rozhodnou situaci řešit, se většinou obrací na jiné pomáhající organizace. V povědomí občanů je negativní smýšlení o pracovnících OSPOD, matky mají většinou strach, že by rodina mohla být více ohrožena nebo dítě

¹⁹¹ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. 2009. s. 17.

z rodinného prostředí dokonce odebráno. Oznámení se na OSPOD dostávají i anonymně, mohou tak učinit sousedé, známí nebo příbuzní oběti i agresora. Pracovníci se dokonce setkali s případem, kdy oznámení o domácím násilí v rodině učinilo samo nezletilé dítě. Dle mého názoru by měla být instituce zaměřená na ochranu práv a zájmů nezletilých dětí o každém takovém případě informována, povinně reagovat na každé oznámení a jakékoliv oznámení řádně vyšetřit. Jen tak lze podchytit případy negativního působení na vývoj dítěte, který díky včasné pomoci individuálně dle zjištěné situace může být pozitivně ovlivněn.

V případech odpovědi intervenčního centra se na instituci ve větší míře obracejí samy ženy. To na základě informací, které si o dané problematice samy zjistily nebo dostanou jako ohrožené osoby informace od zasahujících policistů. Na základě spolupráce s intervenčním centrem poskytují policisté informační letáčky s podrobnými instrukcemi. Výhodou je, že služby mohou využívat klienti nízkoprahově, tzn. i anonymně. Pokud dojde k vykázaní agresora policií, je ohrožená osoba kontaktována z iniciativy intervenčního centra, a je na jejím zvážení, zda služby využije, či nikoliv. I když je dopadení a potrestání pachatele v kompetenci policejních složek a soudů, je nezbytné, aby se problematikou násilí kvalifikovaně zabývali také sociální pracovníci. Ti totiž nezdůrazňují především o oběti násilí.¹⁹²

Díleč výzkumná otázka „*Jak vnímají zúčastnění aktéři specifika domácího násilí?*“ je vyvozena z následujících odpovědí pracovníků OSPOD i intervenčního centra. Dle pracovníků se domácí násilí specifikuje poměrně těžko. Odpovědi se shodovaly v charakteristice dle metody SARA DN, která monitoruje, zda byly naplněny hlavní znaky domácího násilí. Domnívám se, že je velice důležité určit, zda jde o domácí násilí nebo jen hádku či roztržku mezi rodinnými příslušníky. V každém případě musí být jasné rozlišení rolí na osobu násilnou a osobu ohroženou. Prokázání domácího násilí je jednoznačné u fyzického napadení, dlouhodobé psychické násilí lze vyvodit pouze z rozhovoru s klientem nebo výsledků psychologických posudků. Problematika domácího násilí je nejcitlivějších a nejzávažnějších problémů, se kterými se pracovníci

¹⁹² HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 5.

SPOD mohou setkat. Ve většině případů se jedná o problém velmi složitý, jehož příčiny a důsledky jsou navzájem propojené a mohou být při prvních setkáních s rodinou skryté. Při identifikaci toho, co je domácí násilí a co není, by sociální pracovníci měli vycházet z pohledu oběti, tzn. respektovat vnímání situace obětí. To však do zákonem dané hranice. V praxi to znamená, že jakékoliv jednání, které dosáhlo intenzity trestného činu, vyžaduje profesionální reakci sociálního pracovníka a volbu vhodné strategie řešení.¹⁹³ Zkušený pracovník pozná, zda jde osobu dlouhodobě psychicky týranou z jejího jednání a projevů. Ve sporných případech je možné přistoupit ke znaleckým posudkům.

Odpověď na dílčí otázku „*Jakým způsobem jsou předávány informace o případech, jsou-li v rodině nezletilé děti?*“ podává následující část rozhovoru. Vzájemnou spolupráci OSPOD s intervenčním centrem ohledně předávání informací o nezletilých dětech hodnotí všichni oslovení pracovníci jako velice dobrou. Spolupráce probíhá i v případech, kdy k vykázání agresora nedochází. Intervenční centrum podává informace na OSPOD vždy jen se souhlasem matky. V každém případě je matce pomoc orgánu zabývajícího se právní ochranou dětí doporučena. Důležitá je dokonce, když se žena rozhodne podat návrh k soudu o svěřeni dítěte do péče nebo návrh na rozvod manželství. Rovněž v případech zajištění utajovaného bydlení matce s dítětem je spolupráce OSPOD nezbytná, jde o pomoc při podání návrhu na předběžné opatření o svěřeni dítěte do péče před opuštěním domova.

Orgány sociálně-právní ochrany dětí vedou evidenci ohrožených dětí a rovněž rejstřík domácího násilí, ve kterém zaznamenávají počty rodin s domácím násilím a počty dětí v rodinách. Rovněž intervenční centrum vede statistiku, ve které kromě počtu vykázání eviduje ostatní údaje o domácnosti, včetně počtu nezletilých dětí a věkového rozložení. Nejčastější věk dětí v rodinách, kde se domácí násilí vyskytuje, se dle evidencí zmíněných institucí pohybuje v rozmezí 6-12 let (mladší školní věk), v případech vykázání dle statistiky IC rovněž ve skupině 11-15 let. Dle statistik Asociace intervenčních center ČR žilo v roce 2012 v rodinách, kde došlo k vykázání

¹⁹³ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 172, 167.

násilné osoby, 1 515 dětí, jako ohrožené děti bylo označeno 420 dětí. V roce 2011 to bylo 2 016 dětí, ohrožené 441. V rámci Jihočeského kraje šlo v roce 2012 celkem o 65 dětí, z toho 11 ohrožených.¹⁹⁴

Dle statistik žije v rodinách s domácím násilím velký počet dětí, uvědomíme-li si, že jde jen o podchycené případy, pomyslnou špičku ledovce. Domácí násilí ale probíhá skrytě v dalších rodinách a negativně se podílí na dalším vývoji dětí. Myslím si, že každé dítě v rodině s domácím násilím by mělo být označeno jako ohrožené. O negativním dopadu domácího násilí nejenom na psychiku dítěte není sporu, a proto dítě, které je svědkem domácího násilí, lze právem považovat za dítě týrané.¹⁹⁵

Dílejší otázka „*Jaké jsou cíle pomoci a intervence při řešení problematiky domácího násilí?*“ byla položena v rozhovorech pracovníkům obou oslovených institucí. Hlavním cílem pomoci a intervence v rodině ze strany OSPOD je ochránit dítě a zajistit mu pocit bezpečí. Důležité je proto stabilizovat rodinnou situaci tak, aby bylo co nejméně nezletilé dítě ohroženo. Takovými kroky se rozumí doporučit vhodnou službu nebo následnou pomoc, která by pomohla vyrovnat se dítěti a dalším ohroženým osobám v rodině s utrpenými traumaty a zmírnit dopady a následky domácího násilí. Rozhodnutí, jak zacílit pomoc a jak dalece do rodiny intervenovat, je velice důležité, aby nebylo činěno v konečný neprospěch dítěte. Proto je vhodné provést nejprve šetření v rodině, zmapovat rodinné prostředí, jak jsou naplněny podmínky pro uspokojení základních potřeb dítěte. Dle všech dostupných informací lze posléze vyhodnotit závažnost situace, do jaké míry je dítě ohroženo.

Dle výpovědí oslovených pracovníků, při této příležitosti provádějí rovněž pohovory s nezletilými dětmi. Významné je zakotvení práva dítěte vyjadřovat se ke svým záležitostem při jejich projednávání. Orgány sociálně-právní ochrany mají povinnost s dětmi hovořit a sdělení věnovat náležitou pozornost. Pohovory s nezletilými dětmi vyžadují citlivý a profesionální přístup sociálních pracovníků s využitím znalostí z oblasti psychologie a sociální práce. Ve složitých případech provede pohovor s dětmi

¹⁹⁴ Statistika. Přehled o vykazání v ČR – rok 2012. [online]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>.

¹⁹⁵ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 2003. s. 55.

zkušený dětský psycholog ve spolupráci se sociálním pracovníkem.¹⁹⁶ Cíle pomoci ze strany intervenčního centra jsou prakticky totožné. Jde o úsilí o řešení krizové situace, stabilizace psychického stavu a sociální situace klienta. Obě instituce vyvíjejí značné úsilí, aby se dostalo potřebné pomoci ohroženým osobám.

V dalších odpovědích lze získat informace a zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: **„Jakým způsobem probíhá specifická intervence a odborná péče věnovaná přímým i nepřímým obětem domácího násilí?“** Formy intervence a pomoci ohroženým osobám a celé rodině poskytované orgány sociálně-právní ochrany dětí i intervenčním centrem jsou různorodé, neobejdou se většinou bez spolupráce ostatních odborníků na danou problematiku. V samotných institucích pomoc poskytují nebo zprostředkovávají kvalifikovaní sociální pracovníci. Klientům je v první řadě poskytnuto odborné poradenství a navržen další postup. V rámci krizové intervence v intervenčním centru se spolu s ohroženou osobou sestaví bezpečnostní plán, dále jsou doporučeny kontakty na ostatní poradenská zařízení a krizová centra. Oslovené instituce nejvíce doporučují psychologickou pomoc jako první podpůrnou terapii. Psychologickou pomoc poskytují smluvní psychologové, v intervenčním centru působí odborný psychoterapeut. Individuální či skupinová psychoterapie je poskytována ohrožené osobě, většinou matce. V případě zachování rodiny je též vhodná rodinná terapie. Zároveň s krizovou intervencí je vhodné podnikat i právní kroky vedoucí k pozitivnímu vývoji rodinného systému. Jde o podávání návrhů na předběžné opatření, úpravy poměrů k nezletilým dětem, návrh na rozvod manželství apod. Základní poradenství a pomoc poskytnou pracovníci OSPOD, v případě řešení úkonů přes intervenční centrum je k dispozici právník centra. Pokud je situace pro matku natolik ohrožující, že nemůže dále setrvat v původním prostředí, pomůžou instituce zprostředkovat pobyt v azylovém domě. Na této formě intervence se podílí IC ve spolupráci s OSPOD v případě, jedná-li se o pobyt i s nezletilým dítětem.

Na základě výsledků výzkumu si uvědomují, jak je v systému pomoci obětem domácího násilí potřebná a nezastupitelná role intervenčního centra, oceňují rovněž

¹⁹⁶ Koncepce v oblasti rodinné politiky a sociálně-právní ochrany dětí na území Jihočeského kraje na období 2010 – 2015. [online]. Dostupné z: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1218&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1218&par[lang]=CS).

proto i poskytování terénních služeb osobě pronásledované, které by dle mého názoru měly být nabízeny a využívány v co nejširším rozsahu. Služby jsou uživateli poskytovány na základě uzavřené smlouvy o poskytování služby, kterou se rozumí stanovení cílů a kroků k jejich naplnění, domlouvání podmínek, za nichž bude služba poskytnuta, konkrétní formě, informace o délce konzultace, o možném počtu setkání, o podávání stížností na kvalitu poskytované služby. K ukončení poskytování služby dochází, když dojde k naplnění předem stanoveného cíle, dohodou, vypovězením smlouvy ze strany uživatele nebo vypovězením ze strany IC za určitých podmínek.¹⁹⁷

Rovněž záběr pomoci a intervence poskytovaný rodině s výskytem domácího násilí ze strany OSPOD je široký. Protože není v silách OSPOD toto všechno zvládnout, je důležité jednotlivé kroky dohodnout s ostatními pomáhajícími institucemi a o spolupráci se podělit. Prvotní spolupráce je mezi OSPOD, popř. IC, a Policií ČR. Pracovníci IC hodnotí tuto spolupráci velice kladně. Od policistů vždy obdrží oznámení o vykazání, pokud takto situaci nevyhodnotí, předají ohrožené osobě informace týkající se problematiky domácího násilí a doporučí služby intervenčního centra. Stejně tak spolupráce mezi Policií a OSPOD by měla být založena na výměně informací. Pracovištěm OSPOD jsou sice oznámeny veškeré události v rodině se znaky domácího násilí, u kterých policie zasahovala a v domácnosti žilo nezletilé dítě, mnohdy ale již OSPOD nezíská informace o dalším šetření navazujících případů v dané rodině, které by jistě měly souvislost s problematikou, kvůli které OSPOD v rodině intervenuje. Tento nedostatek spolupráce může být rozdílný v jiném úhlu pohledu na problematiku ze strany OSPOD a na druhé straně PČR. Oceňuji, že pracovníci OSPOD si často z vlastní iniciativy obstarávají informace o průběhu a výsledku šetření ze strany policie.

Kromě vzájemné spolupráce OSPOD a IC dohromady s Policií ČR, soudy a ostatními státními institucemi jsou do systému pomoci zapojeny další organizace, převážně z neziskového sektoru. Oslovení pracovníci v rozhovoru uvedli nejčastěji občanská a rodinná poradenská zařízení, pedagogicko-psychologické poradny, středisko výchovné péče nebo charitní organizace působící v rámci daného regionu. Jako nejlepší spolupracující organizace vyhodnotili pracovníci OSPOD krizová centra, a to Krizové

¹⁹⁷ Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím. [online]. Dostupné z: <http://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervenci-centrum/zakladni-informace/>.

centrum pro rodinu a děti v Jihočeském kraji, v rámci prachatického regionu navíc Centrum pomoci rodině a dětem. Instituce jsou zaměřeny na celý rodinný systém, poskytují komplexní psychosociální péči. Využití pomoci krizového centra doporučuje rodině rovněž intervenční centrum, a to zejména, pokud žije v domácnosti s ohroženou osobou nezletilé dítě.

Míra intervence je široká, od poskytnutí odborného poradenství, doporučení dalších pomáhajících institucí až po návrh na soudní dohled nad rodinou. Odebrání dítěte z rodiny je krajní možností, pokud je již dítě ohroženo na zdraví i životě nebo na něm byl spáchán trestný čin. Násilí v rodině a zejména násilí vůči dítěti, nutí uvažovat o problému způsobem, který neumožňuje jednoduchá modelová řešení. Jde o dialog odlišných odpovědí na otázky ohledně bezpečí dítěte, ohledně jeho dalšího osudu v rodinných vztazích, a to v krátkodobém i dlouhodobém horizontu, a také o osudu dalších členů rodiny. Tento proces hledání může mít různé postupy a různě kombinovat možnosti volby pro rodinu a pro dítě. K uskutečnění takové změny bývá důležitá otevřená spolupráce a jasná komunikace mezi všemi účastníky systému pomoci, kontroly a rodiny samotné.¹⁹⁸ Je nutno podotknout, že je jen na uvážení klienta, jakou cestu si zvolí, není do ničeho nucen, jen klient je zodpovědný za důsledky svého rozhodnutí a přijatých opatření, o nichž je ovšem pracovníky institucí předem informován. Doporučená či přijatá opatření nesmí v žádném případě zhoršit situaci ohrožené osoby nebo jejích dětí, proto je důležité brát v úvahu dopad jednotlivých kroků na všechny zúčastněné osoby.

Práce s rodinou a ohroženým dítětem trvá dle potřeby různě dlouho. Spolupráce je velice individuální. Je na uvážení pracovníků, zda je potřeba do rodiny stále intervenovat nebo zda již je situace natolik stabilizovaná a přijata taková opatření, že další spolupráce není nutná. Vše záleží na vývoji případu, na výsledcích od dalších institucí a doporučených specialistů. V každém případě se spis neuzavře úpravou výchovného prostředí, v evidenci OSPOD zůstává dítě až do své zletilosti. Není ovšem vždy v silách i kompetencích sociálních pracovníků další sledování rodiny. I když jsou všechny zúčastněné osoby náležitě poučeni o využití doporučených služeb v případě

¹⁹⁸ GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 2000. s. 100.

potřeby i v budoucnu, dle mého názoru lehký monitoring rodiny by byl vhodný i po skončení pomoci a intervence ze strany OSPOD. Není možné předvídat následky u dítěte vystavenému domácímu násilí, v takových rodinách se častěji vyskytují výchovné problémy, kriminalita apod. Chápu, že pracovníci v institucích mají spoustu jiných, např. administrativní zátěže, rovněž jsou omezené personální zdroje, legislativními úpravami by bylo ale vhodné posílit a jasně vymežit kompetence pracovníků OSPOD k tomu, aby se dále rodina s nezletilým dítětem, kde se domácí násilí vyskytlo, sledovala, a neustálá podpora by jí byla věnována i po skončení případu. V podstatě všechny systémy SPOD ve světě se potýkají s nedostatkem času a lidských zdrojů pro řešení situace dětí v nouzi. Vzhledem k tomu, že systémy jsou dlouhodobě přetíženy a často nejsou ani finanční ani lidské zdroje k navýšení jejich kapacity, standardizují se postupy při určení míry ohrožení dítěte. Na základě určení rizik jsou pak stanoveny intervenční postupy.¹⁹⁹

Nejen orgány sociálně-právní ochrany dětí se ve své činnosti zaměřují na pomoc dětem a stabilizaci jejich rodinného výchovného prostředí, ale rovněž intervenční centra spolupracují s celým rodinným systémem. Prostřednictvím péče věnované matce se tak dostane příslušné pomoci i dítěti, aby byly co nejvíce redukovány dopady domácího násilí. Souhlasím s tím, jak v odpovědích udala většina pracovníků SPOD i IC, že mezi nejčastější negativní dopady domácího násilí, s kterými se setkávají, patří psychická újma z prožité situace, projevující se psychosomatickými potížemi, problémy v sociálním přizpůsobení, chování a vyjadřování emocí, dále nízké sociální dovednosti, poruchy komunikace. Reakce dětí na prožité trauma mají mnoho podob. V zásadě záleží na charakteru, stupni a intenzitě agrese. Jedná-li se o jednorázovou či opakovanou situaci. Děti, které jsou svědky domácího násilí, zpravidla trpí stejnými problémy a poruchami, jakými trpí sama oběť. Prožívají emocionální traumata, strach a mnohdy mají pocit viny, cítí se být příčinou hádek mezi rodiči.²⁰⁰ Emoční prožitek dítěte je spojen s pocitem bezmoci, ztráty opory a ochrany, s pocitem studu a ponížení, se zoufalstvím a úzkostí. Takové trauma postupem času nemizí a neoslabuje se. Spíše se

¹⁹⁹ PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 38.

²⁰⁰ ŠÍMOVÁ, Alena. Rodina a domácí násilí. In: *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 2011. s. 19.

transformuje do specifické osobnostní struktury lidí, kteří ve svých životech nějakým způsobem opakují tato stará emoční zranění v současných vztazích.²⁰¹

Někteří pracovníci se domnívají, že pro dítě je nejhorším dopadem domácího násilí v rodině její následný rozpad. Takto většinou vnímají situace děti staršího věku, které jsou více fixované na dané prostředí a nechtějí se přizpůsobovat jiným životním podmínkám. V takových případech je nutné zvážit veškeré kroky tak, aby důsledek rozhodnutí nebyl v neprospěch dítěte.

Může být obtížné určit rozsah a závažnost důsledků těchto jevů pro život zasažených dětí nebo dospělých, protože se často jedná o důsledky dlouhodobé, které ne vždy lze predikovat a které se mohou projevit i dlouhé roky od prožitých traumat. Při řešení těchto případů je vždy potřeba postupovat profesionálně, citlivě a s využitím multidisciplinární spolupráce.²⁰² Proto je důležité zapojit do intervence dětské psychology, popř. psychiatrickou pomoc. Jen odborník může zjistit, jak dalece je dítě domácím násilím v rodině ohroženo, v jaké míře došlo k psychické újmě. Pokud se u dítěte objeví výchovné problémy, jsou do případu zapojeni kurátoři pro děti a mládež nebo se využije pomoc střediska výchovné péče. Dle výsledků rozhovorů vyplynulo, že institucí zaměřených na péči o děti jako oběti domácího násilí je, nejen v rámci regionu, nedostatek. Rovněž chybí dětské psychiatrické zařízení. Přitom dle mého názoru pomoc dětem zasaženým domácím násilím v rodině by měla být prvořadá. Dítě je psychicky týráno i tehdy, když agrese není cílena přímo k němu, ale projevuje se mezi rodiči navzájem. Domnívám se, že pomoc odborníků na danou problematiku by měla být poskytnuta v každém případě všem přítomným dětem, a to i pokud nevykazují jakékoliv známky psychických potíží. I když se v posledních letech dostává dětem z rodin s domácím násilím větší péče a intervence, přesto síť pomáhajících institucí se zaměřením na psychicky týrané děti není zcela propracována.

Výrazné nedostatky při spolupráci s ostatními institucemi pracovníci OSPOD ani IC neuvedli. Orgány sociálně-právní ochrany dětí vidí v pomáhajících organizacích velké přispění při poskytování pomoci ohroženým ženám, dětem i celým rodinám. Jediný problém spatřují oslovení pracovníci v nastavení mlčenlivosti, k jejímuž

²⁰¹ GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 2000. s. 22.

²⁰² PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 2012. s. 172.

prolomení je nutné získat vždy souhlas klienta. Tento nedostatek ovšem vyplývá z nedostatečného legislativního uchopení. Tak mezi institucemi na regionální úrovni dochází k výměně potřebných informací pouze na základě uděleného souhlasu, čímž je pak zaručena efektivita celého pomáhajícího procesu.

Hlavní problém je spatřován v přetíženosti klíčových institucích podílejících se na pomoci rodinám s domácím násilím, dlouhé čekací lhůty na psychologickou pomoc a jak již byl zmíněn opravdu nízký počet pedopsychiatrů. Kvalitních služeb zaměřených na práci s celým rodinným systémem je nedostatek, za úvahu by stálo rozšíření služeb Krizového centra pro rodinu o nonstop služby, v kraji chybí i krizová lůžka pro děti. Rovněž by pracovníci uvítali větší pokrytí regionu terénními službami zaměřených na danou cílovou skupinu. Rozhodně musím souhlasit s tím, že výrazným nedostatkem je chybějící pomoc zaměřená na násilnou osobu. Pracovníci Intervenčního centra České Budějovice se dlouhodobě snaží o to, aby se do systému zařadila práce s násilnou osobou v rodině či domácnosti, např. speciální terapeutické kurzy, zatím bezvýsledně. Dle mého názoru by taková služba a forma pomoci měla být zakotvena v národní legislativě.

Každá složka pomoci pracuje na základě postupů danými příslušnými zákony, ale i ze svého přesvědčení. I když by se zdálo, že intervence a pomoc ohroženým dětem ze strany OSPOD je klíčová, spolupráce všech zapojených subjektů ve velice důležitá. Jednou ze základních zásad, z nichž zákon o ochraně před domácím násilím vychází a bez nichž by poskytované pomoc obětem nebyla funkční, je nezbytnost výměny informací mezi subjekty zúčastněných na pomoci osobám ohroženým domácím násilím.²⁰³ Oslovení pracovníci oceňují pravidelná každoroční setkání aktérů podílejících se na problematice domácího násilí, při kterých si vyměňují vzájemně informace, zkušenosti a předkládají návrhy a možnosti zlepšení spolupráce. Tzv. Interdisciplinární tým tvoří zástupci Policie ČR, OSPOD, IC, soudu, státní zástupci, pracovníci PMS a poskytovatelé sociálních služeb, např. azylové domy. Intervenční centra plní koordinační úlohu mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám

²⁰³ ŠEDIVÁ, Marie a kol. *Metodický rámeček interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 2007. s. 7.

ohroženým násilným chováním a vyhodnocují vzájemnou spolupráci.²⁰⁴ Mezi místními spolupracujícími organizacemi je dlouhodobá součinnost a dobrá informovanost, mají zavedený průběžně koordinovaný postup činností a integrovaný systém pomoci ohroženým osobám. Dílčí otázka: „*Jsou naplněny předpoklady k fungování interdisciplinárního týmu?*“ je zodpovězena kladně.

Hlavní výzkumnou otázku „**Jak funguje spolupráce mezi Intervenčním centrem České Budějovice a orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje?**“ lze zodpovědět v rámci analýzy vybraných kazuistik, které byly jako případy domácího násilí řešeny v intervenčním centru, tak na orgánech sociálně-právní ochrany dětí. Z případových studií lze porovnat možnosti a míry pomoci a intervence zúčastněných institucí. Ve většině případů šlo o domácnosti s vykááním agresora nebo v rodině docházelo již delší dobu k domácímu násilí a žena jako ohrožená osoba se obrátila sama na intervenční centrum s žádostí o pomoc. V takovém případě je jako hlavní krok krizové intervence v rámci spolupráce s intervenčním centrem, kromě odborného poradenství, vypracování bezpečnostního plánu pro případ dalšího útoku, pokud ohrožená osoba zůstává nadále v násilném vztahu.

Na impuls policie navazuje aktivita intervenčního centra, což vyplývá ze samotného zákona o sociálních službách – pomoc je nabídnuta nejpozději do 48 hodin od doručení opisu rozhodnutí o vykáání. Již při zásahu v rodině policista poučí ohroženou osobu o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření. Při sepsání návrhu je ohrožené osobě nabídnuta pomoc pracovníky IC. Na základě zjištěných informací během poskytování služeb ohrožené osobě může být skutek agresora vyhodnocen jako trestní čin, intervenční centrum nabídne nebo doporučí podat trestní oznámení. Jeho sepsání je též ve spolupráci s právníkem IC. Ve fázi ohrožení života matky a jejích dětí je nejdůležitějším krokem zajištění bezpečí. Intervenční centrum nabídne matce využít služeb azylového zařízení, pokud nemá jinou možnost, kam by se mohla před násilníkem ukrýt. V každém případě je kontaktováno pracoviště

²⁰⁴ Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. § 74a, odst. 2.

OSPOD, jde-li o matku s nezletilým(i) dítětem (dětmi). V kompetenci OSPOD je pak ve spolupráci s matkou sepsání návrhu na svěřeni dítěte do péče.

Intervenční centrum je klíčová instituce v problematice násilí v rodinách, ohrožené osoby dostanou veškeré informace, sociálně-právní poradnu ohledně ekonomické situace, dluhové problematiky apod. IC nabídlo ohroženým osobám kromě poradenství i psychologickou podporu. Od prvního kontaktu je důležitá intervence s cílem urovnat psychické rozpoložení matky a jejím prostřednictvím stabilizovat situaci v rodině v zájmu nezletilých dětí. Ženy využívají psychoterapeutické skupiny nebo individuální terapie s cílem odstranění negativních dopadů domácího násilí. Dle mého názoru je díky specializovaným pracovníkům v týmu velice přínosné poskytovat v rámci služeb kromě prvotní intervence i psychoterapii. Služba je tedy přístupná veškeré klientele spíše než návštěva klinického psychologa. Terapie podpoří schopnost ženy odpoutat se od agresora a vést samostatný život. Ohrožené osobě i dětem je většinou nabídnuta návštěva krizového centra, kde mohou být poskytnuty další odborné služby.

Pokud v rodině žijí nezletilé děti, stejné oznámení od policie získá OSPOD. Pracovníci OSPOD poté matku osloví, nabídnou jí pomoc při řešení krizové situace v rodině v zájmu jejích dětí. Orgán SPOD je povinen poskytnout poradenství a na základě vlastního šetření v závislosti na závažnosti situace v rodině přijmout další opatření. Ohrožená osoba většinou dojde k rozhodnutí, že vztah s násilnou osobou již není možné udržet funkční, proto obvykle navazuje podání návrhu na rozvod. Jelikož v rodině žijí nezletilé děti, sepsání návrhu a jeho doručení soudu probíhá prostřednictvím pracovišť OSPOD. Zkušené sociální pracovníci dokážou poradit, jak popsat veškeré důvody, které vedly k trvalému a hlubokému rozvratu manželství. Není dobré týranou ženu k rozvodu nutit, je vhodné dát jí možnost, aby svoje chování k muži viděla v širší perspektivě a nechat jí svobodu rozhodování.²⁰⁵ Před podáním návrhu je nezbytné upravit vztahy k dětem, svěřeni dítěte do péče, vyživovací povinnosti. Pracovníci OSPOD většinou konzultují situaci i s osobou násilnou, zvláště v případě, pokud jde o otce nezletilých dětí. Intervenci směřují k nápravě chování, když k násilnému chování dochází pod vlivem alkoholu, doporučí protialkoholní léčení.

²⁰⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2003. s. 115.

Velkou roli ovšem hraje ochota agresora násilí podrobit se navrhovanému opatření. Jednou z nabízených možností je návštěva manželské poradny, párová terapie, vše závisí na ochotě osobu stran, pokud mají zájem svůj vztah udržet.

Prioritou orgánů sociálně-právní ochrany dětí je zabezpečit vše pro blaho dítěte. Pojem je velice diskutovaný, lze si pod ním představit jiné priority z pohledu pracovníků OSPOD, jiné z pohledu dítěte. Cílem je udělat všechny dostupné kroky proto, aby byly vytvořeny vhodné a bezpečné podmínky pro zdravý vývoj a výchovu dítěte. Nejen při zjištění špatného psychického stavu je doporučena návštěva krizového centra nebo dětského psychologa k zajištění diagnostiky a zprostředkování odborné terapeutické pomoci. Úprava rodinného prostředí vychází ze samotné spolupráce rodičů, jen oni by měli udělat vše pro to, aby jejich děti byly zasaženy co nejméně konflikty a násilím mezi dospělými. Je prokázáno, že důsledky přítomnosti dítěte při násilném chování rodičů mohou být pro psychiku dítěte stejně závažné, jako kdyby bylo samo vystaveno násilí.²⁰⁶ OSPOD navrhne a doporučí řešení, nebere ale zcela na sebe odpovědnost, ta by měla vždy stát na rodičích. Tento přístup je dle mého mínění do jisté míry správný, s ohledem na individuální případy. Je zřejmé, že jde o citlivé záležitosti, v určitých případech bych viděla spíše striktní doporučení až nařízení daného postupu, který byl měl odpovědný pracovník dokázat obhájit. Pokud rizika v rodině jsou závažná, soudním nařízením musí být vykonáván nad rodinou dohled. Krajním opatřením, ke kterému se pracovníci OSPOD neradi uchylují, ale v některých případech je nezbytné, je nařízení ústavní výchovy.

Sebedokonalejší právní rámec a sebelepší následná pomoc nesníží počet žen, dětí a mužů poškozovaných domácím násilím, pokud nepřikročíme k cílené kultivaci společenských vztahů, počínaje dětmi a mládeží a politickou reprezentací konče. Téma domácího násilí je téma celospolečenské, interdisciplinární – a ať chceme či nechceme, genderové. Nabízí ženám i mužům dialog, jak spolu v budoucnu lépe vycházet.²⁰⁷

²⁰⁶ ŠEDIVÁ, Marie a kol. *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. 2007. s. 40.

²⁰⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2008. s. 188.

Cílem práce bylo zjistit, jak funguje spolupráce mezi aktéry vstupujícími do procesu řešení problematiky domácího násilí, konkrétně mezi orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje a Intervenčního centra České Budějovice. Byly zmapovány odlišnosti specifické intervence a odborné péče věnované obětem domácího násilí. Dle výsledků výzkumu vyplývá, že spolupráce intervenčního centra a orgánů sociálně-právní ochrany dětí, jakož i dalších institucí, funguje velice dobře, bez vzájemné informovanosti se ovšem instituce neobejdou, je potřeba zejména k tomu, aby nedošlo k duplicitní intervenci a poskytnuté péči.

Přestože OSPOD se ve své činnosti zaměřuje na ohrožené děti, a to nejen domácím násilím, intervenci zaměřuje rovněž na jejich matky, resp. rodiče. Prostřednictvím jich může tak dojít k nápravě prostředí i vztahů v něm. Dětem je věnována odborná péče v oblasti pozitivního vývoje jejich psychiky, jsou řešeny výchovné problémy. OSPOD v tomto směru koordinuje činnost s dalšími odborníky na danou oblast, dle výsledků a zpráv situaci vyhodnotí a následně přijme taková opatření, která budou ve prospěch dětí i celé rodiny. Ze strany intervenčního centra je pomoc zaměřena hlavně na přímou oběť domácího násilí. Pomoc obsahuje více prvků krizové intervence vedoucí k stabilizaci psychického vztahu oběti. Pracovníkům ovšem není lhostejný ani další vývoj nezletilých dětí, které v rodině zasažené domácí násilím žijí. Jednotlivé kroky jsou proto cíleny s ohledem právě na ně.

„Jisté je, že násilí je sociálním jevem. Je všude kolem nás a dokonce i v nás. Násilí nezmizí samo sebou, a proto se o redukci násilí musí pokusit doslova a do písmene každý z nás.“²⁰⁸

²⁰⁸ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 2004. s. 78.

Závěr

Diplomová práce se zabývá problematikou domácího násilí, která se stává v posledních letech cílem mnoha výzkumů. Dle statistik vyplývá, že velké množství žen se stává obětí domácího násilí. V České republice je to až 35 %. Alarmující je ovšem zjištění, že v rodinách s domácím násilím žijí nezletilé děti, za jejichž přítomnosti se domácí násilí odehrává až v 90 %. Domácí násilí způsobuje, že se oběť přestane cítit bezpečně v domácím prostředí, tím jej činí velice nebezpečným a stresujícím. Domácí násilí nezasahuje pouze samotnou oběť, negativní dopady má na všechny členy rodiny a zvláště pro nezletilé děti je násilí mezi rodiči nesmírnou zátěží, v rodině se cítí bezmocné a nejisté. Je zřejmé, že vyrůstání dítěte v rodině zasažené domácím násilím poškozuje jeho vývoj. Přířímým i nepřímým obětím domácího násilí by měla být proto poskytnuta náležitá podpora a pomoc, která by zvrátila nebo alespoň zmírnila traumatizaci z prožité situace.

Práce byla rozdělena na teoretickou část a část praktickou. V teoretické části práce byly vysvětleny základní pojmy z oblasti problematiky domácího násilí, jeho klíčové znaky, druhy i formy násilí. Byly charakterizovány hlavní instituce podílející se na řešení případů domácího násilí, včetně intervence a pomoci obětem. Cílem praktické části práce bylo zjistit, jak funguje spolupráce mezi Intervenčním centrem České Budějovice a orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje při řešení případů domácího násilí v rodinách s nezletilými dětmi. Dalším cílem bylo zmapovat odlišnosti specifické intervence a odborné péče věnované obětem domácího násilí ze strany zúčastněných subjektů. Ze stanovených cílů vycházely hlavní výzkumné otázky položené v úvodu výzkumu:

„Jak funguje spolupráce mezi Intervenčním centrem České Budějovice a orgány sociálně-právní ochrany dětí Jihočeského kraje?“

„Jakým způsobem probíhá specifická intervence a odborná péče věnovaná přímým i nepřímým obětem domácího násilí?“

V práci byla popsána probíhající spolupráce mezi intervenčním centrem a orgány sociálně-právní ochrany dětí. Rovněž byly zdůrazněny problémy spolupráce s návrhy možných řešení. I když se tyto instituce nejvýznamněji podílí na pomoci ohroženým osobám včasnou krizovou intervencí, je nezbytné do úzké spolupráce zapojit další odborníky, především psychology a psychoterapeuty. Služby nabízené přímo cílové skupině zahrnující oběti domácího násilí jsou ale velmi omezené. I když zřízení intervenčních center byl velice přínosný krok, stejně tak by měla být v zákoně vymezena služba zaměřena na pomoc dětem z rodin zasažených domácím násilím. Nově vzniklé subjekty by tak zaplnily chybějící mezeru na poli sociálních služeb. Mezi možnost řešení bych dále navrhovala rozšířit služby stávajících subjektů, většinou neziskových organizací, spíše, než registraci duplicitních služeb s širokým záběrem cílových skupin.

Intervenční centra i orgány sociálně-právní ochrany dětí se zaměřují na celý rodinný systém, ten by měl ale zahrnovat i práci s násilnou osobou. Včasná pomoc a intervence směrem k agresorovi by mohla zmírnit jeho budoucí chování a tím i následné negativní dopady na ostatní osoby (nejen) z rodinného prostředí. Vzhledem k vymezeným povinnostem, vyplývajících z příslušných zákonů, na službu by se měla zaměřit a poskytovat ji intervenční centra. Co se týče pomoci ze strany OSPOD, dle mého názoru, by měly být posíleny kompetence sociálních pracovníků vzhledem k dalšímu sledování rodiny i po ukončení spolupráce. Tato aktivita by měla být rovněž legislativně upravena, zatím je jen v zájmu samotných sociálních pracovníků, a dle praxe jednotlivých OSPOD obecních úřadů s rozšířenou působností, zda budou v rodině nadále intervenovat nebo s ní v kontaktu či nikoliv. Domácí násilí je proces narušující vývoj dítěte z dlouhodobého hlediska, několik málo konzultací poradenských nebo psychoterapeutických nemohou zaručit příznivé výsledky, ty se dají jen předpokládat. Je zřejmé, že pracovníci OSPOD jsou velice vytíženi po administrativní stránce, zejména po zavedení individuálních plánů ochrany dítěte. Mnohdy to bývá na úkor přímé práce s klienty. Bohužel omezené finanční i personální zdroje situaci v nejbližší budoucnosti výrazně nezmění, rozhodně ale stojí za zamyšlení.

Na základě zjištěných údajů byly hlavní i dílčí otázky zodpovězeny a lze z nich vyvodit následující hypotézy:

H1: „Spolupráce mezi intervenčním centrem a OSPOD funguje na základě výměny informací.“

H2: „Intervenční centrum zaměřuje pomoc na osoby přímo i nepřímo ohrožené domácím násilím“

H3: „Dětem - obětem domácího násilí je věnována odborná péče“

Domácí násilí je komplexní společenský problém, má mnohá specifika, která by měl brát v úvahu i systém pomoci ohroženým osobám i nepřímým obětem. Třebaže intervence a pomoc ze strany OSPOD se zaměřuje na nezletilé děti v rodinách s domácím násilím a ze strany intervenčního centra na ženy – přímé oběti domácího násilí, jejich vzájemná propojenost je patrná a samozřejmě velice potřebná. Rovněž spolupráce dalších subjektů, které do průběhu intervence a pomoci obětem domácího násilí vstupují, je velmi důležitá, zvyšuje se tak efektivita celého procesu, který má za cíl působit na celý rodinný systém, zlepšit vztahy mezi jeho členy a snažit se budovat společnost bez domácího násilí.

Seznam informačních zdrojů

1. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Domácí násilí. In: *Sborník studijních textů pro sociální kurátory*. Ed. Alice Gojová. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 510 - 533. ISBN 978-80-7368-627-7.
2. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka. Problematika domácího násilí. *Prevence*. 2005, roč. 2, č. 9, s. 12-13. ISSN 1214-8717.
3. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ a Hana PROKEŠOVÁ. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: MPSV, 2006. 139 s. ISBN 80-86878-50-3.
4. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. 1. vyd. Praha: Acorus, 2009. 91 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
5. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
6. BURIÁNEK, Jiří, Jiří KOVÁŘÍK a kol. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha. Triton, 2006. 108 s. ISBN 80-7254-914-6.
7. BUSCOTE, Andrea. *Z pekla ven. Žena v domácím násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008. 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6.
8. CONWAYOVÁ, Helen L. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. 159 s. ISBN 978-80-00-01550-7.

9. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.
10. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-475-3.
11. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Muži jako oběti domácího násilí. *Právo a rodina*. 2010, roč. 12, č. 7. ISSN 1212-866X.
12. ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
13. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.
14. Domestic Violence. In: *The Advocates for human right* [online]. © 2010 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: http://stopvaw.org/Domestic_Violence2.html.
15. Domestic Violence and the Child Welfare System. Impact of Domestic Violence on Children. In: *Child Welfare Informations Gateway* [online]. 2009 [cit. 2012-11-29]. Dostupné z: <http://www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/domesticviolence.cfm>.
16. Domáci násilí. In: *Acorus* [online]. 2011 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>.
17. Domáci násilí. Základní informace. In: *Domáci násilí* [online]. Bílý kruh bezpečí, 2007 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/domaci-nasili/r69>.

18. *Domáci násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 1. vyd. České Budějovice: THEIA, 2011. 140 s. ISBN 978-80-904854-0-2.
19. Dona linka. Pomoc obětem domácího násilí. In: *Dona linka* [online]. Bílý kruh bezpečí o. s., © 2007 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace/>.
20. DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě*. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 251 s. ISBN 80-247-1201-6.
21. DUNOVSKÝ, Jiří, Zdeněk DYTRYCH, Zdeněk MATĚJČEK a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.
22. ELLIOTT, Julian a Maurice PLACE. *Dítě v nesnázích. Prevence, příčiny, terapie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 208 s. ISBN 80-247-0182-0.
23. ELLIOTTOVÁ, Michele. *Jak ochránit své dítě*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 160 s. ISBN 80-7178-419-2.
24. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.
25. GJURIČOVÁ, Šárka, Jana KOCOURKOVÁ a Jiří KOUTEK. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000. 104 s. ISBN 80-7021-416-3.
26. GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie. Systemické a narativní přístupy*. 2. vyd. Praha: Grada, 2009. 288 s. ISBN 978-80-247-2390-7.

27. HANUŠOVÁ, Jaroslava a Kateřina HELLEBRANDOVÁ. *Interdisciplinární spolupráce*. Praha: Vzdělávací Institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-79-2.
28. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. 1. vyd. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2004. 83 s. ISBN 80-7013-397-X.
29. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
30. HRONOVÁ, Martina a Marie VAVROŇOVÁ. Vliv domácího násilí na zdraví žen – obětí násilí a jejich dětí, které jsou svědky násilí v rodině. Sociologická sonda klientek o. s. ROSA a jejich dětí za rok 2010. In: *Rosa* [online]. Rosa o. s., 2011. 31. 1. 2011 [cit. 2012-12-29]. Dostupné z: http://www.rosa-os.cz/fileadmin/rosa/Statistika_za_2010_Studie_Zdravotni_dopady_nasili__ROSA_.pdf.
31. CHODĚRA, Oldřich. *Partnerství, manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 108 s. ISBN 80-247-0217-7.
32. Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím. In: *Diecézní charita České Budějovice* [online]. Charita Česká republika, © 2012 [cit. 2012-11-26]. Dostupné z: <http://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum/zakladni-informace/>.
33. KAHOUN, Vilém a kol. *Vybrané kapitoly k sociální práci. Sociální práce II*. 1. vyd. Praha: Triton, 2007. 281 s. ISBN 978-80-7387-064-5.
34. KENNEY, Karen Latchana. *Domestic violence*. 1 title. USA, Minnesota, North Mankato: ABDO Publishing Company, 2012. ISBN 978-1-61783-133-1.

35. Koncepce v oblasti rodinné politiky a sociálně-právní ochrany dětí na území Jihočeského kraje na období 2010 – 2015. In: *Jihočeský kraj* [online]. Jihočeský kraj, 2011 [cit. 2012-11-26]. Dostupné z: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=1218&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=1218&par[lang]=CS).
36. LANGMEIER, Jiří a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
37. LEVOVÁ, Jana. Intervenční centra - o službě určené osobám ohroženým domácím násilím. *Sociální služby*. 2012, roč. 14, č. 11, s. 28 - 29. ISSN 1803-7348.
38. MALÁ, Eva a kol. *Dítě a stres*. 1. vyd. Praha: TIGIS, 2007. 143 s. ISBN 978-80-903750-1-7.
39. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.
40. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 384 s. ISBN 978-80-7367-502-8.
41. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: Slon, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
42. Metodické doporučení č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9466/metodika_3.pdf.
43. Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2010-2014. In: *Koordona* [online]. 2007 [cit. 2012-12-15]. Dostupné z: <http://www.koordona.cz/domaci->

nasili/legislativa/60-narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2010
2014.html.

44. Ohrožené osoby - Děti. In *Domáci násilí* [online]. Bílý kruh bezpečí, 2007 [cit. 2012-12-01]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/cz/redakce/ohrozene-osoby/deti/r87>.
45. PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2.
46. Pomoc obětem trestných činů. In: *Bílý kruh bezpečí* [online]. Bílý kruh bezpečí, 2009 [cit. 2012-12-05]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/poradenska-cinnost/>.
47. PRAŠKO, Ján a kol. *Stop traumatickým vzpomínkám. Jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 184 s. ISBN 80-7178-811-2.
48. ŘÍČAN, Pavel, Dana KREJČÍŘOVÁ a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. vyd. Praha. Grada, 2006. 603 s. ISBN 80-247-1049-8.
49. SCHMIDOVÁ, Kateřina. Týrané a zneužívané děti a dospívající. In: *Děti a jejich problémy III: Sborník studií*. Praha: Linka bezpečí, 2010. 142 s. ISBN 978-80-254-6840-1.
50. Služby pro rodiny s dětmi. In: *Služby pro rodinu a děti. Sborník příspěvků ze semináře konaného dne 16. srpna 2011*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. s. 43 - 47. ISBN 978-80-7421-041-9.

51. SPURNÝ, Joža. *Psychologie násilí*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4.
52. Statistika. Přehled o vykazání v ČR – rok 2012. In: *Domácí násilí* [online]. Bílý kruh bezpečí, 2007 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/statistiky/>.
53. STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykazání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2009. 91 s. ISBN 978-80-7418-020-0.
54. ŠEDIVÁ, Marie a kol. *Metodický rámec: interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. 54 s. ISBN 978-80-239-9449-0.
55. ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol. *Krizová intervence pro praxi*. 2. vyd. Praha: Grada, 2011. 200 s. ISBN 978-80-247-2624-3.
56. ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0.
57. TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 198 s. ISBN 80-7178-503-2.
58. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
59. VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády ČR – vládní kampaň Stop násilí na dětech, 2009. 37 s. ISBN 978-80-7440-001-8.

60. VOŇKOVÁ, Jiřina. *Vaše právo - První právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 7. aktualizované a doplněné vyd. Praha: proFem, 2012. ISBN 978-80-904564-0-2.
61. VOŇKOVÁ, Jiřina a kol. *Metodický rámec: práce intervenčních center a podpora jejich vzniku*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. 87 s. ISBN 978-80-239-9448-3.
62. VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přepracované vyd. Praha: proFem, 2008. 198 s. ISBN 978-80-903626-7-3.
63. VYMĚTAL, Jan. *Úzkost a strach u dětí: jak jim předcházet a jak je překonávat*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 184 s. ISBN 80-7178-830-9.
64. Zákon na ochranu před domácím násilím. In: *Dona linka* [online]. Bílý kruh bezpečí, 2007 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://www.donalinka.cz/nova-legislativa/zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>.
65. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
66. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.
67. Zákon č. 325/2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Přílohy

Příloha č. 1 – Otázky k rozhovorům

Příloha č. 2 – Evidence dětí v rodinách s domácím násilím (evidence OSPOD)

Příloha č. 3 – Rejstřík domácího násilí - vzor

Příloha č. 4 – Statistiky domácího násilí a vykazání (evidence IC)

Příloha č. 5 – Bezpečnostní plán pro osoby ohrožené domácím násilím

Příloha č. 6 – Kde najít pomoc

OTÁZKY K ROZHOVORŮM - OSPOD:

- 1) Jakým způsobem nejčastěji získáváte oznámení o nezletilém dítěti ohroženém domácím násilím v rodině?
- 2) Jak hodnotíte spolupráci s Intervenčním centrem ohledně předávání informací o nezletilých dětech v rodině s domácím násilím?
- 3) Jak lze podle Vás nejvýznamněji specifikovat domácího násilí?
- 4) Jaké jsou cíle pomoci a intervence dítěti ohroženému domácím násilím ze strany OSPOD?
- 5) Provádíte sociální šetření v rodině s domácím násilím?
- 6) Co se sleduje takovým šetřením v rodině?
- 7) Jaký je nejčastější věk dítěte v rodinách s výskytem domácího násilí (dle vaší evidence)?
- 8) Jak dlouho trvá práce ze strany OSPOD s dítětem ohroženým domácím násilím?
- 9) Jaké formy intervence a pomoci jsou poskytovány z vaší strany ohroženým dětem?
- 10) S kterými institucemi a odborníky v případech ohroženého dítěte domácím násilím spolupracujete nejvíce?
- 11) S jakými dopady domácího násilí na dítě se setkáváte nejčastěji?
- 12) Je vám známo, jaký je další vývoj u dětí z rodiny s domácím násilím?
- 13) V čem spatřujete nedostatky spolupráce s ostatními institucemi? (Vaše návrhy spolupráce.)

OTÁZKY K ROZHOVORŮM – INTERVENČNÍ CENTRUM:

- 1) Jakým způsobem k vám nejčastěji přicházejí klienti?
- 2) Jak lze podle Vás nejvýznamněji specifikovat domácí násilí?
- 3) Z jakých odborných pracovníků se skládá Váš tým?
- 4) Jaké služby poskytujete klientům?
- 5) Jaké jsou cíle pomoci a intervence ohrožené osobě ze strany IC?
- 6) S jakými institucemi a odborníky spolupracujete při pomoci ohroženým osobám?
- 7) Jak postupujete v případě, že v rodině s domácím násilím žijí nezletilé děti?
- 8) Jak hodnotíte spolupráci s OSPOD týkající se domácího násilí (bez vykazání i s vykazáním násilné osoby)?
- 9) Jaký je nejčastější věk dítěte v rodinách s výskytem domácího násilí (dle vaší evidence)?
- 10) S jakými dopady domácího násilí na dítě se setkáváte nejčastěji?
- 11) V čem spatřujete nedostatky spolupráce s ostatními institucemi? (Vaše návrhy spolupráce.)

EVIDENCE DĚTÍ V RODINÁCH S DOMÁCÍM NÁSILÍM (OSPOD)**Tabulka č. 1 – Počet nezletilých dětí přítomných domácímu násilí, které jsou řešeny OSPOD**

rok	počet dětí v celé ČR	počet dětí Jihočeský kraj
2008	1 566	67
2009	1 721	88
2010	1 976	87
2011	2 505	122
2012	*	96

* údaje nejsou dostupné

Zdroj: Statistika MPSV a evidence OSPOD Jč kraje

**STATISTIKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ A VYKÁZÁNÍ
(EVIDENCE INTERVENČNÍHO CENTRA ČESKÉ BUDĚJOVICE)**

Tabulka č. 2 – Počet uživatelů služby

rok	celkem	z toho			
		po vykázání	nízko-prahově	telefonické intervence	emailové intervence
2010	266	85	157	15	9
2011	290	72	193	18	7
2012	313	64	224	19	6

Zdroj: Intervenční centrum České Budějovice

Tabulka č. 3 – Počet kontaktů

rok	počet kontaktů celkem	z toho	
		kontakty (10 - 30 min)	intervence (nad 30 min)
2010	1 101	672	429
2011	1 389	700	689
2012	1 700	879	821

Zdroj: Intervenční centrum České Budějovice

**Tabulka č. 4 – Vykázání v domácnostech s dětmi a děti jako ohrožené osoby
v Jihočeském kraji**

rok	počet vykázání	počet domácností s dětmi (s vykázáním)	počet dětí v domácnostech	děti jako ohrožené osoby
2010	85	49	97	*
2011	72	44	84	15
2012	64	42	65	11

Zdroj: Intervenční centrum České Budějovice

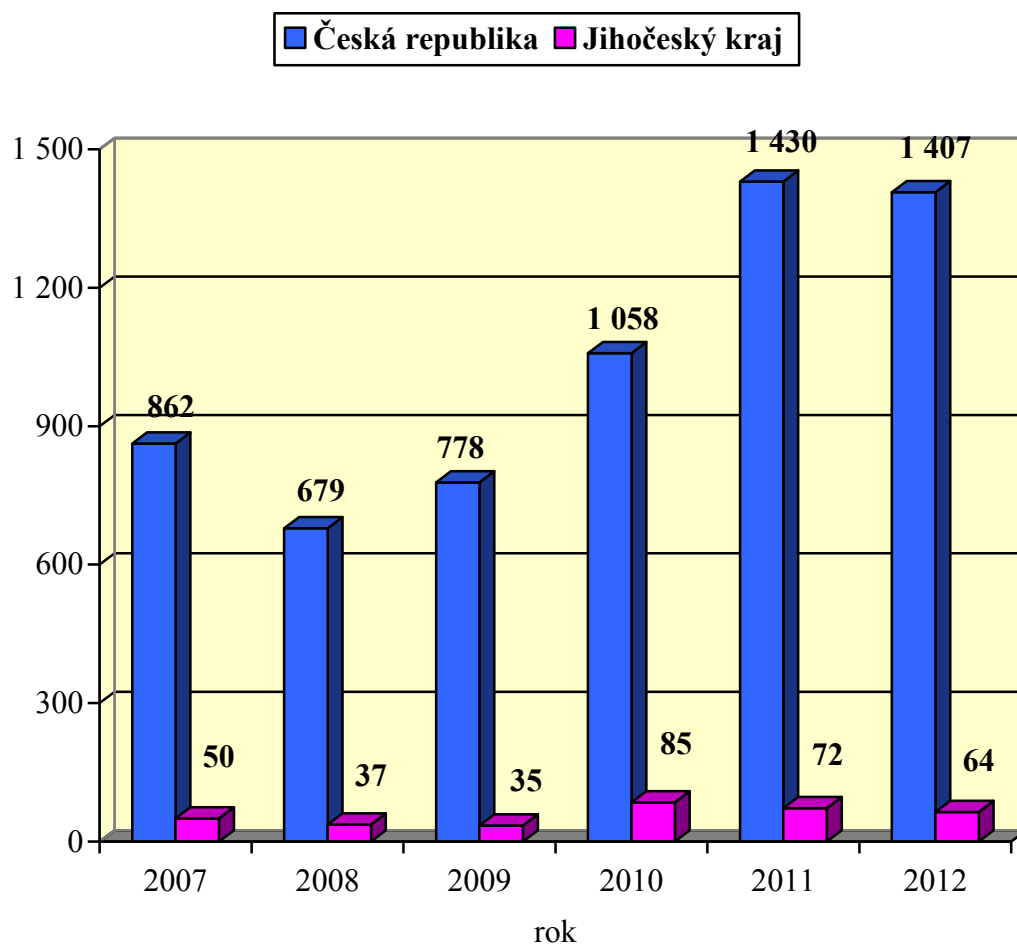
**Tabulka č. 5 - Vykázání v domácnostech s dětmi a děti jako ohrožené osoby
celá ČR**

rok	počet vykázání	počet domácností s dětmi (s vykázáním)	počet dětí v domácnostech	děti jako ohrožené osoby
2010	1 058	631	1 198	*
2011	1 430	836	2 016	441
2012	1 407	816	1 515	420

Zdroj: Asociace intervenčních center ČR

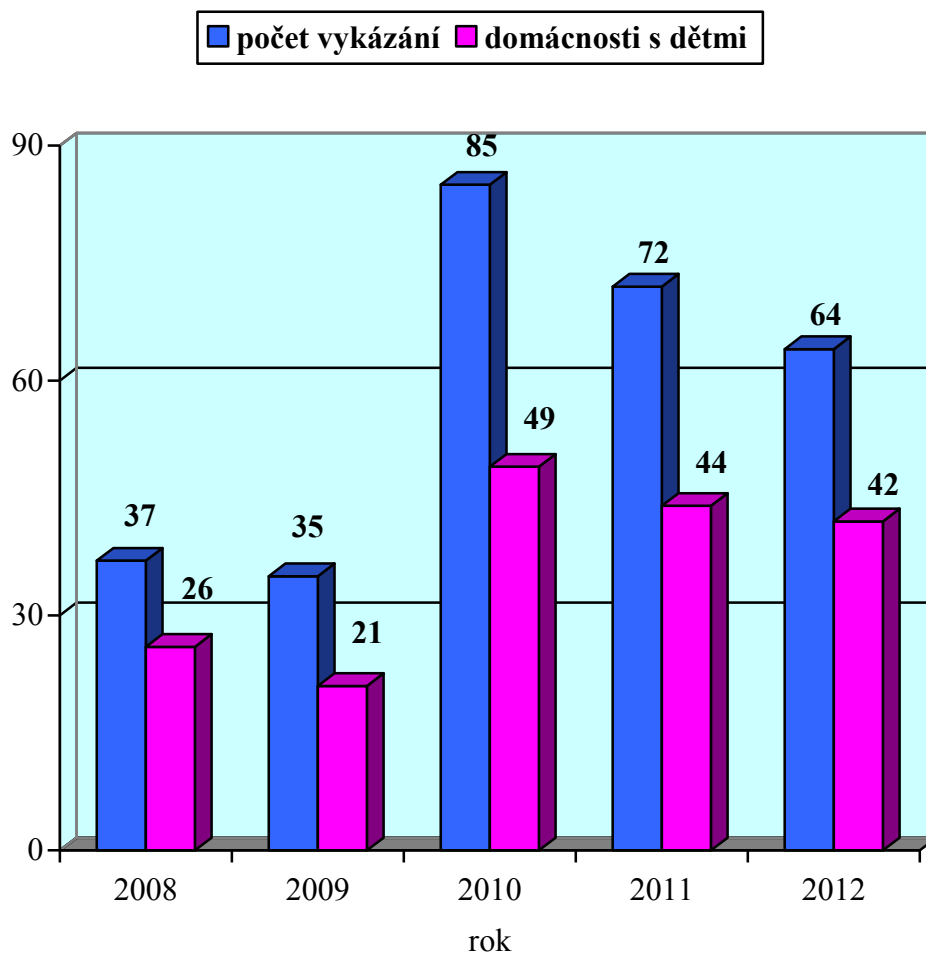
* dítě, svědka domácího násilí, je možno označovat jako ohroženou osobu od ledna roku 2011

Graf č. 1 – Počet vykázání od 1. 1. 2007 do 31. 12. 2012

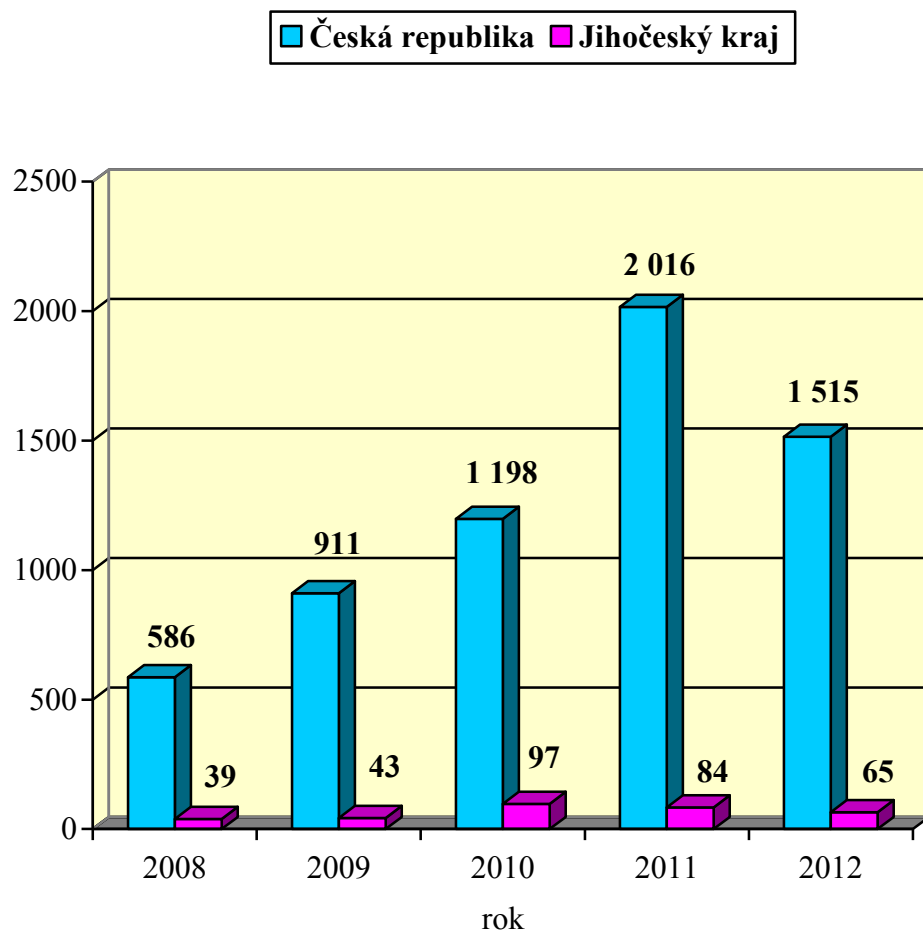
Zdroj: Bílý kruh bezpečí

Graf č. 2 – Počet vykázání celkem a z toho vykázání v domácnostech s dětmi v Jihočeském kraji za posledních 5 let (2008-2012)

Zdroj: Intervenční centrum České Budějovice

**Graf č. 3 – Počet nezletilých dětí v domácnostech s vykázáním za posledních 5 let
(2008-2012)**

Zdroj: Asociace intervenčních center a Intervenční centrum České Budějovice

BEZPEČNOSTNÍ PLÁN

Pokud jste se rozhodla setrvat v domácnosti s násilným partnerem, ujasněte si sama pro sebe:

1. Co vám nejvíce pomáhá v krizové situaci nebo jak je možno uklidnit agresora?
2. Komu budete volat v době krize?
3. Máte vůbec přístup k telefonu?
4. Máte sousedy, kteří jsou ochotni vám pomoci?
5. Znáte adresy a telefony příbuzných, přátel, azylových domů?
6. Poučila jste děti, jak se chovat v době krize?
7. Víte o tom, zda jsou doma zbraně? Pokud ano, kde?
8. Víte, co musíte mít po ruce v případě, že budete utíkat nebo odcházet? Občanský průkaz, řidičský průkaz, rodné listy vlastní i dětí, oddací list, nájemní smlouvu, vkladní knížky, čísla účtů, peníze, léky, klíče od bytu, náhradní oblečení pro děti a pro vás, hračky, adresář.
9. Prosím, pamatujete si:
 - rozhodovat o všech krocích musíte vy sama
 - buďte připravena, že váš manžel/partner bude na vaše rozhodnutí reagovat negativně
 - zvažte rizika svého rozhodnutí – násilí se může vystupňovat
 - poradny pro ženy – oběti domácího násilí vám mohou pomoci psychologickou sociální i právní radou nebo dočasným azylem
10. Skutečně nezávislou se však můžete stát jen vlastními silami

Bezpečnostní plán konzultujte s důvěryhodnou osobou.

KDE NAJÍT POMOC

Celorepubliková působnost:

Bílý kruh bezpečí	www.bkb.cz
Dona linka	www.donalinka.cz
Acorus, psychosociální centrum	www.acorus.cz
ROSA – Centrum pro týrané a osamělé ženy	www.rosa-os.cz
linky důvěry	www.capld.cz
občanské poradny	www.obcanskeporadny.cz
adresář rodinných poraden	www.amrp.cz
azylové domy	www.azylovedomy.cz

Dona linka	251 511 313
Linka právní pomoci pro ženy oběti domácího násilí	224 910 744, 608 222 277
Linka bezpečí	800 155 555
Dětské krizové centrum	241 484 149

Jihočeský kraj:

Intervenční centrum ČB	www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum
Poradna Eva pro ženy a dívky v nouzi	www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/poradna-eva
Středisko pro rodinu a mezilidské vztahy	www.rodinnaporadnacb.cz
Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji	www.ditevkrizi.cz/index.php
Theia o. s.	www.theia.cz
Občanské sdružení Jihočeská RŮŽE	www.jihoceskaruze.estranky.cz

Státní instituce:

Ministerstvo práce a sociálních věcí	www.mpsv.cz
Ministerstvo vnitra	www.mvcr.cz
Policie ČR	www.mvcr.policie.cz